БАЙРАМИНГИЗ ҚУТЛУҒ БЎЛСИН, АЗИЗ ҲАМКАСБЛАР!

Mustaqil gazeta

HURRIYAT

1996-yil dekabrdan chiqa boshlagan

№25-26 (331-332) 2003-yil 27-iyun

«Ҳуррият» сизники, Сиз ҲУРРИЯТники бўлинг!

Газетамизга обуна давом этмоқда.

Нашр кўрсаткичимиз: Якка обуначилар ва ташкилотлар учун — 233.

МАТБУОТ ВА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ ХОДИМЛАРИГА

Қадрли дўстлар!

Аввало, ўзининг машаққатли меҳнати, ижодий салоҳияти билан жамиятимизда демократик матбуот ривожига муносиб ҳисса қўшиб келаётган сиз, журналистларни, барча оммавий ахборот воситалари ходимларини қутлуғ байрамингиз билан муборакбод этишга ижозат бергайсиз.

Бугун газета ва журналлар, радио ва телевидение таҳририятларида, нашриётлар, матбаа корхоналари, матбуот тарқатиш идораларида хизмат қилаётган, бир сўз билан айтганда, умрини шу соҳага бағишлаган заҳматкаш инсонларнинг касб байрамидир.

Шу билан бирга, ушбу сана эркин сўз, холисона ахборотни ўзи учун маънавий эҳтиёж деб биладиган, матбуот орқали ўз билим ва тафаккури, дунёқарашини кенгайтиришга интиладиган ҳар бир одам ҳаётида алоҳида ўрин тутади, деб айтсак, ҳеч қандай хато бўлмайди.

Мана шу айём муносабати билан биз матбуот ва ахборот вакилларини қизғин табриклаб, уларнинг серқирра фаолиятига эътибор қаратар эканмиз, журналистларнинг оғир ва масъулиятли меҳнатини тасаввур қилиш, баҳолаш билан бир қаторда, яна бир бор мамлакатимиз оммавий ахборот воситаларини жаҳон андозалари даражасига кўтариш, бу ишга ўз ҳиссамизни қўшиш ҳақида ўйлашимиз табиий.

Бугун юртимизда халқимиз, аждодларимиз неча асрлар орзу қилган, умумбашарий ва миллий ғоялар ҳамда қадриятларнинг уйғунлигига асосланган янги давлат, янги ҳаёт, инсон эркин нафас оладиган, ўз фикрини мустақил ифода этиш имконига эга бўлган очиқ жамият қуриш ва дунёдаги тараққий топган демократик давлатлар билан ҳамнафас ва ҳамкор бўлиб яшаш — бизнинг эзгу мақсадимиздир.

Бугун биз, янги XXI асрнинг ўзига хос белги-аломати бўлмиш информацион "портлаш" рўй бераётган глобаллашув шароитида, ахборот коммуникациялари шиддат билан ривожланиб бораётган бир даврда яшамоқдамиз.

Илгари фараз қилиш ҳам қийин бўлган замонавий ахборот технологиялари ёрдамида дунёнинг у чеккасидан бу чеккасига яшин тезлигида маълумот узатиш, ҳатто рангли тасвирларни етказиб бериш ҳам одатий ҳолга айланиб бормоқда.

Лўнда қилиб айтганда, бугун ахборот учун ҳеч қандай чегара йўқ, эркин сўзга чегара қўйиш учун ҳар қандай интилиш ва ҳаракатлар бутунлай бефойда ва бесамар эканини, ўйлайманки, ҳар бир ақли расо одам англаб етади.

Бундай вазият, бугунги замон, ўз навбатида, матбуот аҳли олдига янги ва ўта масъулиятли вазифаларни қўймоқда.

Шулар қаторида ҳозирги кескин ўзгаришлар даврида Ватанимиз, мамлакатимизнинг жаҳон ҳамжамиятидан ўзига муносиб ўрин эгаллаши нақадар мураккаб жараён эканини, ўз танлаган мустақил тараққиёт йўлидан собитқадамлик билан бориш ҳеч қачон, ҳеч қайси миллат учун осон кечмаганини инобатга олган ҳолда, бугун ҳаёт олдимизга қўяётган муҳим ва долзарб вазифаларнинг мазмунини, рўй бераётган воқеа-ҳодисаларнинг моҳиятини очиб бериш, одамларнинг турли-туман қарашларини ифода қилиш ва мавжуд муаммоларни ечишда матбуотнинг роли ва аҳамияти беқиёсдир.

Оммавий ахборот воситалари воқеликни акс эттириш борасида фақатгина ёритувчи ва ифодаловчи бўлиб қолмасдан, авваламбор, одамлар манфаатларининг ҳимоячиси бўлиши, журналистлар эса бу ўта оғир, кучли иродани талаб қиладиган жабҳада том маънода фидойилик кўрсатмоғи лозим.

Яна бир муҳим вазифа — дунёдаги замонавий ахборот технологиялари билан бирга, юксак профессионал маҳоратни эгаллаш, етук мутахассислар, таҳлилчи ва шарҳловчиларни, мухтасар айтганда, ўз касбининг ҳақиқий устаси бўлган журналистларни тайёрлашдан иборат, десак, ҳар томонлама тўғри бўлади.

Миллий матбуотимизни биз ўзимиз орзу қилаётган халқаро талаблар даражасига кўтариш учун яна нима етишмаяпти?

Мен, бунинг учун фақат тажриба, тажриба бўлганда ҳам, илғор, замонавий мезонларга мос келадиган тажриба керак, деб айтган бўлур эдим.

Шуни ҳам очиқ айтишимиз зарурки, бизга бу борада баъзан шижоат етишмаяпти. Етмиш йил давомида қон-қонимизга, суяк-суягимизга сингиб кетган одатлар, яъни ҳокимият фаолиятига танқидий кўз билан қарашнинг йўқлиги, ҳаётда амалдорларнинг айтгани-айтган қабилидаги эскича кўникмалардан халос бўлиш оғир кечмоқда.

Шунинг учун ҳам бугун журналистлардан ишимизга халақит бераётган ана шундай асоратларни бартараф этиш, жамиятимизда эркин фикр муҳитини қарор топтириш йўлида белни маҳкам боғлаб хизмат қилиш талаб этилмоқда.

Мен ишонаман, ўз Ватани ва халқига садоқатли бўлиш, азалий қадриятларимизни асраб-авайлаш, эл-юртимизнинг келажагига ишонч билан қараш масаласида бизнинг журналистларимиз ҳеч кимдан кам бўлмаган ва ҳеч кимдан кам бўлмайди.

Азиз дўстлар!

Барчангизни бугунги байрам билан яна бир бор қутлар эканман, фурсатдан фойдаланиб, аввало, матбуот соҳасига кўп меҳнати сингган мўътабар оқсоқолларимизга, яна узоқ йиллар орамизда юринг, соғ-омон бўлинг, деб ўз ҳурмат-эҳтиромимни изҳор этмоқчиман.

Матбуотимизнинг қутлуғ даргоҳига катта орзу-умидлар билан кириб келаётган навқирон авлод намояндаларига эса, сизлар халқимизнинг олий мақсадларини рўёбга чиқариш, ёруғ келажагимизни барпо этиш учун билимингиз, бор куч-ғайратингизни сафарбар этасиз, деб ишонч билдираман.

Ҳаммангизга сиҳат-саломатлик, бахту саодат, ижодий қувончлар ёр бўлишини тилайман.

Ислом КАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти

Ўзбекистон Омавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш ижтимоий-сиёсий жамғармаси танлов ҳайъати 2002 йилда алоҳида фаоллик кўрсатиб, самарали ижод қилган қуйидаги журналистларни

ЙИЛНИНГ ЭНГ ФАОЛ ЖУРНАЛИСТИ — 2002

танлови ғолиби ва совриндорлари деб топди

Комилжон ШАМСИДДИНОВ — Ўзбекистон телевидениесидаги туркум ижтимоий-сиёсий кўрсатувлари учун. (Журналист);

Абдуваҳоб ПИРМАТОВ — "Халқ сўзи"-да эълон қилинган мақолалари учун ("Халқ сўзи" газетасининг Навоий вилояти мухбири);

Тўлқин РЎЗИЕВ — болалар спорти мавзусидаги чиқишлари учун ("Спорт" газетасининг мухбири);

Виктор ДЕГТЯРЁВ — халқаро мавзудаги мақолалари учун ("Правда Востока" газетаси бош муҳаррири ўринбосари);

Хадича КАРИМОВА — Маънавий-маърифий мавзудаги мақолалари учун (Фарғона вилояти, Охунбобоев тумани, "Истиқбол йўли" газетаси бош муҳаррири);

Абдуғани ЖУМАЕВ — Республика матбуотида босилган фотопублицистик асарлари учун ("Ёшлик" журнали).

Қуйидаги журналистлар рағбатлантирувчи мукофот соҳиблари бўлишди:

Жўра БОБОРАҲМАТ — ЎзТВ
Турсунбой БОТИРБЕКОВ — ЎзА
Норбек НИЁЗОВ — "Ўзбекистон" радиоси
Марат ТАУМУРАТОВ — Қорақалпоғистон телерадиокомпанияси
Феруза ПОЛТАЕВА — "Ёш куч" журнали.
Менгнор ОЛЛОМУРОДОВ — "Қишлоқ ҳаёти" газетаси

Мусобақа

ИЖОДКОРЛАРНИ БАҲСГА ЧОРЛАЙМИЗ!

Бугун оммавий ахборот воситалари ходимларининг касб байрами муносабати билан пойтахтимизнинг Ғофур Ғулом номидаги боғда уюштириладиган тантаналарнинг янада қизиқарли ўтишига "Ma'rifat" газетаси таҳририяти ҳам ўз ҳиссасини қўшмоқчи. Бу ерда шахмат бўйича "Ma'rifat" газетаси соврини учун мусобақа ўтказилади. Унда барча ижодкор журналистлар иштирок этишлари мумкин.

Ақл ва ирода жанги ғолибларини қуйидаги совринлар кутмоқда:

1-ўрин соҳибига — аудиомагнитофон;
2-ўрин соҳибига — "Tefal" чойқайнатгич;
3-ўрин соҳибига — дазмол.

Байрам байрамдек ўтиши, ўз имконият ва салоҳиятингизни синаб кўришингиз учун имкон туғилмоқда. 64 катак мўъжизаларига ихлосманд барча ҳамкасбларимизни баҳсларга чорлаймиз!

Ҳордиқ

Ўзбекистон ОАВ ходимларига яхши маълумки, бир неча йиллардан буён уларнинг касб байрами тантаналари Ғафур Ғулом номидаги (собиқ Мирзо Улуғбек) маданият ва истироҳат боғида ўтказиб келинади. Бу йилги байрам шодиёналари ҳам айнан академик шоиримиз номидаги баҳаво ва хушманзара боғда нишонланади. Биз бу катта тантаналарга нечоғли ҳозирлик кўрилгани, қаламкашларга яратилган шарт-шароитлар хусусида батафсил маълумот беришларини сўраб, боғ директори, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Баҳодир СУЛТОНОВ билан суҳбатлашдик.

БУ БОҒДАН ҲЕЧ КИМ ХАФА БЎЛИБ КЕТМАЙДИ

— Баҳодир ака, одамлардаги маданий ҳордиқ чиқаришга бўлган эҳтиёжни қондириш мақсадида боғингизда кейинги пайтларда қандай ишлар амалга оширилмоқда?

— Аввало, боғимиз ҳақида бироз маълумот бериб ўтсам. Қаршимасмисиз?

— Бажонидил.

— Ҳозирда бутун республикага яхшигина танилиб улгурган боғимиз 1967 йилда ташкил этилган. Мана, 36 йилдирки, боғ маъмурияти аҳолига сифатли хизмат кўрсатишга астойдил ҳаракат қилаётир. Анча йиллар шоҳ ва олим, аллома Мирзо Улуғбек номи билан юритилиб келган боғ Тошкент шаҳар ҳокимининг Фармойиши билан 2003 йил 11 июнда Ғафур Ғулом номидаги маданият ва истироҳат боғига айлантирилди. Бунинг сабаблари бор, албатта. Хабарингиз бор, академик шоир, халқимизнинг истеъдодли фарзанди Ғафур Ғулом таваллудининг 100 йиллиги муносабати билан боғимизда шоир шарафига ёдгорлик мажмуи — ҳайкал ўрнатилди.

— Бу йилги байрам тантаналарини кўнгилдагидек ўтказиш мақсадида кўрилган ҳозирлик хусусида тўхталсангиз.

— 7-8 йилдан бери ижод аҳли — журнлалистларнинг касб байрами шарафига боғимизда анъанавий катта сайл уюштирилади. Бир кун давомида боғ журналистлар, уларнинг оила аъзолари, фарзандлари ихтиёрига бериб қўйилади. Бу йилги сайл учун алоҳида тайёргарлик кўрилди. Барча аттракционлар текинга ишлайди. Уларнинг атрофи иллюминация чироқлари билан безатилди. Байрам сайли муносабати билан журналистлар ўртасида турли спорт мусобақалари ўтказилиши кўзда тутилган: теннис, шоҳмот, шашка ва яна бир қанча спорт турларининг махсус майдончалари аллақачон шай ҳолга келтирилган. Қаламкашларнинг фарзандлари учун эса асфальтга расм чизиш, шеърхонлик каби мусобақалар бўлади. Бундан ташқари, турли бадиий жамоалар, ансамбллар концерт дастури билан журналистларни хушнуд этади, деган умиддамиз.

— Паркни ривожлантириш, ободонлаштириш, янги-янги аттракционлар, сув ҳавзаларини керакли жиҳозлар билан таъминлаш яхшигина маблағ талаб этади. Айтинг-чи, иқтисодий-молиявий масалалар қай тариқа ҳал этилади?

— Боғимиз хўжалик ҳисобидаги ташкилотлар сирасига киради. Демакки, давлат бюджетидан бизга пул ажратилмайди. Худога шукрки, боғ доимо одамлар, айниқса, ёшлар билан гавжум. Ташриф буюрувчиларнинг кети узилмайди. Ҳатто Жиззах, Сирдарё, Самарқанд, Тошкент вилоятларидан атайлаб боғимизни кўриб, дам олиб кетиш учун келишади. Боғимиз жойлашган Чилонзор туманидаги кам таъминланган оилалар фарзандлари, меҳрибонлик уйлари тарбияланувчиларига қўшимча имтиёзлар яратиб берилган: улар 1 йил давомида боғ хизматларидан бепул фойдаланишади.

2 та сув ҳавзаси қайиқлар ва бошқа жиҳозлар билан таъминланган ҳолда доимо фаолият кўрсатаяпти. Ёш болалар учун махсус сув ҳавзалари лаборатория назоратидан ўтказилади. Боққа кираверишда жойлашган тиббий хона ҳам самарали ишлаяпти. Улар ташриф буюрувчиларга зарур ҳолларда биринчи тиббий ёрдам кўрсатадилар. Бемалол айта оламанки, кўнгилдагидек ҳордиқ чиқариш учун боғимизда барча шарт-шароитлар муҳайё.

— Боғингиз кўпгина тадбирлар, концерт дастурларига мезбонлик қилиб келади. Бунга боғнинг имкониятлари тўла жавоб бера олади. Кейинги пайтларда боғда қандай йирик тадбирлар ўтказилди?

— Ҳар ҳафтанинг дам олиш кунлари республикамизнинг турли бадиий жамоалари, санъаткорлар одамларга бепул хизмат кўрсатишади. Булар доимий ва анъанавий кўнгилочар тадбирлар ҳисобланади. Бундан ташқари, шу йилнинг 12-13 июнь кунлари боғимизда "Аҳолининг бўш вақтларини қизиқарли ва мазмунли ўтказишда маданият ва истироҳат боғларининг ўрни" мавзуида юртимиздаги маданият ва истироҳат боғлари бадиий раҳбарлари ҳамда директорларининг семинар кенгаши бўлиб ўтди. Унда боғ бадиий раҳбарлари ўзаро тажриба алмашишди. Хусусан, фаолиятимиз билан танишилди, тўплаган тажрибамиз самарадорлигининг гувоҳи бўлишди. Республикамиздаги истироҳат боғлари орасида фақатгина бизда мавжуд бўлган маънавият ва маърифат хонаси иш тажрибасини ўрганишди. Хусусан, шу йил 2 августда боғимизда анъанавий маҳаллалар куни ўтказилиши кўзда тутилган. Ҳар йили Мустақиллик куни, Наврўз шодиёналари, Хотира ва қадрлаш куни кенг нишонланади.

— Инсонларнинг маза қилиб дам олишлари, уларнинг кайфиятини кўтариш, хушнуд этиш борасида олиб бораётган хайрли ишларингизга омадлар ёр бўлсин. Суҳбатингиз учун ташаккур.

— Раҳмат. Боғимизга тез-тез келиб турингглар.

Муҳиддин АБДУРАСУЛОВ суҳбатлашди

Сарҳисоб

МАЪҚУЛИ — ЎЗ-ЎЗИНИ БОШҚАРИШ

Назаримда, кейинги пайтда оммавий ахборот воситаларини эркинлаштириш муаммолари анча-мунча оммалашиб кетди. Бу ҳақда журналисту матбуотчилардан ҳам кўра оддий газетхонлар кўпроқ қайғуришаётгандек. Эҳтимол, бу бежиз эмас, зеро, одамлар ислоҳот жадаллашаётган ёки тайинли самара бермаётган соҳалардаги кемтикларни бартараф этишда ОАВга умид боғламоқдалар. Бу аҳволни қандай баҳоламоқ лозим? Муаммолар ечимини топиш орқага сурилиб кетаётгани яхши эмас, албатта, бироқ ОАВга ишончнинг орқасида ҳикмат кўп! Чунки эркинлашиш йўлини маъқул топган жамиятда фуқароларнинг матбуот воситаси-ла назоратчилик фаолиятига кенг имкониятлар очилади. Эмин-эркин назорат муҳитини яратиш учун эса матбуот "қўл-оёғи"ни ўз ҳолига қўйиш керак.

2002 йилнинг май ойи ўрталаридан, июл ойининг бошидан эса расман ва ошкора ҳолда цензуранинг барбод этилиши шу маънода тарихий воқеа бўлиб қолди. Давлатимиз раҳбарининг жасорати дея баҳоланишга лойиқ мазкур воқеа туфайли кенг омманинг матбуотга, ҳамкасбларимизнинг эса ўзи ёзаётган сўзга ишончи ортди.

Республика ОАВнинг мустақиллик йилларидаги фаолиятини турли даврларга ажратиш мумкин. Цензурасиз фаолият юритилаётган кейинги бир йил ўзига хос босқичга айланди, десак асло муболаға бўлмайди. TV, радио, газеталарда кескин жонланиш кузатилмоқда, фалон газета нимани ёзибди, қандай ёзибди, деган саволлар қулоққа чалиняпти, фалон мақолани ўқиб қўяй, деб газетани қўлма-қўл қилишяпти.

Яхши бўляпти. Аммо-лекин яхши бўлаётгани орзуларимиздаги эркинликнинг бошланиши, холос. Юз йил бойлоқда яшаган матбуот — от тушовлари узилган заҳоти гижинглаб, елдек олға интилиши мумкин эмаслиги кўпчиликка кўриниб қолди. Барча ижобий интилишларни эътироф этган ҳолда ахборот узатиш маҳорати, матбуотда танқид, таҳлил, текширув маданияти борасида қилинадиган ишимиз бошимиздан ошиб ётганини тан олмоқ ҳам керак.

Журналист халқи синчков, танқидий назари ўткир, камчиликка муросасиз бўлади. Келинг, ана шу синчковлигимизни, танқидий назаримизни, муросасизлигимизни ўзимизга, ўз соҳамизга қаратайлик! Ўз томорқамизга тош "отайлик"! Кенгашайлик!

Жамиятни босқичма-босқич ислоҳ этиш тамойиллари, 12 йилдирки, муҳтарам Юртбошимиз раҳнамолигида амалга оширилмоқда. Жумладан, соҳамизга доир қонунлар қабул қилинди, фармону қарорлар чиқди. Уларнинг ҳар бири ўз ўрни, ўз аҳамиятига эга, албатта. Шу билан бирга дунё мамлакатларида кечаётган глобал ўзгаришлар, жамиятимиздаги ички-ташқи омилларнинг тинимсиз турланиши янада янги, янада замонавий, керак бўлса, янада фавқулодда чоралар излаб топишни тақозо этмоқда.

Матбуот соҳаси бундан мустасно эмас.

Биз кучли давлатдан кучли жамият сари интилаётган юрт кишиларимиз. Шу борада узоқни кўзлаб аста-аста одим ташламоқдамиз. Фуқаролик жамиятининг пойдевори мустаҳкамланмоқда. Мазкур жараён турли соҳаларда турлича кечиши муқаррар. Жумладан, матбуот ва оммавий ахборот воситалари соҳасида фуқаролик жамияти тамойиллари қай йўсинда амалга ошади?

Фикримча, бунинг энг одил йўли — ўз-ўзини бошқариш тизимини яратиш! Токи, мамлакат ОАВ тизими, журналистлар армияси ўз-ўзини бошқариш, йўлга солиш, мувофиқлаштириш иммунитетини яратиш!

Маҳалласи ўз-ўзини бошқараётган мамлакатнинг оммавий ахборот воситаси нега энди шу даражага кўтарилиши керак эмас?!

Журналист халқи — жамиятнинг энг эркатой касб соҳиблари ҳисобланади. Журналист гапга чечан, унинг ичида гап ётмайди, кўрганини ёзади, тўғри гапни тап тортмай оммага етказади. Бу хусусият ахборот чек-чегара билмай қолган ҳозирги замонда асов йилқи уюрини эслатиб юборади. Ёввойи уюр тоғу тошда чанг-тўзон кўтариб, шиддат билан югуради, азбаройи жар ёқасида ўзини тутиб қололмайди. Ҳеч бир куч бу уюрни изга сололмайди, ўз измига бўйсундирилмайди. Лекин улар яшайди, кўпаяди, давру даврон суради.

Уларни буткул ҳалокатдан унинг ўз-ўзини сақловчи ички тарбияти асрайди!

Журналистлар жамоатчилигининг ички тартиботини таъмин этувчи синалган чора бор, бу — уюшма! Иттифоқ дейиладими, ассоциация дейиладими — бошқами — қатъи назар, моҳият битта — қудратли ижодий уюшмагина бу қадар нозик ва мураккаб касб эгалари бошини қовуштира олади! Уларни ватанимиз равнақи, истиқлолимиз истиқболи сари олиб борувчи саъй-ҳаракатларга йўналтиради.

Журналистлик касби ижодий меҳнат эканидан келиб чиқилса ҳам ижодий уюшма зарурати аён бўлади. Зеро, ижод аҳлининг маҳорати фақат ижодий муҳитда, ижодий ҳамжиҳатликда равнақ топади.

Яна бир муҳим омил шундаки, журналистларни ҳуқуқий муҳофаза этиш, уларнинг жамиятдаги аҳамияти ва нуфузини оширишнинг муаммолари ҳам уюшма орқали амалга ошади. Халқаро ҳамкорлик имкониятлари, энг муҳими, мамлакатимиз ОАВда демократик тамойилларни қарор топтириш, жадаллаштириш имкониятлари кўпаяди.

Ўрни келганда давр "Ўзбекистон журналистлари касб одоби кодекси"ни ишлаб чиқишни, шу асосда журналистлар касб одобини назорат остига олувчи ноҳукумат-жамоат муассасаси яратилиши муҳимлигини кўрсатмоқда. Таҳририятлар ҳамда журналистлар фаолиятига дахлдор судлов ишларининг кўпаётгани, қаламкаш биродарларимиз орасида турли номақбул хатти-ҳаракатлар назарга тушиб қолаётганидан тортиб, то ёзиш ва сўз танлаш маҳоратига қадар бўлган ижодий жараён босқичлари ё бевосита, ё билвосита касб одоби талабларига келиб тақалиши фикримизга далил бўлади.

... 27 июнь ҳамкасбларимиз учун улуғ айём куни. Ҳар йилги шодиёна кунимизда Президентимиз йўллаган қутлов ҳамкасбларимиз учун янгидан-янги дастуриламал вазифасини ўтамоқда. Уларда битилган қимматли йўл-йўриқлар қалам аҳли олдида кенг имкониятлар очмоқда.

Бугунги улуғ айём билан барча ҳамкасбларимизни табриклар эканмиз, ҳамма-ҳаммага ижодий зафарлар, илҳомли онлар ва, албатта, оилавий бахт-саодат ёр бўлишини тилаб қоламиз.

Хуршид ДЎСТМУҲАММАД,
Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси ҳамраиси

ЭРКИН МАТБУОТ:

ОРЗУ ВА ҲАҚИҚАТ

Матбуот эркинлиги чала бўлиши мумкин эмас ёки газетанинг ярми эркин, ярми ғайри эркин бўлса ҳам тўғри келмайди. Фақат том маънодаги тўла эркин мустақил матбуотгина янги демократик жамият қуришга реал ёрдам бера олади.

2-бет

БУГУНГИ ОАВ НЕЧА БАҲОГА ЛОЙИҚ?

Байрам — байрамдек бўлгани яхши, албатта. Бироқ бу дегани бирбиримизга ортиқча лутф қилиб, ёмонимизни яшириб, яхшимизни оширмоғимиз лозим, дейишга асос бўлмайди.

Ҳамкасблар бор-йўғи иккита саволимизга имкон қадар тўғри жавоб беришга ҳаракат қилганлар, холос:

1. Бугунги ОАВнинг ютуқлардан учтаси сизнингча нимада?

2. Бугунги ОАВнинг учта камчилиги-чи?

3-бет

КАСБ МАҲОРАТИМИ ЁКИ АХЛОҚ МЕЪЁРИ?

Чет эллик тадқиқотчилар ойлик маошлари паст, рекламадан тушадиган даромад жуда кам, аҳолининг ҳуқуқий ва сиёсий саводхонлиги юқори бўлмаган, қонунлар тўла амал қилмаган жамиятларда журналистдан юксак ахлоқлиликни талаб қилиш мушкул эканлигини таъкидлашади.

4-бет

МАКТАБГА ҚАЙТИНГ, ЭРКАКЛАР

Адашган муаллимлар, муҳтарам устозлар мени эшитяпсизми?

Маърифат масканига, навқирон қалбларга нур улашадиган маконга — мактабга қайтинг.

5-бет

БЕШ ҚЎЛ БАРОБАР ЭМАС

Кейинги вақтларда айрим газеталаримизда мамлакатимиз олий ўқув юртлари профессор-ўқитувчилари орасида учраётган порахўрлик, таъмагирлик иллати тез-тез танқид қилиниб, фош этила бошлади. Бир хил муаллифлар бу мавзуни, ҳатто катта шов-шув кўтарган ҳолда ёритишни маъқул кўряпти.

6-бет

ЖУРНАЛИСТ — АЛЬТРУИСТЛАР

Халқаро Матбуот институти маълумотларига қараганда, сўнгги уч йилда 165 нафар журналист хизмат вазифасини бажараётган вақтда қурбон бўлган.

8-бет

«Ҳуррият»ни самода ҳам ўқишмоқда

2003 йил давомида «Ҳуррият» «Ўзбекистон ҳаво йўллари» авиакомпанияси самолётларида йўловчиларнинг энг яқин ҳамроҳи бўлади.

Mustaqil gazeta HURRIYAT

Табрик

Куни кеча эди, шекилли — ўша кунги Мирзо Улуғбек, бугунги Ғафур Ғулом боғида кўпгина қаламкаш дўстлар йиғилишиб миллий матбуот кунини нишонлагандик. Ўшанда боғнинг сарин ҳаволарини карнай-сурнай наволари ларзага солганди, гулзорлараро раққосаларнинг товус янглиғ хиромон қилишлари эсу ҳушларни олган эди, кўпдан бери учрашмаган дўстлар дийдорлашиб, ҳол-аҳвол сўрашишган, бир-бирларига мадад бўладиган гаплар айтишганди. Лекин ҳаммадан ҳам ортиқ ўша куни байрамни байрам қилган нарса Президентимиз Ислом Каримовнинг табрик мактуби бўлди. Чунки бу мактуб шунчаки байрам табриги эмас, чуқур таҳлилга тўла ҳаётий даъватлар билан суғорилган, журналистиканинг чиндан ҳам тўртинчи ҳокимият бўлиши учун қайғуриб ёзилган инсоний ҳужжат эди. Президент журналистларни астойдил халқ дардининг даракчиси бўлишга, ҳақиқат ва адолатнинг жасоратли посбонлари бўлишга, довюраклик ва фидокорлик билан қалам тебратишга чақирган эди. Мана, шунга ҳам бир йилдан ошибди. Бу ҳужжат ўзбек матбуотида кескин кўтарилиш юз беришига сабаб бўлди.

Президент даъватидан илҳомланган журналистларимиз чинакамига ижодий меҳнатни соғиниб қолишганини, ўз соҳаларини том маънода тўртинчи ҳокимиятга айлантириш иштиёқлари қуруқ ҳавойи истак эмаслигини намойиш қилдилар. Холисанилло, одам ҳатто матбуотни кунда кузатиб бормаса-да, сўнгги пайтларда унинг саҳифаларида жонланиш кучайганини пайқамаслиги мумкин эмас. Танқидий материаллар кўпайди, уларнинг анча-мунчасида қуруқ фактларни изоҳ қилиш эмас, уларнинг илдизларига етиб боришга интилиш бор. Лекин илдизлар қурмагур янтоқнинг томиридан ҳам чуқурроққа кириб кетганга ўхшайди — уларга етиб бориш ҳаммага ҳам насиб этаётгани йўқ. Менимча, бу силжишларнинг жуда муҳим бир жиҳати бор — биз ўтган йиллар тажрибасида журналистикада ҳам худди бадиий адабиётдаги каби гап сонда эмас, сифатда эканига яна бир бор чуқур ишонч ҳосил қилдик.

ЭРКИН МАТБУОТ:

ОРЗУ ВА ҲАҚИҚАТ

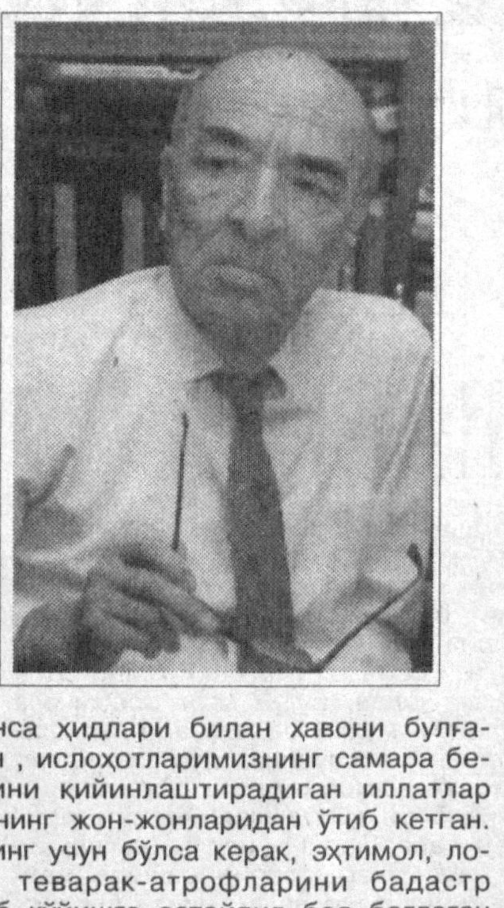

Юртимизда 15-20 та эмас, 800-900 та, борингки, ана 1000 та ҳам газета чиқиши мумкин. Лекин газета сонининг кўпайиши зинҳор-базинҳор журналистиканинг янги сифат касб этганидан далолат бермайди. Газеталарда танқидий материалларнинг кўпайиши ҳам ҳали масалани ҳал қилолмайди. Матбуотнинг ва айни чоқда жамиятнинг ривожланиш даражасини кўрсатувчи энг муҳим омил — матбуот эркинлигидир. Матбуот ҳаёт муаммоларини қанчалик бемалол, тўсиқсиз ёрита олса, ҳаёт олдинга сурадиган зиддиятларни ошкор этолса, уларни ҳал қилиш йўлларини таклиф қилса, халқ диққатини энг муҳим масалалар атрофига жалб этолса, унинг қудрати шунчалик намоён бўлади. Матбуот учун, жамият учун ҳеч қандай ман этилган мавзулар, кириш мумкин бўлмаган эшиклар, кўздан панада, пинҳона иш юритадиган идоралар бўлмаслиги керак. Ҳеч қайси соҳа, шу жумладан, энг юқори рутбадаги давлат идоралари ҳам журналист эътиборидан ташқари турадиган "муқаддас сигир" бўлиб қолмаслиги керак. Тўғри, биз бугун эркинликнинг бунақа даражасини тасаввур ҳам қилолмаймиз. Биронта журналист, айтайлик, вазирлар кабинетига бемалол кириб бориб, унинг иши бўйича айрим мулоҳазаларини бемалол айта оладими? Бирорта қаламкаш, масалан, олий таълим вазиридан: "Фалончи ректор нега ишдан олинди?" деб савол қўя оладими? Матбуот эркинлиги шу даражада бўлмоғи керакки, журналист бирор юксак рутбалик одамнинг ёки маҳкаманинг ижозатисиз ҳам ҳаётда эскирган деб ҳисоблаган бирор ҳодисани қаламга ола билмоғи керак. Ҳолбуки, бизда ҳамон тилга олиниши мумкин бўлмаган, матбуот аралашуви қаттиқ тергаладиган соҳалар анча-мунча. Мана, масалан, тест масалаларини олайлик. Тест дастлаб пайдо бўлганида кириш имтиҳонларида адолат ўрнатиш воситаси сифатида бирмунча хизмат қилган эди. Ўшанда мен ўзим ҳам бу янгиликни қўллаб-қувватлаб гаплар айтгандим. Лекин кўп ўтмай, унинг чекланган жойлари маълум бўлди. Дунёнинг баъзи бир нуфузли университетлари (масалан, Москва Давлат университети) ундан буткул воз кечди. Бизда эса "тест" масалалари бир марказга бирлаштирилди, бир одамнинг ихтиёрига бериб қўйилди ва у одам бу борада кўнглига сиққанча ўйнаб, тўйиб олсин деб тест ҳақида матбуотда очиқ гапиришни ман қилиб қўйишди. Ҳатто Ўзбекистон халқ ёзувчиси Одил Ёқубовдек одам бу тўғрида баъзи фикрларини баён қилиб мақола ёзганда, мақоласи чиқарилди, лекин ундаги тестга тегишли фикрлар битта қўймай олиб ташланган эди.

Ёки одам савдоси масаласини олайлик. Мен одам савдоси, қулфурушлик ўтган асрда қолиб кетган нарса, деб ўйлардим. Қарангки, бу соҳа XXI асрда қайта тирилибди. Бу соҳа сердаромадлиги жиҳатидан олдинги ўринлардан бирига чиқиб олган, шекилли. Бу иш билан яхши уюшган, яхши ниқобланган жиноятчи гуруҳлар шуғуллана бошлаган. Улар чет элда яхши ишларга жойлаштиришга ваъда бериб, ёш-ёш қизларни ҳар хил мамлакатларга олиб кетишяпти, у ерда ҳужжатини олиб қўйиб, фоҳишалик билан кун кўришга мажбур қилаяпти. Бугунги кунда Ўзбекистондан ҳам анча-мунча қизлар Яқин Шарқ мамлакатларида, Исроилда ва ҳатто АҚШда асоратда азоб чекиб юришибди. Бизнинг расмий идораларимиз эса уларни ўзимизнинг фуқаромиз деб ҳисобламайди шекилли, тақдирларига қизиқмайди, алданган, ўғирланган, таҳқирланган шўрликларни юртига қайтаришга, Ўзбекистоннинг номусини сотиб еяётган жиноятчиларни жазога тортишга унчалик рағбат кўрсатмайдилар. Тўғри, бу масалада бизга таскин берадиган жиҳат йўқ эмас, бу қаторда Грузия ва Қозоғистонга ўхшаш мамлакатлар ҳам бор экан. Лекин бунақа таскиндан қандай наф борлигини мен билмайман. Бу ҳодисаларга табу қўйган баъзи бир калтабин амалдорлар бу тўғрида ёзилса, қураётган демократик жамият обрўсига путур етади, деб ўйлашса керак. Ҳолбуки, бутунлай бунинг акси. Бу тўғрида ва шунга ўхшаган яна бошқа анча нарсалар тўғрисида туяқушдек бошимизни қумга тиқиб, ўзимизни ҳеч нарса кўрмаётганга солиб тураверсак, очиқ орқамизга қараб, ҳолимизга куладиганлар етарли топилади.

Ҳа, матбуот эркинлиги чала бўлиши мумкин эмас ёки газетанинг ярми эркин, ярми ғайри эркин бўлса ҳам тўғри келмайди. Фақат том маънодаги тўла эркин мустақил матбуотгина янги демократик жамият қуришга реал ёрдам бера олади, мамлакатда бемаза қовуннинг уруғидек болалаб кетган уюшган жиноятчиларни, ўз вазифасини суиистеъмол қилувчи, қонунни назарписанд қилмайдиган тўраларни, ўзи хон, кўланкаси майдон унсурларни тўла йўқота олмаса-да, ҳар ҳолда анча тийиб қўйиши мумкин. Афсуски, эркинлик йўлидаги тўсиқлар тўла олиб ташланганча йўқ. Далил-исботми? Мана, ўзимдан қиёс қилай. Менинг ёзадиган нарсаларим жиддий таҳрирсиз ҳам босишга ярайдиган даражада эканлиги исбот талаб қилмаса керак. Менинг истиқлолга садоқатим энг олий муҳр билан тасдиқланган факт. Лекин шунга қарамай, сўнгги бир йил ичида менинг икки мақолам матбуот юзини кўрмай қолиб кетди, телевидениедаги бир суҳбатим эса анча қисқартирилган ҳолда силлиқлаштирилиб кўрсатилди. "Нега бундай қилдинглар?" деб сўрасам, "Ҳа, домла, жиндайгина жойини кесдик-да", деб жавоб беришди. Шунда россиялик машҳур кинорежиссёрнинг сўзлари эсимга тушди: "Эркак одамнинг жиндай жойини қирқса етарли, у эркакликдан чиқади-қолади".

Ана шундай шароитда бирдан "Мустақил газета" чиқиб қолди. Бирданига дастлабки сонлариданоқ одамлар ўртасида гап бўлди. Очиғини айтсам, аввал мен бу газетани жиндай ишонқирамай қарши олдим, "Ҳа, энди уни чиқараётганларни ҳадемай эшакка тескари миндириб қўйишса керак", деб ўйладим. Чунки авваллари ҳар гал ижод эркинлиги ҳақида гап-сўзлар кўпайиб қолганда, бунга лаққа учиб, қармоққа илинганларни шундай қилишар эди. Лекин кутишларим чипакка чиқди. Мана, газетанинг 14-15 сони чиқди. Гарчи у ҳамон тетапоя даврини кечираётган, ҳали узил-кесил оёққа мустаҳкам туриб олмаган бўлса-да, келбатига, нигоҳларига, дадил-дадил гапиришларига қараб, унинг истиқболли бир нашр бўлишига ишона бошлайсан. У биринчи сонлариданоқ ўзининг шиори қилиб: "Ўзганинг фикрига тоқат қилиш ҳар кимнинг ҳам қўлидан келавермайди" деган ҳикматнамо гапни олибди. Назаримда, бу гап сўз эркинлигининг моҳиятини очиб бера оладиган ҳикматдир.

Мен бу газетада кимлар ишлаётганидан бехабарман — унинг муҳаррири, таҳрир ҳайъати, бўлим бошлиқлари, жамоатчилик кенгашлари ва ҳоказолар бошқа газеталарга ўхшаб ёзиб қўйилмаган. Лекин шу пайтгача чиққан сонларидан шундай хулосага келдимки, бу ерда чинданига беғараз, чинданига фикрлайдиган, фидойи одамлар ишлар экан. Афтидан, ҳар қадамда оёққа илашадиган, юришга халақит берадиган, қўланса ҳидлари билан ҳавони булғаётган, ислоҳотларимизнинг самара беришини қийинлаштирадиган иллатлар уларнинг жон-жонларидан ўтиб кетган. Шунинг учун бўлса керак, эҳтимол, лоақал теварак-атрофларини бадастр қилиб қўйишга астойдил бел боғлаган кўринади. Бу жиҳатдан, айниқса, газетанинг 13-сони жуда ажралиб турибди. Ундаги домлаларнинг қаёқдан "Нексия" олишлари ҳақидаги, тадбиркор олим ва порахўрлик тўғрисидаги мақолалар жуда жиддий ҳодисалардан бонг урадики, бунақасини ҳали кўрмаган эдик.

Хуллас, "Мустақил газета"нинг илк қадамлари жуда дадил. Тўғри, газетанинг шу сонида биринчи бетда бир гўзал аёлнинг сурати берилибди. Бунақа қилиш керак эмас, укалар. Негаки, бунақа соҳибжамолни кўриб, республикада бирорта сўфи қолмайди — ҳаммаси диндан чиқади.

Бизнинг давримизда мустақиллик жуда зўр фазилат бўлиб кўринади, лекин аслида эса у энг оддий, лекин инсоннинг инсондай яшамоғи учун ғоятда зарур бўлган бир сифат. Шунинг учун мен "Мустақил газета"даги ҳамкасб дўстларимнинг дастлабки дадил қадамларини қутлаган ҳолда, байрам муносабати билан уларга энг яхши тилакларимни йўллаган ҳолда бир истак билдирар эдим — газетангизнинг умри узоқ бўлсин, дўстлар. Бизга шунақа газета жуда-жуда керак. Қани энди сизлардаги мустақиллик хислати секин-аста республикада чиқаётган ҳамма газеталарга кўчса.

Ҳа, мутлақо шубҳа бўлиши мумкин эмас — мустақил юртга "Мустақил газета"лар жуда ярашади.

Байрамингиз қутлуғ бўлсин, дўстлар!

Озод ШАРАФИДДИНОВ

Тарих

АВВАЛГИ «ҲУРРИЯТ»

Ҳозир республикамизда чиқиб турган "Ҳуррият" газетаси, бу — Ўзбекистон мустақиллигининг ҳақиқий мевасидир. У ўзининг ташкил бўлган биринчи кунлариданоқ истиқлолимизнинг истиқболи учун жонбозлик кўрсатиб келмоқда.

Табиий савол туғилади: унинг аввалги даврда ўтмишдоши бўлганми ёки шу номда аввал ҳам ўлкада газета нашр этилганми? Бўлган бўлса, қачон, қаерда, қанча вақт ва неча сон чиққан? Унинг ноширлари, муҳаррирлари, газетанинг асосий мақсади ва йўналиши, бу борада у қандай ишларни амалга оширганлиги ҳам кўпчиликни қизиқтиради.

Туркистондаги матбуот тарихининг дастлабки тадқиқотчиларидан бири Зиё Саидиний ёзишича, "Ҳуррият" деб номланган газета дастлаб Самарқандда, 1917 йил 16 апрелда чиқа бошлаган. У ўзининг "Ўзбек вақтли матбуоти тарихига материаллар" (1870-1927) (Тошкент. 1927) китобида бу ҳақда тўхтаб шундай ёзади: "Бу газета Самарқанд жадидлари томонидан чиқарила бошлади. Бошда унинг муҳаррири Мардонқул Шомуҳаммадзода эди. Ундан кейин икки ойча Акобир Шомансур ўғли мудир бўлиб турди. 27-сонидан эътиборан бош муҳаррирликка Абдурауф Фитрат белгиланди. Таҳрир ҳайъатида Ҳожи Муин билан Саид Ризо ишлади. Газета 500, 1000 дона орасида босилиб турди. Самарқанд жадидлари томонидан ташкил этилган "Зарафшон" ширкати кутубхонасининг кўпроқ сармояси шу газетага сарф қилинди. Охири газета моддий жиҳатдан сиқилгани учун унинг ноширлигини Муҳаммадқул Ўринбой ўғли бажариб турди. Газета бир йилдан ортиқроқ давом этиб, 1918 йилда 87-сони чиқиб тўхтади".

Газетани кўздан кечирар эканмиз, у ўзининг қарийб бир йилдан ортиқ чиққан сонларида 1917 йил рус феврал инқилобидан кейин Туркистонда фақат мактаб, маориф ислоҳоти, эскилик ва хурофот, жаҳолат ва қолоқликка қарши кураш каби масалалар билан чегараланиб қолмади. У мазкур даврда чоризмнинг Туркистонда давом этган узоқ йиллик мустамлакачилик сиёсатига қарши миллий мухторият учун курашдан тортиб, юртимизда тузила бошлаган турли хайрия, адабиёт ва театр жамиятларининг аҳволи ва вазифаларигача, бу ердаги турли ёш ва миллатга мансуб кишиларнинг ўзаро иттифоқ ва тотув бўлиб яшашлари, уларнинг юртимиз истиқболи учун аҳамиятидан тортиб, ўлкада бўлажак Дума сайловларида мусулмон эр ва аёлларининг ҳам баробар қатнашишигача, Туркистонда ер-сув, пахтачилик, озуқа масалаларидан тортиб, турли сиёсий партияларнинг маслак ва мақсадларидан то Бухородаги сиёсий аҳволгача ёритилган бўлганлигини кўрамиз. Бу жиҳатдан, айниқса, шу йилларда унинг саҳифаларида босилган Маҳмудхўжа Беҳбудийнинг "Бухоро воқеалари" (1917 йил, 1, 2 май), "Муҳтарам самарқандликларга холисона арз" (1917 йил, 19 май), "Иттифоқ керак" (1917 йил, 2 июл), "Қозоқ қариндошларимизга очиқ хат" (1918 йил, 26 январ), "Сайлов яқинлашди" (1917 йил, 11 август), "Юрт қайғуси" (1917 йил, 31 октябр), Нушуровон Явушевнинг "Туркистонда ер-сув масаласи" (1917 йил 12 сентябр) ва бошқа мақолалар характерлидир. Жумладан, М. Беҳбудий "Муҳтарам самарқандликларга холисона арз" мақоласида ватан тараққиёти учун ўзаро иттифоқнинг аҳамияти, бунда ҳар бир кишининг ўз шериклари ва бутун миллатдошлари билан биргаликда келишиб ишлаши кераклиги, бусиз тараққий этиб бўлмаслигини ёзади. Бу ҳақда тўхтаб: ***"Муҳтарам ёшлар! Сиз бир фикрни бошингиздан чиқарингизким, сизнинг ўз бошингизча тараққий қилмоғингиз мушкулдир. Балки бутун шерикларингиз ва миллатингиз ила тараққий қилурсиз. Мен ҳам йигирма йилдан бери ҳаракат қиламанки, тараққий пайдо бўлсин. Буни сизлар ҳам билурсизки, ўн ва йигирма нафар ила тараққий бўлмади ва бўлмас экан. Бинобарин, имконича кўпроқ киши мойил қила туриб ҳам йўл ила тараққий этмоқ керак ва унингсиз бошқа чора йўқдур"***, (1917 йил, 19 май) деб ёзди. Унинг замондоши ва маслакдоши, газета муҳаррири Абдурауф Фитрат бу ҳақда кейинчалик яна ҳам батафсилроқ тўхтаб, иттифоқсизликнинг бутун дунёда, айниқса, туркистонликларнинг чор мустамлакачилик даври тарихидаги салбий оқибатлари, бундан подшо ҳукумати сиёсатдонларининг усталик билан фойдаланганлиги, энди ватан, миллат йўлида юртнинг барча фарзандлари бунга қарши иттифоқ бўлиб бирлашишларига даъват этиб:

"Эй, Туркистон мусулмонлари!

Эски ҳукуматнинг "пристуф"ларидан, "полис"ларидан, "городовой"ларидан сўкиш эшитмаган, юмруқ емаган неча киши топарсиз? Эски ҳукуматнинг маҳкама эшикларида кўз ёшлари тўкиб қайтмаганларингиз кимлардур?

Эй, Туркистон мусулмонлари!

Тангри учун, пайғамбар учун, дин учун, миллат учун, келинг, бирлашайлик, орамиздаги шахсий тортишмалар, синфий айриликлардан кўз юмайлик, ислом динининг биринчи буйруғи бўлган қардошлик ва иттиҳод боғлари билан боғланайлик. Қўлни қўлга берайлик. Ҳақ йўлинда, дин йўлинда, ватан йўлинда, миллат йўлинда, жадидлигу қадимимиз, мулламиз, боймиз ва авомимиз бир ерда тўпланайлик, бир-биримизга кўмакчи ва мададкор бўлайлик.

Нифоқ шумлиги билан ўлмак учун иттиҳод этиб яшамоқ керакдур. Иттиҳод этайлик", ("Иттифоқ этайлик", 1917 йил 25 июл) деб ёзган эди.

Маҳмудхўжа Беҳбудий ва Абдурауф Фитратларнинг 1917 йилги рус феврал инқилобидан сўнг Туркистондаги турли ёш ва синфий маслакдаги ватандошларимизнинг юртимизнинг чоризм истибдодидан қутула бориш йўлида иттифоқлашиб иш кўришларига даъватлари XX аср бошларидаги ўлкамизнинг конкрет тарихий шароитида жуда муҳим сиёсий-тарбиявий аҳамиятга эга эди. Албатта, шу билан бирга уларнинг бу даъватлари фақат ўша йиллар учунгина эмас, 70 йиллаб совет истибдодини бошдан кечириб, эндигина мустақилликка эришган собиқ СССРдаги барча халқлар, айниқса, Ўзбекистон халқлари учун бугун ҳам аҳамиятини йўқотгани йўқдир.

"Ҳуррият" газетасининг ўтмишдаги бу шонли анъаналари унинг юртимиз мустақиллигидан кейин истиқлолимиз фарзанди бўлиб туғилган янги "Ҳуррият"нинг ҳозирги замон вазифаларини муваффақиятли бажаришида мададкор бўлишини тилаймиз.

Шерали ТУРДИЕВ

Учрашув

Freedom House нодавлат-нотижорат ташкилотида 1990 йил 20 июнь — Мустақиллик Декларацияси қабул қилинган кунни нишонлаш мақсадида ЎзССР Олий Кенгаши XII чақириқ II сессияси иштирокчилари, декларацияни тайёрлаш ва қабул қилишда фаоллик кўрсатган бир гуруҳ халқ депутатлари билан учрашув бўлиб ўтди. Унда маҳаллий ва хорижий ОАВ журналистлари иштирок этишди.

НИШОНЛАСА АРЗИГУЛИК...

Учрашувда Мустақиллик Декларацияси қабул қилиниши (13 йил тўлди) Ватанимиз, халқимиз ҳаётида муҳим сиёсий воқеа бўлгани таъкидланди. Декларацияни тайёрлаш ва қабул қилиш билан боғлиқ воқеалар, жараёнлар бир-бир эсга олинди. Ўзингизга маълумки, мустақиллик халқимизнинг асрий орзуси, узоқ йиллар мобайнида юз берган халқ ҳаракатлари, фидойи, довюрак, жасоратли фарзандлар қаҳрамонлиги, жафокаш ўзбек халқининг иродаси маҳсулидир. Айтиш жоизки, бу тарихий воқеа Парламентнинг, халқнинг бебаҳо ютуғи эди. Декларация қабул қилиниши билан боғлиқ жараёнлар бир текисда кечмаганлиги, мураккаб сиёсий курашлар натижасида ўтганини учрашув меҳмонлари — собиқ депутатлар ёдга олишди.

Сессия залида туғилган мустақиллик, озодлик руҳи, мадҳия садолари остида Ўзбекистон байроғининг минбарга кўтарилиши, халқдан II сессия номига ёғилиб келган қутлов ва миннатдорчилик мактублари тарихнинг ноёб хотираси сифатида қалбларида ҳамон сақланиб келаётганини эътироф этишди депутатлар.

Шундан сўнг II сессиянинг ўзидаёқ Мустақиллик Декларацияси асосида Ўзбекистон Республикаси янги Конституциясини ишлаб чиқиш комиссияси тузилгани, унга 60 га яқин халқ депутатлари бириктирилгани таъкидланди.

Хуллас, Мустақиллик Декларацияси қабул қилинишига алоқадор мураккаб жараёнлар, ихтилофлар ҳақида бир-бир эсланди, журналистларга батафсил маълумот берилди. Ва бугунги кунда ҳам ушбу тарихий саналар, воқеалар моҳияти Парламент ва халқ иродасининг муштараклигида ўз аксини топмоғи зарур ва шарт эканлиги алоҳида уқтирилди. Қатнашчиларга Мустақиллик Декларацияси бир нусхадан тарқатилди, унинг моҳияти, матни билан батафсил танишиб чиқиш имконияти туғилди.

Учрашув сўнгида Мустақиллик Декларацияси қабул қилинган кунни умумхалқ байрами сифатида кенг нишонлаш мақсадга мувофиқлиги, бу ватанпарварлик руҳида тарбияланаётган ёшларга ижобий таъсир кўрсатиши ҳақида фикр билдирилди. Таклиф қатнашчилар томонидан маъқулланди. Зеро, 20 июн — Мустақиллик Декларацияси "туғилган" кун шукуҳи Мустақиллик куни шукуҳидан ҳечам қолишмайди. Зотан, бу тарихий ҳужжат Ўзбекистон халқи учун озодлик, мустақиллик кунларининг дебочаси ҳамда илк қалами сифатида тарихда абадий қолади ва у бунга арзийди ҳам.

**Муҳиддин АБДУРАСУЛОВ,
"Hurriyat" мухбири**

Юзма-юз

ВОДИЙ УЧРАШУВЛАРИ

Мустақилликнинг 12 йиллигига бағишланди

Одатда йил ярмига етганда Мустақиллик айёми шодиёналарини муносиб қарши олиш ҳаракати бошланиб кетади. Бу йил "Халқ сўзи" ва "Народное слово" газеталари отни биринчилардан бўлиб қамчилади!

Фарғона водийси вилоятлари бўйлаб бошланган тадбирлар Ватанимиз Мустақиллигининг 12 йиллигига бағишланади! Дастлаб Андижонда, сўнг Фарғона ва Наманганда бўлиб ўтган юзма-юз мулоқот чоғида таҳририят ходимлари ва фаол муаллифларининг кенг газетхонлар оммаси билан учрашувлари савол-жавоб, фикр-мулоҳаза ва куй-қўшиқларга уланди.

Президентнинг "Ҳар қайси инсон буюк куч соҳибидур. Фақат уни уйғота билиш керак" деган сўзларини ўз шиорига айлантирган ушбу тадбирларда энг улуғ, энг азиз истиқлолимизни эъзозлаш, матбуотни халқнинг чинакам ҳақ сўзига айлантириш ва бошқа маънавий-маърифий мавзулар хусусида сўз юритилди. Ҳар бир учрашувда 12 нафар 12 ёшли ўғил-қизларга таҳририятнинг эсдалик совғалари улашилди.

МУХБИРИМИЗ

Суратларда учрашув лавҳалари

Эътибор

ФОТОАППАРАТ ВА ТАБИАТ

Асли касби ўрмончи бўлган Бўта Исмоилов Қашқадарё воҳасидаги тоғ-тошларни пиийда кезиб чиққан. Шу кезишлари давомида фотоаппаратни ҳамроҳ қилиб, такрорланмас дақиқаларни плёнкада муҳрлаган ҳақиқий табиат ишқибози. У гўзал манзаралар билан бирга миллий урф-одатларни акс эттирган кўплаб суратлар олди ва улар кўплаб газеталарда чоп этилди. Фотожурналистикага иштиёқ шунчалик кучли эканки, у кейинги йилларда Касби туман газетасида муқим ишлади ва шу жойдан нафақага чиқди. Бунга ҳам анча бўлди. Бу йилги касб байрамини Б. Исмоилов чекка бир қишлоқда бўлган ҳолда кутиб олмоқда.

Фақат баъзан газета саҳифаларида қайноқ ҳаёт манзараларини акс эттирувчи хабарлар, суратлар етишмай қолганда матбуотда қатнашиб туришини ўзига фахр билган, бундан заррача таъма ёки манфаат кутмаган фидойи жамоатчи мухбирларнинг хизмати ёдга тушади.

Ҳ. САТТОРОВ

Ҳамкасб

ЎЗИДАН СЎЗИ КАТТА

... Йигирма йилча бўлди. Ортиқали акани бир ўқувчи, мухлис сифатида ёзганларини ўқиб, кузатиб келаман. Ва ҳайрон бўлардим: бу одам бунча мавзуларни қаёқдан билар экан?

Аслида ҳаётнинг ўзи ҳар қандай журналист-мухбирни ўз чиғириғидан ўтказади. Бу чиғириқдан ким ўтади, ким ўтолмайди, буни вақт кўрсатади. Мен эса бир нарсага ишонаман: Ортиқали ака бу чиғириқдан бутун ўтиб келаётган одам. Шунинг учун ҳам унга нисбатан "СЎЗИ КАТТА" деган иборани қўллаяпман.

Ортиқали ака билан ўтган йили тасодифан танишиб қолдик. Наманганга ижодий сафар билан боргандик. Газета дўконида чиройли муқовали, ўта замонавий услубда босилган "Поп тонги" деган газетни кўриб қолдим. Қизиқиб варақладим. Тоши оғир газета экан. Мақтовдан кўра танқидий мақолалари кўп эди. Охири секин ўзидан сўрадим: "Бу, Ортиқали ака, қаерда ишлаяпсиз? Кўпроқ "Қишлоқ ҳаёти"да мақолаларингизни ўқийман. Бу ёқда..." десам, самимий кулимсираб: "Тўғрисини айтайми сизга, шу газетни аввал ҳам ўқирдим. Бир оёғим Наманганда бўлса, бир оёғим Тошкандда эди. Бир куни туманимиз ҳокими билан гаплашиб қолдик. Рустамжон жа ғайратли йигит-да. Мендан сўради: "Попга ўтсангиз, қандай бўларкан? Шу газетни рангли, ҳафтада икки-уч марта чиқарсак". Мен кўп ўйладим. Устига-устак туманма-туман юришим бор, қандай куч топаман экан? — деган ҳадик қийнади. Лекин ҳоким қўйган талаб жуда тўғри эди, шунга яраша менинг ҳам ўз талабларим бор эди. Булар айни сиз айтаётган танқидга, муносабатга боғлиқ эди. Шу ҳақдаям айтдим ҳокимга. "Ортиқали ака, тўғри, холис танқид бўлса, бош устига", деди. Шу-шу мана бу ёқда "Поп тонги"ни чиқариб ётибмиз, у ёқда..."

Ортиқали ака ҳаммасига улгуряпти. "Қишлоқ ҳаёти"нинг деярли ҳар сонида битта "тишли-тирноқли" мақоласи босиляпти. "Поп тонги" эса мамлакатдаги "сариқ матбуот"чилар билан беллашяпти. Ўқувчилар тўғри таҳририятнинг ўзига келиб газетани сўраб юришганига ҳам гувоҳ бўлдик. "Буларнинг ҳаммасига қандай улгуряпсиз?" десам, Ортиқали ака: "Бу журналист сири", деб қўйди. Тўғри, вилоятда ҳамма уни яхши кўради, ҳурмат қилади, десам ўзи хафа бўлади мендан. Чунки ҳалиям бугунги куннинг руҳини ҳис қилмаётган ёки ҳамон эскича ишлаш ва яшаш услубидан воз кечолмаётган айрим раҳбарларга жуссаси кичкина бу одамнинг ўзидан кўра сўзи ёқмайди.

"Бир куни нозикроқ идора вакили таҳририятга қўнғироқ қилиб: "Олдимга бир келиб кетинг", деб қолди. Аввалига билинмади. Кейин алам қилди менга. Шошма, Ортиқали, нима у сенинг яқин дўстинг ё биродарингми? Ким ўзи у? — деб ўзимга ўзим савол бердим. Бормадим. Кечга яқин яна телефон жиринглади. Олсам, яна ўша одам. "Нима гап, дўстим? Айтаверинг", десам очиқчасига дўқ ура кетди. Меникиям тутиб кетди. "Э, биродар, сен қайси қонунга биноан ишлайсан ўзи? Мен журналистман, қандай эътироз, шикоят ёки важларинг бўлса, қонун асосида гаплашамиз. Афсуски, боролмайман, керак бўлса, ўзинг келавер", деб ноилож қўпол гапирдим. Шу-шу, ўша одам ҳам, ўша қўнғироқ ҳам жимиб кетди", дейди Ортиқали ака чуқур хўрсиниб. Адабиётда авлодлар тушунчаси жуда кўп мунозараларга сабаб бўлади. Кимнинг қайси авлодга мансублиги талашиш даражасига ҳам етади баъзан. Ким билади, балки авлодлар тушунчасини журналистикада ҳам қўлласак, бугун мен номини келтираётган Ортиқали Номозовни қайси авлодга киритиш мумкин? Нега шу саволни қўяётганимни кейин билиб оласиз? Бугун ўзини журналистман, мухбирман деб кўкрагига уриб, бир парча гувоҳномани рўкач қилиб юрган дўстларимиз неча минглигини айтолмайман. Энг ёмони, ана шундайлар орасида журналистиканинг ҳалол номини хўрлаётган, журналист дея катта ҳарфларда ёзмоққа арзийдиган касбнинг номини поймол қилаётганлар ҳам, минг афсуски, учраб турибди. Яна бир даҳшатли жиҳати, жойлардаги ўз мансаби ва курсиси "омонат" бўлганлар ана шундайларнинг савлатию пўписасидан қўрқиб, "ҳамма журналистлар шундай экан-да" деган калтабин хулосага ҳам келиб қолишяпти.

... Кеча Ортиқали ака Попдан сим қоқди. Яна ўша самимий овоз билан: "Дўстларимни, мухлисларимни СЎЗ БАЙРАМИ билан қутлаб қўйинг. Одамлар учун ўзимиздан кўра сўзимиз қадрлироқ", деб қўйди. Тўғриси, ҳамкасб ҳақида, айниқса, ўзидан кўра ижодини, сўзини кўпроқ биладиган одамлар тўғрисида ёзиш ниҳоятда мушкул экан. Ниятим, ҳаммамизга ана шундай тақдирлар насиб этсин.

Норқобил ЖАЛИЛ

Сабоқ

Журналистнинг асосий қуроли сўздир. Ҳар соҳада бўлгани каби сўзда ҳам маҳорат ҳосил қилиш учун аввал нуқсонлардан холи бўлиш керак. Сўз одоби ҳақида фикр юритар эканмиз, объект сифатида ўзбек миллий журналистикаси олинди.

СЎЗНИ ИСРОФ ҚИЛМАЙЛИК

Ҳаммамиз ҳам ундан тўғри фойдаланяпмизми?

Шу кунларда радио эшиттиришлари ва телекўрсатувларда айрим қўшимчаларни ўринсиз ишлатиш ёки тушириб қолдириш ҳолатлари юз бермоқда. Кўп ҳолларда " — лар" қўшимчаси керак бўлмаган ўринда ишлатилади. Масалан, "Тўртта йигитлар ижро эттилар", "Бу гуруҳдан ҳам бешта қизлар саҳнага чиқсин", "икки оналаримиз" сингари гап ва ибораларни кўрсатиш мумкин. Туркий тилларда, жумладан, ўзбек тилида олдида аниқ сон берилганда от "-лар" қўшимчасини олмайди. Шунинг учун "тўрт йигит" ёки "тўрт нафар йигит", "беш қиз" ёки "беш нафар қиз", "иккала онамиз" дейилса, тил қоидасига мос бўлади. Ундан ташқари "-та"нинг асл маъноси "дона"га тўғри келгани учун уни одамга нисбатан ишлатиш мумкин эмас. Кўплик қўшимчаси "-лар"нинг кўпга нисбатан қўлланишидаги яна бир хусусияти шундан иборатки, у эшитувчига маълум бўлган нарса бирдан ортиқ бўлган ҳолдагина ишлатилади. Агар эшитувчига маълум бўлмаса, у ҳолда "-лар" қўлланилмайди. Жумладан, "Габроволиклар каптарларни яхши кўришади", "Пахта машиналар ёрдамида териб олинди", дейиш нотўғри бўлиб, "каптарни" ва "машинада" ёки "машина билан" дейиш керак.

Шундай қўшимчалардан яна бири мажҳуллик қўшимчаси "-н"дир. Бу қўшимчани баъзан "бошламоқ" феълига ўринсиз қўшадилар. "Пахта терила бошланди" сингари гапларни эшитиш мумкин. "Бошламоқ" кўмакчи феъл бўлиб келганда, унга "-н" қўшилмайди. Тўғриси, "терила бошлади"дир. "Олимларимиз изланмоқдалар", "кўп изланишлар натижасида", "янги усулларни қўлланиб" сингари гап ва ибораларданги "-н" ҳам тил қоидасига хилофдир. "Изланиш" русча "изыскание"нинг нотўғри таржимасидир. Бу сўзнинг бирламчи луғавий маъноси "излаб топиш" бўлиб, кўплик формасида, яъни "тадқиқот" маъносида ҳам ишлатилади ва бу ҳолда уни ўзбекчасига "излаш", "текшириш", "синчиклаш", "тадқиқот" каби сўзлар билан ишлатиш айни муддаодир.

Кераксиз ўринда ишлатилаётган қўшимчалардан яна бири "ҳам-" олд қўшимчасидир. Масалан, "геологлар ҳамдўстлиги", "Англиянинг ташқи ишлар ва ҳамдўстлик вазири", "Европа иқтисодий ҳамжамияти" каби ибораларни баъзан радиодан эшитиш ва газеталарда ўқиб қолиш мумкин. Аслида-чи? "Ҳам-" ёки унинг маънодоши "-дош"ни "дўстлик" ва "жамият" сўзларига қўшиб, маъноли сўз ясаб ҳам бўлмайди. Кўп ҳолларда матбуотда бундай сўзларнинг пайдо бўлишига бирор тажрибасиз таржимон сабабчи бўлган. Таржима соҳасидаги энг қўпол хато бу сўзнинг маъносига эътибор бермасдан унинг ўзини эмас, бўлакларини таржима қилишдир. "Содружество"нинг асл маъноси "ҳамкорлик" ва "ҳамжиҳатлик"дир, лекин таржимон унинг "со"сини алоҳида, "дружество"сини алоҳида, яъни "дружба"ни "дўстлик" деб таржима қилган ва натижада ўзбекчада бемаъни сўз ҳосил бўлган — "ҳамдўстлик" бўлиб қолган.

"Сообщество" сўзи таржимасининг "бирлашма", "гала" ва "биргалик" деган маънолари бор. Лекин таржимон "Европейское экономическое сообщество"нинг асл маъносини бузиб, "Европа иқтисодий бирлашмаси" ўрнига "Европа иқтисодий ҳамжамияти" деб мутлақо нотўғри таржима қилади. Яна мисолларга мурожаат қиламиз. "-лик" ва "-чилик" қўшимчалари кўпинча ўринсиз ишлатилади. Баъзи матбуотчилар "жаҳон жамоатчилиги", "устувор қонунчилик" деган ибораларни қўллашади. "Общественность"нинг бир неча маъноси бор, лекин ҳеч бири "жамоатчилик" эмас. "Мировая общественность" — "жаҳон оммаси", "научная общественность" — "илм аҳли" деб соф ўзбек тилида ишлатиш лозим. Иккинчи, "қонунчилик" — "законность"нинг биринчи маъноси "қонунийлик" ва синоними "қонунга амал қилиш"дир. Шунинг учун "нужно укреплять законность" деганда, "қонунийликка амал қилишни мустаҳкамлаш" кераклиги тушунилади. Агар "қонунчиликни мустаҳкамлаш керак" дейилса, бундан ўқувчи аниқ бир фикр-ифодага тушунмайди, ибора ғализ ва тўмтоқ бўлиб қолади.

Баъзан "маккажўхоричи" деган сўз ҳам радио тўлқинлари орқали берилмоқда. Бу ўринда "-чи" қўшимчасининг истеъмол қилинишига сабаб "-кор"нинг маъносидан бехабарликдир. "-кор", "-коштан" (экмак) феълининг ҳозирги замон негизи бўлиб, маъноси "экар"дир. Демак, "пахтакор" — пахтаэкар, "шоликор" — шолиэкардир. Шунинг учун "пахтакорчи" (пахтаэкарчи) дейилмайди. Демак, "маккажўхорикор" (жўхорикор)га ҳам "-чи" қўшиб бўлмайди.

Ўзбек тилида тожик тилидан ўзлаштирилган ва изофа қўшимчаси деб аталадиган "-и(йи)" қўшимчаси мавжуд бўлиб, унинг талаффузи ва имлоси ҳақида ўзбек орфографиясида махсус кўрсатма ва қоидалар йўқ. Шунинг учун бу кўмакчини ишлатишда хатоликларга йўл қўйилмоқда. Изофа кўмакчиси аниқловчи билан аниқланмишни бир-бирига бириктирувчи восита бўлиб, у аниқловчи олдига қўйилган аниқланмишга қўшилиб, урғусиз талаффуз қилинади. У урғусиз бўлгани учун ҳам кўмакчидир, агар урғули бўлса, қўшимчага айланади ва уни учинчи шахс эгалик қўшимчаси ёки "-и" шаклига эга бўлган ўзга қўшимчалардан бири деб тушуниш мумкин. Масалан, "Куни кеча тугади" дейилганда, бирор шахснинг куни кеча битди, яъни вафот қилди, деган фикрни англасак, "Куни кеча тугади" дейилганда бирор иш фаолиятининг кечаги кунда тугаганини ҳам тушунамиз. Шунингдек, бу кўмакчининг ишлатилишидаги хатонинг бири шундан иборатки, уни талаффуз қилганда ёки ёзганда "у"га айлантирилади. Масалан, "мардимайдон"ни "марду майдон" деб талаффуз ила ифода қиламиз. Бу хатони профессор М. Мирзаев ўз мақолаларидан бирида кўрсатиб ўтган эди. Иккинчи хато шундан иборатки, мазкур кўмакчи унли товуш билан тугаган сўзлар билан келганда "-йи" тарзида талаффуз қилинса ҳам, уни "-и" тарзида ёзишади. Масалан, "нуқта-йи назар"ни "нуқтаи назар", "бало-йи нафс"ни "балои нафс" деб ёзишади.

Изофа кўмакчисининг ишлатилишидаги яна бир хато унинг дефис билан ажратиб ёзмасдан қўшиб ёзилишидадир. Уни дефис билан ажратиб ёзишнинг икки томонлама афзаллиги бор. Биринчидан, бу ҳолда унинг қўшимча эмас, кўмакчилиги, яъни урғусиз талаффуз қилиниши ёзувда акс этади. Иккинчидан, уни "-и" шаклидаги қўшимчалар билан қориштириш эҳтимоли йўқолади. Масалан, Ҳофиз Хоразмийнинг қуйидаги мисрасини олиб кўрайлик:

Бу йўлга мени зулф-и
паришон бошлар.

Агар бу мисрадаги изофа кўмакчиси "-и" дефис билан ажратилмасдан "зулфи паришон" деб ёзилса, унинг маъноси "паришон зулф"ми ёки "паришон зулфли"ми билиб бўлмасди. Буни аниқлаш учун унинг араб графикасида ёзилган оригиналига мурожаат қилишга тўғри келади. Чунки араб графикасида булар орасидаги фарқ ёзувда акс эттирилган.

Гап шундаки, текстда "-и" эгалик қўшимчаси сифатида ўқилганда ҳам, изофа кўмакчи сифатида ўқилганда ҳам мазмун чиқадиган гаплар тез-тез учраб туради. Масалан, "боғи висоли" бирикмасида, агар "боғ" сўзига қўшиб ёзилган "и" эгалик қўшимчаси бўлса "унинг боғининг висоли" деган маънода бўлади (-нинг шеъриятда тушиб қолиши мумкин). Агар изофа кўмакчиси бўлса, "висол боғи" (ўхшатиш) деган маънони беради. Талаффузда бу фарқ қилади: биринчи бирикмада "-и" урғули, иккинчисида урғусиз бўлади. Шунинг учун кейингисини "боғ-и висол" деб ёзилса, ўқувчи адашмайди. Бугина эмас, изофани дефис билан ажратиб ёзиш, умуман, сўздан сўзни фарқлаш учун ҳам керак бўлади. Масалан, Навоийда "гоҳ-и баён" (баён вақтида) деган ибора учрайди. Агар "гоҳ-и"ни "гоҳи" деб ёзилса, у "баъзан" деган маънодаги бошқа сўзга айланади. Яна бир мисол:

Лаби лаълин малоҳат
холи бирла баҳравар
қилган
Менинг жонимни доғ-и
ишқ бирла баҳраманд
этмиш.

Бу байтдаги "доғ-и" "ишқ доғи" деган маънода. Агар "доғи" деб ёзилса, уни "тағин", "ҳам" маъноларидаги "дағи" (доғи) сўзи деб тушуниш мумкин.

Шундай қилиб, қалами ўткир ёзувчиларимиз, тили бурро радио ва театрналистларимиз ўз сўз қудратини тинмай ошириб, қайраб боришлари керак. Чунки ўзбек адабий тили фақат софликни талаб қилади.

Алибек РУСТАМОВ,
академик,
Карим НОРМАТОВ,
профессор

"АНКЕТА"

БУГУНГИ ОАВ НЕЧА БАҲОГА ЛОЙИҚ?

Эҳтимол, саволнинг бу қадар кўндаланг қўйилиши айрим ҳамкасбларимизда эътироз уйғотар: шундоғам кунда бўлмаса, кунора журналистлар бошида керагидан зиёда калтак синмоқда, бугун — байрам, жилла қурса, шу куни ўзгалар қутлаётган пайтда, ўз-ўзимизга танқид-таъна қилмайлик, биродарлар?!

Байрам — байрамдек бўлгани яхши, албатта. Бироқ бу дегани бир-биримизга ортиқча лутф қилиб, ёмонимизни яшириб, яхшимизни оширмоғимиз лозим, дейишга асос бўлмайди. Қолаверса, байрам баҳона а-андек эркалик ҳам қилиш керакдай. Эркаликки, фаолиятимиздаги камчиликлар фақат ўзимизгагина боғлиқ эмаслигини кўрсатса ажабмас... Боз яна бир мақол борки, ҳамкасбларимизнинг қуйидаги аччиқ-аччиқ мулоҳазаларига кўз югуртираётган чоғ уни ёдга олсак, чакки бўлмас: от тепкисини от кўтаради...

Қуйидаги ҳамкасблар эса бор-йўғи иккита саволимизга имкон қадар тўғри жавоб беришга ҳаракат қилганлар, холос:

1. Бугунги ОАВнинг ютуқлардан учтаси сизningча нимада?
2. Бугунги ОАВнинг учта камчилиги-чи?

Эркин АЪЗАМ,
"Тафаккур" журнали
Бош муҳаррири

Ютуқ:
1. Матбуотда дунёдан хабардор ёшлар кўпайгани.
2. Унда-бунда рост гаплар ҳам айтилаётгани.
3. Тополмаяпман...

Камчилик:
1. Қиёфасизлик.
2. "Тиши чиқмаёқ" сотқинликка берилаётгани — буюртма мақолалар пайдо бўлаётгани.
3. Майда-чуйда газета чиқариш "мода"га айланиб бораётгани.

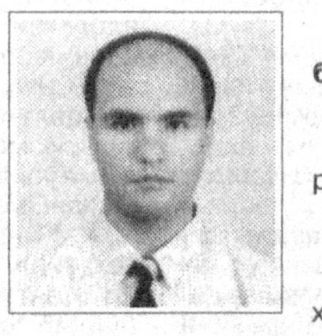

Улуғбек СУЛТОНОВ,
Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги бош мутахассиси

Ютуқ:
1. ОАВ ҳақиқий эркинликка эришди, цензура расман йўқ қилинди.
2. ОАВ сони ошди.
3. Журналистлар бундан мамнун бўлдилар.

Камчилик:
1. Цензура расман йўқ қилинди, бироқ бу реал ҳаётда ўз ифодасини топмаяпти. Яъни ОАВ халқ билан эркин мулоқотга чиқа олмаяпти.
2. ОАВ сони ошди. Бироқ бу демократик ОАВнинг асосий омили бўла олмайди. Бу аҳвол билан халқаро ахборот майдонида бош кўтариб юра олмаймиз.
3. Юқоридаги ютуқлардан мамнун бўлган журналист цензурасиз дунёга умуман мослаша олмаяпти. Бунга ички цензура ва соҳага оид ҳуқуқий саводнинг етишмаслиги имкон бермаётгандек...

Светлана ОРТИҚОВА,
Ўзбекистон Бош прокуратураси Қонунларни мужассамлаштириш ва ҳуқуқ тарғиботи бўлими бошлиғи, адлия маслаҳатчиси:

— Бугунги оммавий ахборот воситаларининг ютуқ ва камчиликларидан учтаси... Йўқ, келинг, ютуқ ва камчиликларни рақамлар билан санамайлик, зеро, демократи гуллаётган мамлакатларнинг матбуотидан ҳам қидирилса, учта эмас, бешта, олтита... ўнта камчиликлар топиш мумкин. Иш бор жойда камчилик бўлиши табиий ҳол, ахир!..

Бугунги ОАВ — кечагидан кўра анча дадил, анча тезкор, қулочи ҳам кенгроқ эканига барчамиз гувоҳмиз. Журъатли, довюрак журналистлар сони ҳам кўпайиб бораётгани матбуот, телевидение, радио фаолиятига ижобий таъсир кўрсатаётганига ортиқча таъкид шарт эмас. Кўпгина мухбирларнинг "журналистика шаъни учун куйиб-пишиб юрганини ҳам фақат олқишлаш мумкин. Шундай журналистлар тезроқ, тезроқ, кўпайсайди, кўпайсайди, кўпайсайди...

Ана ўшанда саводи ҳаминқадар, касбига лоқайд, масалага юзаки қаровчи, ўз манфаатини устун қўйиб, "заказ" мақолалар ёзувчи айрим "журналистлар" бу соҳадан қандай "сирғалиб" чиқиб кетганини ўзлари ҳам сезмай қолишармиди?!

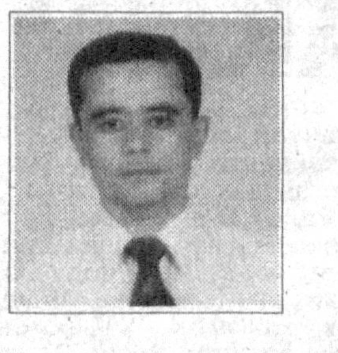

Бахтиёр ШОҲНАЗАРОВ,
ҳуқуқшунос-журналист

Ютуқ:
1. Эришган ютуқларимизни мақтаб ёзиш бобида жуда илгарилаб кетдик. Газета саҳифаларида жуда чиройли сўзлар билан битилган тинч ва фаровон ҳаётни мадҳ этувчи мақолалар ҳай-ҳай демасанг, эртаклар оламига етаклаб кетгудек... Турли танловлар уюштирилиб, энг яхшилар тақдирланиб турибди. Албатта, "танқид ёзувчилар танлови" деган гап бизга тўғри келмайди. Мақтов ёзиш борасида тўплаган бой тажрибамизни хорижлик ҳамкасбларимиз билан ўртоқлашиш учун халқаро семинар ва анжуманлар ташкил этиш ҳақида ўйлаб кўрилса, **"обрў-эътиборимиз давлатлараро миқёсда ЯНАДА ОШМОҚДА"**, деб ғурурланишимизга асос бўлурмиди?
2. Айрим FM радиолари дунё миқёсидаги аҳамиятга молик янгиликларни тезлик билан тарқатишга уринаётгани олқишга сазовор.
3. — ...

Камчилик:
1. Ютуқлар ҳақидаги биринчи саволга берган жавобимни тескарисига мушоҳада қилинг.
2. Ўзбек тили имло қоидаларига етарлича риоя қилинмаяпти. ТВ ва радиода шевачилик, русча аралаштириб гапириш чидаб бўлмас даражага етди. 2005 йилнинг 1 сентябридан бошлаб мамлакатимизда лотин ёзувига тўлиқ ўтилиши керак. Афсуски, газета-журналлар бунга тайёргарлик ишларини кўриш ва, айниқса, катта ёшдаги аҳоли ўртасида янги алифбони ўқиб-ўрганишни тарғиб қилиш учун деярли иш қилмаяпти.
3. Фан-техника ютуқларидан оммавий ахборот воситаларида фойдаланиш мақтагулик эмас. Хориждаги кундалик газеталар ўзлари билан ҳамкорлик қиладиган журналистларнинг мақолаларини эълон қилиш учун саҳифадан жой ажратиб қўйишади. Журналистлар эса уйида, компьютер қаршисида ўтирволиб, ёзган нарсаларини электрон почта (e-mail) орқали бир зумда таҳририятга етказиб беради. Таҳририятдагиларга эса мақолани саҳифадан ажратилган ерга жойлаб қўйиш қолади, холос.

Бир неча кун аввалги воқеалар "шу куннинг янгиликлари" деб, аксарият хабар дастурлари ёзиб олиниб, эфирга узатилгандан кейин матбуотимизнинг салбий томонлари ҳақида бошқа нима ҳам дердик.

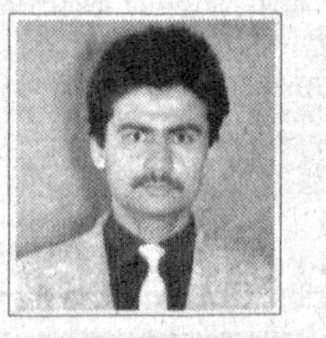

Шарофиддин ТЎЛАГАНОВ,
«Ўзбекистон» радиоси ходими:

Ютуқ:
1. Ўзбек журналистлари эркин фаолият олиб боришлари учун ҳуқуқий асослар яратилган. Конституция ва соҳага оид қонунлар биз журналистлар учун асосий қўлланма бўлиб хизмат қилади. Биз эса ...
2. "Ҳуррият", "Моҳият", "Мустақил газета"ларда яхши-яхши мақолалар берилмоқда. Бир сўз билан айтганда, журналист ўз устида ишламоқда.

"Ўзбекистон" радиоканалидаги "Сўнгги ахборот", "Дунё", "Минтақада нима гап?", "Эврилиш" эшиттиришларида жонланиш бор.
3. Информацион ва кўнгилочар мавзуларни ёритаётган журналистларда профессионаллашув аломатлари бир қадар сезилади.

Камчилик:
1. Журналистларимиз мавжуд қонунларни билишмайди ёки қонунлардан фойдаланишни хоҳламайдилар.
2. Ижтимоий-сиёсий, иқтисодий мавзуларда танқидий мақолалар ёзишдан кўра, санъаткорлар билан суҳбат уюштириш йўлига ўтиб олдик. Балки ҳамма нарсанинг тагида пул турганлиги учун шундай бўлаётгандир. Машҳур санъаткорлар "унутилиб", янги пайдо бўлаётган (асосан фонограмма "қуввати" билан қўшиқ айтадиган) артистлар билан суҳбат уюштирилмоқда.
3. Дунё журналистикасидаги илғор тажрибаларни ўрганиш ва ўзлаштиришда ҳамон оқсамоқдалар. Журналистикамизнинг лексикаси шаклланиш томон силжиётгани йўқ. Журналистика жанрлари табиатини англашда журналистларимизнинг уқувсизлиги билиниб қолмоқда...

Нашр

АЖДОДЛАР САДОСИ

«Мозийдан садо» — «Echo of history» — «Эхо истории» журналини варақлаганда

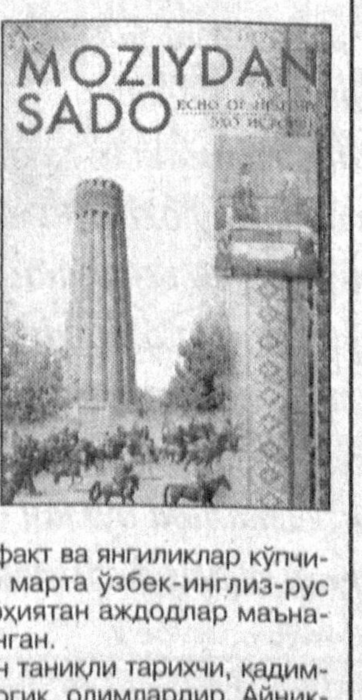

Беш йилдирки, мухлисларини рангбаранг мавзудаги мақолалари, турфа суратлари ва рангли безаклари билан ўзига жалб этиб келаётган "Мозийдан садо" — "Echo of history" — "Эхо истории" илмий-амалий, маънавий-маърифий, рангли журналининг ҳар бир сони мухлислари томонидан катта қизиқиш билан кутиб олинаётгани бежиз эмас. Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги, Бадиий академияси, Матбуот ва ахборот агентлиги томонидан таъсис этилган мазкур нашрда ўтмиши нақадар бой бўлган халқимиз тарихига оид қизиқарли материаллар ёритилмоқда. Бугун аждодлар ўтмишига катта қизиқиш билан қаралаётган бир вақтда турли миллат кишиларига мўлжалланган ушбу журналда ёритилаётган талайгина қимматли фикрлар, факт ва янгиликлар кўпчиликда қизиқиш уйғотаётир. Уч ойда бир марта ўзбек-инглиз-рус тилларида чоп этиладиган бу журнал моҳиятан аждодлар маънавий дунёсининг ўзига хос садосига айланган.

Журналнинг фаол муаллифлари асосан таниқли тарихчи, қадимшунос, манбашунос, шарқшунос, археологик олимлардир. Айниқса, Эдвард Ртвеладзе, Галина Пугаченкова, Ҳамидулла Кароматов, Маҳмуд Ҳасанов, Ҳомид Исломий каби таниқли олимларнинг ҳар бир мақоласи ўзига хос кашфиёт бўлаётганини муштарийлар эътироф этишаётир. Журналнинг бу йилги 1-сонидан ҳам бой ўтмишимизга оид ранг-баранг мавзудаги мақолалар кенг ўрин эгаллаган. Уларни мутолаа қилган киши беихтиёр тарих қаърида бир дафъа "саёҳат" қилгандек ҳис этади ўзини.

"Ўзбеклар халқ сифатида этник асосда шаклланган, — деб ёзади Алишер Дониёров "Ўзбек халқининг этногенези ва этник тарихини ўрганиш" сарлавҳали мақоласида. — Ўрта Осиёнинг қадимги автохтон қабилалари ва халқлари билан бир қаторда (суғдлар, бақтрияликлар, хоразмликлар, фарғоналиклар, саклар, массагетлар, тохарлар ва ҳ. к.) унинг генезисида қадимги ва ўрта аср даврининг (усун, қанғли, арғин, турғаши, қипчоқ ва ҳ. к.) ўтмишда турли этномаданият муҳитлари ва қабила уюшмаларига мансуб бўлган қатор таркиблар ҳам иштирок этган". Муаллиф қатор тарихчи олимларнинг ушбу мавзудаги изланишлари ҳамда уларнинг қимматли фикрларини таҳлил этади.

Туркистон халқларининг қадимда Чин давлатига ҳар томонлама таъсири ҳақида туркум мақолаларини эълон қилаётган тарих фанлари доктори, профессор Абдулаҳат Хўжаевнинг бу гал "Туркистон табобатининг Хитойга таъсири" сарлавҳали мақоласи ёритилган. Шунингдек, Исо Жабборов ва Дилором Раҳимованинг "Замонавий музейшуносликнинг долзарб муаммолари", Усмон Қорабоевнинг "Борлиқни англаш йўлида пайдо бўлган одатлар", Азиза Каримованинг "XIX аср охирида Қўқон маданий муҳити", Оқилхон Иброҳимовнинг "Мақомларнинг тарихий илдизлари", Зокиржон Саидбобоевнинг "Абу Райҳон Берунийнинг картографик мероси", Ансориддин Иброҳимовнинг "Бобурнома"нинг чет элда ўрганилиши", Умида Хўжаеванинг "Шарқ миниатюралари" каби мақолалари ҳам муштарийларда катта қизиқиш уйғотишига шубҳа йўқ.

Журналнинг тағин бир "ноёб" жиҳати шундаки, бугунги кунда рус ва инглиз тилларини мукаммал ўрганаётган ёшлар учун у ўзига хос "амалиёт мактаби" сифатида хизмат қилиши, айни вақтда ўзбек тилини иштиёқ билан ўрганаётган инглиз ҳамда русийзабон кишилар учун ҳам бу нашр "олтин кўприк" вазифасини бажараётганлиги кўнглимда ажиб ҳисларни жўш урдирди.

Нилуфар САИДОРИПОВА

Тилак

Бир йил кўз очиб юмгандай ўтиб кетибди. Нималар ўзгарди, қандай янгиланишлар бор: ўтирволиб таҳлил қилишинг керак...

БАЙРАМДАН БОШҚА КУНЛАР

Ҳа, янгиланишлар! Газетхон, томошабин, тингловчи, қисқаси, мухлис деганимиз, (умуман, одамзод) янгиликка, хабарга қизиқади. Шунинг учун газета олади, телевизорга термулади, радиога қулоғини тутади. Оддийгина сериал, дейсизми, навбатдаги қисмида қандай янгиликлар бўлишига интиқ бўлади. У ишчими, арбобми, уй бекасими — янгиликларни, хабарни кутади.

Бир йил ичида нималар бўлди? Аввало, цензурадан халос бўлганимизни алоҳида "ювишимиз" керак (гарчи бир йил олдинроқ олиб ташланган бўлсаям, бунга ҳали улгурмадик-да!) Мана шу энг зўр янгилик! Фақат... эски тос — эски ҳаммом, дегулик қилмасин. Айрим таҳририятларда бошқа "сензўр" чиқиб қоляпти-да! Оти — муассис! Номи улуғ, супраси ҳам... қолишмайди. Эртага жавобгарлик масаласи кўтарилса, уям жавоб беради, ахир! Қўлига қаламни олволган, эринмай мақоланинг устидан кўз югуртириб чиқади: "мана буёғи чатоқ, тўғри келмайди..." Тамом-вассалом!

Қизиқ, цензура тугатилган бўлсаям, нокерак мавзулар топиларкан (мантиқни қаранг). Шунинг учун журналист танқидий бир нима ёзса, ўйланиб қолади: "Хўш, қайси газетага олиб борсам экан?" Бечорага қийин, фалон нашрга берса, бош муҳаррири қўшқўллаб қайтариб беради: "Оч қорним — тинч қулоғим". Битта-иккитаси эса муассисни баҳона қилади... Зўр-а? Ҳамма ишнинг иложи бор, дейишади-ку!

Ҳар қандай жамиятда матбуот олға юриши керак. Бу ҳақда кўп гапирамиз. Ҳаракат қиляпмиз ҳам. Афсуски, бу борада ҳам эски ақидалар халақит бермоқда. Танқид берялсанми, бошқалар қатори ўзинг ҳам ҳушёр тортасан. Камчилик-нуқсонларни кимдан яширамиз, фақат ўзимиздан. Бошқа ҳеч кимдан эмас...

Хуллас, бир йил ўтиб кетибди. Йил бошида бир газетага икки оғиз фикр берган эдим. Чиқаришмади. Унда шундай сўзлар бор эди: "Кириб келган қўй йилида журналистлар қўйдай ювош эмас, арслондай ботир бўлсин". Фақат байрамларда ботир бўлиб юрмайлик. Байрамдан бошқа кунлар ҳам бор.

Айёмингиз қутлуғ бўлсин, ҳамкасблар!

Анвар НАМОЗОВ,
журналист

Газетхон

ЖУРНАЛИСТ

Ундан газетхон розими?

Нашр этилаётган газета-журналлар сони кундан-кунга кўпайиб бормоқда. Бу жабҳада қанчадан-қанча журналистлар меҳнат қилишяпти. Ҳукумат томонидан цензура олиб ташланди. Лекин бундан газетхоннинг кўнгли тўлаяптими? "Йўқ" дейишга асосимиз бор. Газета-журнал савдосига бир эътибор беринг. Сотилганидан, сотилмай қолгани кўпроқ. Бу омманинг газеталарга берган танқидий баҳоси — муносабати. Газетхон газетани харид қиларкан, аввало дилидагини излайди, бир дунё саволларига жавоб олгиси келади. Кимнидир мамлакатининг бугунги сиёсий-иқтисодий аҳволи ёки келажаги ҳақидаги холис ахборот қизиқтирса, кимдир ҳаётдаги ҳақиқий воқелик газета саҳифаларида акс этишини хоҳлайди. Ана шундай талабларга жавоб бера оладиган газеталар бизда борми? Бор бўлса, уларнинг сони қанча? Мен кино, эстрада юлдузлари ҳаёти ва кроссворд, сканвордларга кўпроқ эътибор берувчи газеталар ҳақида эмас, инсон онгини оширувчи, унинг ҳуқуқлари учун курашувчи, ватан тақдири учун қайғурадиган газеталар ҳақида гапиряпман.

Баъзи мутахассислар газеталар савдоси паст даражада бўлишига одамларнинг моддий аҳволини сабаб қилиб кўрсатишади. Тўғри, бу ҳам битта сабаб бўлиши мумкин. Лекин диққат билан қарасангиз, маҳаллий газета ва журналлардан бир неча баравар қиммат бўлган хориж газеталари маҳсулоти (улар асосан рус тилида чиқади) бир пасда қўлма-қўл бўлиб кетади. Бизда ҳам шундай ижтимоий-сиёсий йўналишдаги газеталар пайдо бўлганида, ҳозиргидек дўконларда қалашиб ётмас, адади ҳам 2-3 минг атрофида бўлмас эди. "Фалон ширкат хўжалигида фалон тонна картошка етиштирилди" ёки "фалон маҳаллада шунча кўчат ўтказилди" деб ёзиш учун журналист олийгоҳда 5 йил ўқиши керак бўлса. Баъзан шундай кўпиртириб ёзилган мақолага дуч келасанки, ўқиб ўзингни бошқа жойда яшаётгандай тасаввур қиласан. Албатта, журналист фаолиятига халал берувчи омиллар ҳам бўлиши мумкин. Бундан кўз юмиб бўлмайди. Лекин аҳвол шу экан, деб ўтираверииш ҳам ярамайди.

Минбарлардан фуқаролик жамияти ҳақида кўп маърузалар тинглаганмиз. Ва у жамият ўз-ўзидан пайдо бўлиб қолмаслигини оддий инсон ҳам фаҳмлайди. Уни амалга ошириш зиёлилар, хусусан, журналистларнинг биринчи галдаги вазифаси-ку. Айни шу қатлам доимо фаол бўлиши, жамоатчилик фикрини уйғота олиши лозим. Ўсиб келаётган авлодни фақатгина ота-оналар, ўқитувчилар эмас, зиёлилар ҳам тарбиялаши керак. Афсуски, "оч қорним — тинч қулоғим" шиори билан ишлайдиган журналистларимиз ҳам йўқ эмас. Улар учун газета чиқиб турса, ойлик олинса бўлгани. Энди икки оғиз обуна ҳақида. Аксарият газеталарга мажбурий обуна қилинади. Юқори зўравон ташкилот, қуйи корхона ва муассасаларга сим қоқиб, "шунча одамни фалон газетага обуна қиласан", дейилса, олам гулистон. Агар ҳалол рақобат бўлганида бундай газеталарга қийин бўлиши аниқ эди. Журналист биринчи галда ўзини ҳурмат қилиши, кимга ва нима учун хизмат қилаётганини англаши керак. Энг муҳими, у олий ҳакам халқ ва вақт эканини тушуниши лозим.

Қанчалик мураккаб ва оғир бўлмасин, орамизда ўйлаганини рўй-рост айта оладиган журналистлар борлигидан, улар билан замондош бўлганимиздан фахрланамиз. Ўз принципларини ҳеч нимага алишмайдиган журналистларга таҳсинлар бўлсин.

Хусниддин
ПИРМУҲАМЕДОВ,
Тошкент вилояти

Махраж

МТР (матбуот, телерадио) шаънига айтилаётган баъзи фикрлар кўплаб ҳаётий ҳангомаларни ёдга солади.

АДАШИШ

Халқда "Боғланганни ур" деган ибора бор.

Қадим замонда 3-4 ўртоқ бойнинг боғига ўғирликка тушишибди. Жўралар жуда шўх экан, овсарроғининг қўл-оёғини боғлаб, ташлаб кетишибди. Бой келиб кўрса, боғ пайхон қилинган, мевалар ўғирланган. Шунда жаҳли чиққан бой боғланган овсарни роса дўппослаган экан.

Яна бир ҳангома.

Чўлдаги қурилиш участкасига янги бошлиқ тайинланибди ва у ашёларни бошма-бош қабул қилишга киришибди. Четда брезент чодир билан ўраб қўйилган қўрани кўрсатиб, сўрабди:

— Бу нима?

— Туя.

— Туя нимага керак?

— Биласиз, — тушунтиришга киришибди ишбоши, — қурилишда асосан йигитлар ишлашади. Шу, қизларнинг висолини соғинишса...

Янги бошлиқ ниманидир тушунгандай бўлиб:

— Мен ҳозир синаб кўрсам бўладими? — дебди.

— Нима деяпсиз? — изоҳ берибди ишбоши, — бунга темирдек навбат ўрнатилган, уни бузиб бўлмайди.

Янги бошлиқ иложсиз навбатга ёзилибди ва, ниҳоят, унинг гали келибди. У чаққон бўлиб, қўрага кириб кетибди. Орадан бир оз ўтгач, туянинг бўкиргани ва одамнинг гупиллаб қулаган овози эшитилибди. Ишбоши шошиб ичкарига кирса, янги бошлиқ тепки еб, гўнгга беланиб ётган экан. Ишбоши унинг чангларини қоқиб, турғазар экан, беозор койибди:

— Бундоқ эмас-да, бошлиқ. Туяни миниб, шаҳарга борилар эди...

ҲАҚҚУЛ
тайёрлади

Mustaqil gazeta
HURRIYAT

Ёдлов

СЎЗГА СОДИҚ ОДАМ

Журналист ва ёзувчи Исмоил Сулаймоновни хотирлаб

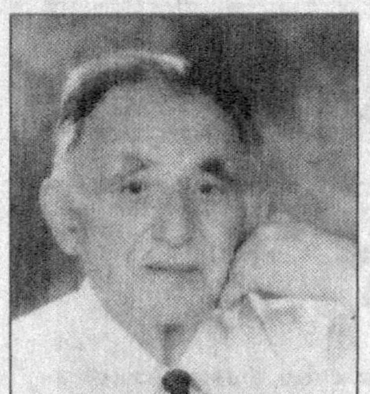

1964 йил Ўзбекистон Республикасининг қирқ йиллиги нишонланган. Шу сана арафасида машҳур ёзувчи Чингиз Айтматов "Правда" газетасига Ўзбекистон ҳақида очерк ёзиш учун республикамизга келган, Сирдарё вилоятига борган. Чингиз Айтматов Гулистонда бўлганида "Сирдарё ҳақиқати" газетаси таҳририятига ҳам келиб, газета ходимлари билан учрашган. Бу пайтда мен Тошкент Давлат университети Филология факультети журналистика бўлимини янги битириб бориб, мазкур газетада ишлаётган ёш журналист эдим. Чингиз Айтматов билан учрашувда мен ҳам қатнашганман.

— Таҳририятингизда ишлайдиган ходимлар асосан ёшлардан иборат экан, — деганди шу учрашувда Чингиз Айтматов. — Ёшлар тушликкача чўқишиб, тушдан кейин ўпишади...

Машҳур ёзувчи бу гапида ҳақ эди. Лекин бизда ўпишиш кам эди-ку, чўқишиш кўп бўларди. Бунга сабаб, бир томондан, жамоанинг нисбатан янгилиги, ходимларнинг ёшлиги, бир-бирларини яхши билмасликлари бўлса, иккинчидан, раҳбарият кадр танлашда маълум хатоларга ҳам йўл қўйганди.

Кўп ўтмай, жамоада муҳит ёмонлашди. Вилоят раҳбарияти бу масалани кўриб чиқиб, муҳаррир ва унинг муовинини лавозимидан олди. Газетамизга "Тошкент ҳақиқати"да муҳаррир муовини бўлиб ишлаган Исмоил Сулаймонов муҳаррир, шу газетада масъул котиб бўлиб ишлаган Нуъмонжон Насимов муҳаррир ўринбосари бўлиб келишди.

Исмоил Сулаймонов "Сирдарё ҳақиқати" газетасига муҳаррир бўлиб борганларида мен жамоамизга яхши одам раҳбар бўлиб келди, деб суюнганман.

Таҳририятда аксарият ёш, касбига садоқатли журналистлар меҳнат қилишарди. Ўшаларнинг саъй-ҳаракати билан кўплаб ажойиб мақолалар, очерклар, фельетонлар, репортажлар газета юзини кўрарди. Исмоил ака эса ўзининг яхши сўзи, даъвати, ташкилотчилик қобилияти билан бизни қайноқ ижодга йўналтирардилар. 60-70-йилларда "Сирдарё ҳақиқати"да бевосита Исмоил Сулаймонов раҳбарлигида ишлаган, унинг меҳрини кўрган қаламкашлар Ҳалима Худойбердиева, Жўра Умарқулов, Жонибек Субҳон, Жамол Шаропов, Иброҳим Норматов, Ҳакимжон Халилов, Абдумажид Умаров кейинчалик республиканинг турли матбуот органларида ишлаб, ўз ижодлари билан кўпчиликка танилдилар, юқори лавозимларга кўтарилдилар.

Исмоил акадаги кишини қойил қолдирадиган асосий фазилатлар нима эди? У ҳалол, ҳақгўй, касбига садоқатли раҳбар эди. Мен анчагина раҳбарлар билан ишлашдим. Улар орасида вақти келса оқни қора, қорани оқ дейдиган, ўзининг майда, эгоистик мақсадлари йўлида адолатни поймол қиладиган, қора юрак инсонларни ҳам учратдим. Шундайлар билан таққослаганимда кичик жуссали Исмоил акам тоғдек инсон бўлиб кўринардилар.

Адашмасам, 1972 йил эди. Мен "Тошкент оқшоми" газетасида ишлар эдим. Ўрта Ер денгизи мамлакатлари бўйлаб саёҳатга кетаётган акамни кузатгани Тошкент аэропортига бордим. Қарасам, саёҳатга кетаётганлар орасида Исмоил акам ҳам бор. Мен у киши билан кўришиб, акамни таништирдим. Улар бирга саёҳатга бориб келишди.

Орадан бир-бир ярим йил ўтди. Сирдарёда мен билан ишлаган бир ҳамкасбим билан учрашганимизда, у сўради:

— Акангиз Ўрта Ер денгизи мамлакатлари бўйлаб саёҳат йўлланмасини неча сўмга олган эдилар?

— 500 сўмга.

— Исмоил ака шу саёҳатга қарз олиб борган эканлар, ҳали ҳам қарзларидан қутилолмабдилар. Устозимиз қизиқлар-а?..

Гулистонда ишлаб юрганимда Исмоил акам: "Алиназар! Тошкентда, "Алоқа" маҳалласида участка қурганман. Ҳовлимга мевали дарахтлар экканман. Дунёда ўзинг эккан дарахт мевасидан ширинроқ нарса бўлмас экан", — деган эдилар. Очиғи, шунда менинг кўз ўнгимга danғиллама участка келган эди. Кейин билсам, у уч хона, кичик бир айвондан иборат оддийгина уй экан. У ҳам чала битган экан. Асосий ишлар "Тошкент ҳақиқати"даги ҳамкасбларининг ҳашари билан бажарилган экан.

80-йилларнинг ўрталаридаги Ўзбекистонда раҳбар кадрларни ёппасига ишдан олиш кампанияси Исмоил акани ҳам четлаб ўтмади. Газетадаги бир мақолада бир сатр тушиб қолиб, маъно ўзгаргани у кишини ишдан олиш учун баҳона бўлди. Шундан кейин Исмоил акам "Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги" журналида оддий ходим бўлиб ишлай бошладилар. Бир доно: "Одамни биламан десанг, унга амал бериб кўр", деган экан. Бу тўғри гап. Сабаби, баъзилар амалга мингач, босар-тусарларини билмай қолишади. Лекин бу гапга шундай қўшимча қилиш мумкин: "Одамни биламан десанг, уни амалдан олиб кўр". Сабаби, баъзилар амалидан айрилганидан кейин шундай ўзгарадики, уни кўриб, бу одам нимасига раҳбар бўлиб юрган экан, деб ҳайрон бўласан.

Исмоил ака амалдан тушгач, ўзгармади. Ўзига нисбатан бўлган адолатсизликларни сабр, меҳнат, ижод билан енгдилар. У киши "Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги" журналидан сўнг "Ўзбекистон овози", "Халқ сўзи" газеталарида ишлаб, ижодга зўр бердилар, "Шаҳзода ва канизак", "Замондошларим", "Мен — журналистман", "Сизга айтар сўзим бор", "Эл ардоғида" китобларини нашр эттирдилар. Мустақил республикамизнинг "Эл-юрт ҳурмати" ордени билан тақдирландилар. "Шаҳзода ва канизак" қиссалари асосида телефильм ишланди.

"Эл ардоғида" Исмоил акамнинг сўнгги китоби бўлди. Бу китоб "Халқ сўзи" газетаси "Қарияларни қадрлаш йили" муносабати билан эълон қилган танловда ғолиб деб топилди.

Халқда "Яхшидан боғ қолади", деган мақол бор. Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган маданият ходими Исмоил Сулаймонов сермазмун ҳаёт кечирди, журналист ва ёзувчи сифатида халққа ва жамиятга сидқидилдан хизмат кўрсатиш намунасини кўрсатди. Ундан одобли, ақлли фарзандлар, китоблар, шогирдлар қолди. Шахсан мен бу инсон билан "Сирдарё ҳақиқати" газетасида бирга ишлаган йилларимни алоҳида миннатдорчилик билан эслаб, унинг хотираси олдида ҳамиша таъзим қиламан.

Алиназар ЭГАМНАЗАРОВ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими

Мулоҳаза

КАСБ МАҲОРАТИМИ ЁКИ АХЛОҚ МЕЪЁРИ?

Халқаро журналистлар федерацияси томонидан 1939 йилда қабул қилинган "Журналистларнинг профессионал кодекси"да таъкидланганидек, "Ҳар қандай журналист ўзининг таъсири — у яхшими ёки ёмонми — ўқувчилар сонига қараб ўсиб боришини доимо эсда сақлаши лозим".

Ана шундан бўлса керак, хорижда журналист этикаси муаммоларига бағишлаб кўплаб китоблар, АҚШда эса махсус журнал чоп этилмоқда. Бу соҳада тадқиқот олиб бораётган мутахассислар бир овоздан журналистнинг фаолияти доимо кўпчилик кўзи ўнгида кечишини ва шу сабабдан ҳам журналистлик касби учун ахлоқий сифатларнинг аҳамияти унинг ихтисоси даражасидан кам эмаслигини уқтиришади.

Профессионал этика меъёрлари билан турмуш ҳақиқати тўқнаш келиб турганда журналист танлашга мажбур бўлади. Ана шундай пайтда унинг қандай йўл тутиши ахлоқий сифатларига боғлиқ. Афсуски, бундай ҳолат юз берганда, журналист доим ҳам касб ахлоқи тамойилларини ёқлаб қарор чиқаравермайди. Ахлоқий тамойиллар эса доимо журналист фаолият юргизаётган муҳит билан, аниқ шарт-шароитлар билан боғлиқ.

Жамиятда ҳал этилмаган муаммо қанча кўп бўлса, журналистларнинг ҳам ахлоқ нормаларини бузиши учун шунга мос равишда туртки бўлувчи ҳолатлар мавжуд бўлади. Бу ҳақда сўз юритган чет эллик тадқиқотчилар ойлик маошлари паст, рекламадан тушадиган даромад жуда кам, аҳолининг ҳуқуқий ва сиёсий саводхонлиги юқори бўлмаган, қонунлар тўла амал қилмаган жамиятларда журналистдан юксак ахлоқлиликни талаб қилиш мушкул эканлигини таъкидлашади.

Буни қарангки, ҳатто иқтисодий ва молиявий жиҳатдан ўта бақувват ҳисобланган АҚШ журналистикасида ҳам профессионал этикага риоя этиш борасида муаммолар мавжуд экан. Америкалик профессор Эдмонт Ломбетнинг гувоҳлик беришича, уч йил ичида газеталарда ишлаб келган 78 журналист ахлоқ меъёрларини бузганликда айбланиб, ишдан четлаштирилган экан. 122 та газетада 240 та ғайриахлоқий ҳолат қайд этилибди. Бу фактларни таҳлил этиб, Э. Ламбет қуйидаги хулосага келади: "Бу журналистикада ахлоқсиз одамлар кўплигидан далолат бермайди. Муаммо шундаки, фаолият соҳаси сифатида журналистика ҳам ўзининг ижтимоий вазифаси ёки касб сифатидаги даъвосига мос ўз етуклигини ва ахлоқ борасидаги изчиллигини намойиш этиши лозим".

Аксарият хориж тадқиқотчиларининг фикри шундай: журналист этикаси муаммоларини муҳокама этиш, бу борадаги барча салбий ҳолатларга танқидий ёндашиш ўз-ўзини поклашнинг муҳим воситасидир. Кўпгина мамлакатларда оммавий ахборот воситаларини танқид қилиб чиқиш университетларнинг журналистика факультетларида нашр этиладиган журнал ва ахборотномалар зиммасида. Бу ҳақда фикр билдирган москвалик профессор Ясен Засурскийнинг уқтиришича, журналист этикасининг ўзига хос қўриқловчилари сифатида ушбу нашрлар ношир ва журналистлар ғазабини қўзғатса-да, улар журналистиканинг ўз-ўзини поклаш жараёнидан ўтишига ёрдам кўрсатади ва оммавий ахборот воситаларининг мўътадил фаолият юргизишига имкон берувчи жамоатчилик ишончини ҳимоя этиб туради.

Агар юқорида айтилганларни ўзимиздаги мавжуд аҳвол билан таққослаб, шунга мос баҳо берадиган бўлсак, ҳали анчагина ишлар қилиниши лозимлигини англаб етамиз. Биз касбдошларимиз томонидан умумэътироф этилган ахлоқ меъёрлари ҳамда журналистлар этикасининг бузилишига деярли эътибор қаратмаймиз. Бир хил ҳолатнинг ўзида бир журналист қайсидир шахсни ёки ташкилотни кўкларга кўтарса-ю, иккинчиси ер билан яксон қилса, бетараф кузатувчи бўлиб тураверамиз. Ёки бир касбдошимизнинг ножўя йўллар билан факту далиллар топиб, материал тайёрлашини, бошқаси тайёрлаган мақолада яширин реклама мавжудлигини билсак-да, индамаймиз. Истиҳола қиламиз.

Журналист ўз касбдошига нисбатан аччиқ сўзни айтишдан (ўн карра ҳақ бўлганда ҳам) ўзини тияётган экан (буни андиша деймизми, қўрқоқлик ё лоқайдлик деймизми — ҳеч қандай аҳамияти йўқ), нега олимларимиз жим, улар сукут сақлашмоқда? Ахир, бизда учта университетда журналистика факультетлари мавжуд. Уларнинг кўплаб кафедраларида кўплаб олимлар фаолият юргизишмоқда. Нимага улар журналистикамизнинг бу ва шунга ўхшаш долзарб муаммолари ҳақида деярли чиқиш қилишмайди. Матбуотда бўлмаса ҳам, чет эллик олимларга ўхшаб, илмий нашрларда, ахборотномаларда, ақалли университетларнинг газеталарида тадқиқот мавзуси сифатида нега журналист этикаси масаласи кўтарилмайди?

Ўз тажрибасидан келиб чиқиб хорижликлар ахлоқ соҳасидаги камчиликлар мунтазам яширилиб, эътиборсиз қолдирилса, бу жамиятга салбий таъсир этишини исботлашган. Бундай камчиликларни ҳал этиш тажрибаси мавжуд бўлганда, янги вазиятда ахлоқ борасидаги қарама-қаршиликлар юзага келса, ўша тажриба асқотиши турган гап. Шу сабабли ҳам кўпгина мамлакатларда журналист меҳнатини ичкаридан туриб, англаган ҳолда бошқариш зарурлиги ҳақидаги хулосага келишган.

Ўзини-ўзи бошқаришнинг манбаи сифатида журналистлар ахлоқ кодексларининг вужудга келиши ҳам ташқи кучларнинг аралашувига йўл қўймасликка бўлган интилишнинг натижасидир. Бизда ҳам юқорида кўтарилган муаммоларни кенг муҳокама этиш ва ахлоқ кодексини ишлаб чиқиб, қабул қилиш вақти келганлиги равшан бўлиб турибди. Бу борада барчамиз бирлашиб, манфаатдорлик нуқтаи назаридан ҳаракат қилсак, мақсадга мувофиқдир. Чунки биз бу йўл билан ўзимизнинг журналистлар жамоаси ичидан ўзини ўзи бошқариш тамойилини жорий этган бўлардик.

Тошпўлат РАҲМАТУЛЛАЕВ

Ибрат

ТАБОБАТ ҲАКИМИ

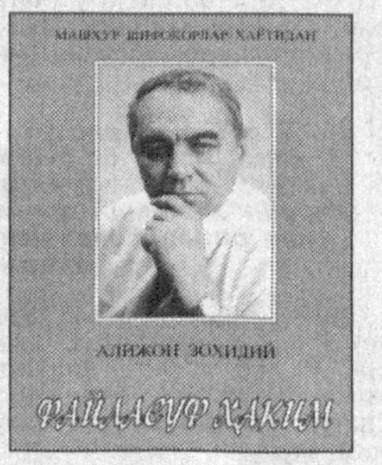

Ҳаётда шундай одамлар бўладики, улар билан қилинган ҳар бир суҳбат, лафзидан чиқаётган деярли ҳар бир жумла қалбингиз қаъридан жой олади, узоқ вақт хотирингизда муҳрланиб қолади, кўнглингиз ва руҳингизни кўтариб, яшашга, ижод қилишга иштиёқингизни оширади. Бундай одам шифокор бўлса, нур устига аъло нур. Бу ҳолда минглаб беморлар дардига шифо топади, тўлақонли ҳаёт тарзини давом эттиради.

Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган соғлиқни сақлаш ходими, профессор Эркин Йўлдош ўғли Қосимов ана шундай инсон ва шифокордир. Юртимизнинг кўзга кўринган терапевтларидан бири бўлган Эркин Қосимов бутун фаолияти мобайнида тиббиётда муомала маданиятини юксалтириш ишида жонбозлик кўрсатиб келмоқда. У касб этикаси ва деонтологиясини Ўзбекистонда алоҳида фан даражасига кўтаришнинг асосий ташаббускори бўлди. "Шифокор билан суҳбатлашган киши муомаласининг ўзиданоқ енгил тортиши шарт" — бу Эркин Қосимов врачлик фаолиятининг асосий тамойили. Э. Қосимов ўз касбига чексиз меҳр-муҳаббати, олимлик иқтидори, шифокорлик истеъдоди, эл-юрт хизматига камарбасталиги билан халқ ўртасида катта обрў ва ҳурмат қозонди, оддий ординаторликдан профессор даражасига кўтарилди. Ўзбекистон Республикаси шифокорлари ассоциациясининг вице-президенти, Ўрта Осиё терапевтлари ассоциацияси раисининг ўринбосари, Тошкент шаҳри терапевтлари илмий жамиятининг раиси, Лекторлар раёсати қошида республика терапия соҳаси бўйича фан комиссиясининг раиси, "Ҳамшира" журналининг бош муҳаррири бўлди, Америка Қўшма Штатларининг Биография институти томонидан унинг номи "2000 йилнинг нуфузли кишиси" китобига киритилди, шу институт Илмий кенгашининг фахрий аъзоси сифатида олтин медаль ва диплом, Англиядаги Кэмбриж халқаро Биография марказининг "XX асрнинг интеллектуали" кумуш медали билан тақдирланди. Профессор Э. Қосимов 1999 йилда ўтказилган республиканинг "Энг яхши ўқитувчиси" кўригида ғолиб чиқди, Халқ табобати академиясининг аъзолигига сайланди, республикамизда тиббий деонтология фани асосчиларидан бири сифатида эътироф этилди.

Яқинда "Университет" нашриёти Эркин Қосимовнинг тўйига унинг сермазмун, ибратли ҳаётий йўли, кўпқиррали илмий, амалий ва жамоатчилик фаолиятини ёритувчи "Машҳур шифокорлар ҳаётидан" туркумида Алижон Зоҳидовнинг "Файласуф ҳаким" китобини босиб чиқарди. Қизиқарли ёзилган ушбу китоб Эркин Қосимов тўғрисида анча ёрқин таассурот қолдиради. Унга шифокор олимнинг устозлари, ҳамкасабалари, дўстлари, адабиёт ва санъат намояндаларининг Э. Қосимов тўғрисидаги дил сўзлари ҳам киритилган. Ўзбекистон Қаҳрамони Абдулла Орипов, академик Турғунпўлат Даминов, Ўзбекистон Врачлар ассоциациясининг президенти Абдулла Худойберганов, профессорлар Саиджалол Баҳромов, Ҳамид Каримов, Нажибулла Шомирзаев, Мираҳмад Абдуллаев, Зокиржон Зуннунов, Абдумалик Ҳакимов, Ўзбекистон халқ артисти Зикир Муҳаммаджонов, техника фанлари доктори Сарвар Қодиров, филология фанлари номзоди Нодира Дўстхўжаева, Ўзбекистон халқ шоири Анвар Обиджон, Сирожиддин Саййид, журналист Темур Убайдулло ва бошқаларнинг Эркин Қосимов ҳақидаги шеър, мақола, фикр-мулоҳазалари жам бўлган ҳолда олимнинг инсонийлик фазилатлари, тиббиёт илми ривожидаги ўрни, халқ саломатлиги йўлидаги улкан хизматлари хусусида яхлит манзарани кўз ўнгимизга келтиради.

Эркин Қосимов жонкуяр шифокор, етук олим ҳақида бундай китобнинг нашр этилиши ғоят хайрли ишдир.

Раҳматилла ИНОҒОМОВ

Мухлис

ЧИНАКАМ «ҚАҲ-ҚАҲА»

"Ёшлар" телеканали мухлислари бу кулги театрини аллақачон ёқтириб қолганлар. Уларнинг катта санъат даргоҳига кириб келиши эса бирмунча узоқ чўзилди.

Кўп эмас, роса саккиз йил муқаддам эзгу ниятлар ила ташкил топган Навоий шаҳридаги "Қаҳқаҳа" қизиқчилар театрининг довруғи олис Навоийдан шаҳри азим Тошкентгача етиб келди.

Санъат инсонни маънавий баркамолликка етаклайди. Ёмондан ҳазар, яхшига ёндашишга ундайди. Ногаҳон ҳаётнинг қалтис кўчаларига кириб қолган кимсани ортга қайтаришга чорлайди. Идрокли, иродали инсонларгина акс эттирилаётган саҳна асаридан тегишли хулоса чиқариши шубҳасиз. Ҳажвий асардаги манзарани томошабин қалбига сингдира олаётган актёр шаънига илиқ сўз айтишдан ўзга чора йўқ. Чунки у саҳна орқали халққа, жамиятга, келажакка наф келтираяпти.

Инсон зериккanda китоб мутолаа қилади, театрга киради, мусиқа тинглайди. Нажотталаб эҳтиёжини маданият ва санъат соҳаси орқали қондиради. Мириқиб дам олиш дегани йигирма тўрт соат ухлаш ҳам эмас, балки...

Ҳаётда бировнинг кўнглини кўтариш, завқ-шавқ бағишлаш, дарду ситамларини бир зум бўлса-да унуттириш савоб иш. Кулиш осон, бироқ кулдириш қийин. Ўзга чеҳрасини ёритиш, унинг жисмига бамисоли қуёш янглиғ нур таратиш нечоғли мушкул эканлигини асти қўяверинг. Соҳанинг ўзига хос заҳмати бисёр...

Театр жамоаси илк бор 1998 йилнинг 31 декабрида Ўрта Осиёда биринчи қизиқчи, марҳум Юсуфжон қизиқ Шакаржонов номидаги 1-Республика миқёсидаги аскиячи ва қизиқчилар танловида иштирок этиб, Марғилон шаҳрида "Ота-бола" томошаси билан фахрли ўринни эгаллади.

— Етмиш номинация бўйича иштирокчи қатнашган бўлса, залдаги 500 дан зиёд томошабин бизни гулдурос қарсак билан олқишлашди. Ўша ҳолатни эсласак, баъзан теримизга сиғмаймиз, — дея эслашади Соҳиб Ҳасанов ва Тоҳир Раҳимовлар. — Хусусан, "Кулги чойхонаси", "Олахуржун" ва "Болтабойнинг Эсмеральдаси" каби томошаларимиз халқимизга манзур бўлганлигидан бўлса керак. Исдеъдодли шоир Хуршид Давроннинг амалий ёрдами билан бор санъатимизни "Ёшлар" телеканали орқали республикамиз аҳолисига намойиш этиб келаяпмиз. Репертуаримизни янада бойитиб, эл назаридан четда қолмасак, айни муддао бўларди.

Биз ҳам мухлис сифатида театр жамоаси республикамизда маданият ва санъат соҳасининг янада гуркирашига муносиб ҳиссасини қўшишади, деган умиддамиз.

Азиз мухлис! Лабингиздан кулги, чеҳрангиздан табассум аримасин. Ўз ўрнида "Ҳуррият" доимий ҳамроҳингиз бўлсин.

Шавкат НОСИРОВ,
журналист

Рақам

ОҒИР, ЛЕКИН ШАРАФЛИ

1998 йили мамлакатимиз марказий нашрларидаги журналистлар таркибининг 19,7 фоизини 30 ёшгача, 21 фоизини 40 ёшгача, салкам 60 фоизини 40 ёшдан юқори бўлганлар ташкил этган. Ҳозир эса ёш журналистлар сони сезиларли даражада кўпайган.

* * *

Болқон можароларини матбуотда ёритиш вақтида 61 нафар журналист қурбон бўлди.

* * *

1999 1илда 80дан ортиқ журналист эркин ахборот алмашганлиги туфайли қамоқ жазосига тортилди.

* * *

АҚШ ОАВдан тушадиган йиллик даромад 270 миллиард долларни ташкил қилади.

* * *

Ироқ урушида 1000дан зиёд журналистлар "армияси" иштирок этди.

* * *

АҚШда қизиқ тадқиқот ўтказилган. Иштирокчиларга 500 доллар эвазига бир ой давомида телевизор кўрмаслик талаби қўйилган. қизиғи, тадқиқотда қатнашганларнинг 78 фоизи 500 доллардан маза қилиб ТВ томоша қилишни афзал кўришган.

ОМОНАТИНГИЗНИ АСРАЙМИЗ ВА КЎПАЙТИРАМИЗ

«ҒАЛЛАБАНК»

Ишончли ва манфаатли ҳамкорингиз бўлган РАТБ **«ҒАЛЛАБАНК»***и Сизга 32 та филиал, 38 та минибанк ва 49 та жамғарма шахобчаси орқали банк хизматларини таклиф этади.*

Коммунал тўловларни ўз вақтида тўлашни, қимматли вақтингизни тежашни ҳамда йилига 45 фоиз миқдорида даромад олишни истасангиз, **«ҒАЛЛАБАНК»***нинг «Коммунал тўлов» омонатини танланг. Коммунал тўловларингиз омонатга ҳисобланган фоизлар ҳисобидан, банк томонидан тўлаб борилади. Бунда Сиз банк кассасига ёки коммунал хизмат корхоналарига келишингиз талаб этилмайди.*

Шунингдек, ўз маблағларини кўпайтириш истагида бўлган омонатчилар учун қуйидаги омонат турларини таклиф қиламиз.

Т/р	Омонат номи	Муддати	Йиллик фоизи	Бошланғич бадал
1	2	3	4	5
1	Имконият	6 ой	42	10 000
2	Саломатлик	11 ой	50,4	10 000
3	Нафақа-мададкор	1 йил	40,8	10 000
4	Қувонч	3 ой-3 йил	38,4-50,4	10000-5000000
5	Барака	3 ой-3 йил	42-52,8	5000000-10000000
6	Капитал- плюс	3 ой-3 йил	44,4-54	10000000 дан юқори
7	Меҳригиё	18 ёшгача	54	10 000

«ҒАЛЛАБАНК» ХОНАДОНИНГИЗГА БАРАКА КЕЛТИРСИН!

Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси қошидаги “Журналист аёллар” клуби томонидан хотин-қиз журналистларнинг ижодий фаоллиги ва бадиий маҳоратини рағбатлантириш мақсадида “Атиргул” ижодий танлови эълон қилинганди. Қуйида ушбу танлов иштирокчилари ижодий ишларидан намуналар берилмоқда.

МАКТАБГА ҚАЙТИНГ, ЭРКАКЛАР...

Бугунги кунда Халқ таълими вазирлигига қарашли 10000 га яқин умумтаълим мактабларида жами 445474 ўқитувчи-педагог фаолият кўрсатмоқда. Шундан 290772 нафарини хотин-қизлар ташкил этади. Бошланғич синфларда эса республика бўйича 120541 ўқитувчи бўлиб, уларнинг 101734 нафари аёллардир... Бу — умумий ҳисобда ўқитувчиларнинг 3/1 қисмини эркаклар ташкил этади, деганидир. Агарда бу рақамнинг кўпчилик қисмини қишлоқ жойлари эгаллайдиган бўлса, шаҳарларда деярли эркак ўқитувчининг йўқлиги кўриниб қолмоқда. Тошкент шаҳрида 18767 ўқитувчи бўлса, шуларнинг атиги 1188 нафаригина эркак ўқитувчилардир.

Кенжа ўғлимнинг ўқишга умуман ҳуши йўқ. Мактабга мажбурият юзасидан бориб келади. Бироқ зеҳни ўткир. Бинойидек шеър, ҳикоялар ёзади. Ўқишга лоқайдлиги, тўғриси, биргина унинг айби эмас. Маълумки, бошланғич синфларда болага билимнинг асоси, яъни пойдевори берилади. Ўғлимга ана шу пойдевор бўш. Негаки, у бошланғич синфни тугатгунча учта ўқитувчининг қўлидан ўтди. Биринчи синфда пича тажрибали ўқитувчи ўқитди. Афсуски, ёзда у туғруқ таътилига чиқиб кетди. Иккинчи синфда ёшгина қиз таълим берди. Болалар эндигина ўрганиб ўқитувчи ҳам болалар тарбиясига тушуниб қолган пайтда у турмушга чиқиб, ишдан бўшади. Ноилож қолган директор бу синфни мусиқа ўқитувчисига топширди.

Коптокдек қўлдан қўлга ўтган болада ўқишга бўлган қизиқишнинг сўна бошлаши табиий.

— Ўзи аслида бошланғич синфни эркак ўқитувчига борсангиз бўларкан. Ана ўшанда бундай муаммо туғилмасмиди? — дейман директор билан суҳбатлашиб.

— Қани ўша мард? Қани ўша муаллим? Ўқув йили яқинлашиши арафасида шу мақсадда вилоят педагогика коллежига бордим. У ерда бир ярим мингга яқин талаба таҳсил олади. Биласизми, шулардан нечтаси йигитлар: борйўғи 11 нафари-я?! Педагогика дорулфунунининг бошланғич синф муаллимлари тайёрлайдиган факультетида ҳам шу аҳвол. 50-60 қизнинг ичида тўртта ёки бешта йигитча қисиниб-қимтиниб ўтирибди. Бошланғич синфлар у ёқда турсин, фан ўқитувчилари орасида ҳам эркакларимиз саноқли. Мана қаранг, педагогларнинг атиги олтитаси эркаклардир. Мактабларда ўтказиладиган турли тадбирлар, ҳашарлардан юрагим безиллайди. Ҳамма масъулият аёллар елкасига тушади. Ёзги таътил арафасида мактабни таъмирдан чиқариш жараёнини-ку айтмай қўя қолай. Парталарни ташқарига ташиган, деворларни оқлаган, дераза-ю эшикларни бўяган ҳам аёлларимиз.

Лекин яна масаланинг ниҳоятда нозик бир томони бор. Энг ёмони, бу нарса болаларимиз тарбиясига жуда жиддий таъсир ўтказяпти. Мен муаллималаримиз ёмон ёки ўз фанини яхши билмайди, деган фикрдан йироқман, уларга минг раҳмат. Бутун вужуди, бор истеъдодини сарфлаб меҳнат қилишяпти. Бироқ биласизки, оилада отанинг ўз ўрни, онанинг ўз ўрни бор. Ҳеч қачон бири иккинчисининг ўрнини босолмайди. Ота тарбиясини, ота ибратини олиб ўсган фарзанд, айниқса, ўғил бола эр кишига хос мард, шижоатли, ғамхўр бўлиб, йигитлик бурчини тўғри англаб вояга етади. Ахир, мактаб ҳам бир оила эмасми?

Адашган муаллимлар, муҳтарам устозлар мени эшитяпсизми?

Маърифат масканига, навқирон қалбларга нур улашадиган маконга — мактабга қайтинг!

Эзгуликни фарзандларимиздан бугун дариғ тутсак, эртага кеч бўлади.

Муҳаббат ҲАМИДОВА,
Халқ таълими аълочиси

ҚИЗИМ, СЕНГА АЙТАМАН...

Оилада қиз бола туғилса, болам ҳолва топибди, деб қувонишади. Қиз боланинг ширинсўз, мулойим, иффатли бўлиши учун чақалоқлигиданоқ унга ўзгача муомалада бўлинади. Ширин, асал деб эркалаймиз. Исмига хон, бону, жон, ой қўшиб суямиз. Қўлидан иш келар ёшидан бошлаб биринчи тутгани супурги бўлади. Қизи бор ҳовлининг доимо озода, саришта туришлиги балки шундандир.

Оналарнинг қизларини койишини тинглаганмисиз?

— Ҳаммаёқ тўзиб кетибди, қизим. Биров келиб қолса, каттакатта қизи бўлса ҳам уйи тартибсиз, деб гапириб кетади...

— Келган одамнинг кўзи биринчи бўлиб дастурхон атрофида тўшалган кўрпачага, чойнак-пиёлага тушади. Озода бўлмаса, уят-а...

Ўрта ёшни қоралаб қўйдингиз. Илгаридек қош-кўзга ўсма тортишга иштиёқ сусайган. Энди кўпроқ бўйи бўйингизга тенглашиб бораётган қизингизни ўйлайсиз. Сизга қолса ҳеч кимнинг сепида бўлмаган матолардан бисот йиғсам дейсиз. Юзи ой қизингизни хаёлингизга келин ҳолида келтирасиз. Жуда сулув, гўзал келинчак бўлишига ишониб, юрагингиз қувончга тўлади. Сизнинг хаёлингиздан хабари йўқ қизингизнинг ҳам орзуси кўп.

— Ая, кеча олган матони ўзингизга тиктириб кийинг. Чиройли бўлиб юринг...

— Сочингизни нега бўятмайсиз?..

— Калиш кийманг, туфли кийинг...

Отага қиздан ўтиб меҳрибонлик кўрсатадиганлар йўқлигига ишонаверинг. Қизалоқни гапга тутамиз.

— Олдин аянгни яхши кўрасанми ёки дадангни?

— Олдин дадамни.

— Нега аянгни эмас?

— Билмасам, дадамдан кейин аямни яхши кўраман. Ишдан келишларини кутамиз. Йўқ бўлсалар овқат ҳам егимиз келмайди. Менинг дадам яхши дада-да.

Қиз бола отанинг жон томиридан бунёд бўлади, деган ақидага изоҳсиз ишонамиз.

Қиз бола оиласига обрў олиб келади. Ўзга уйга фарзанд саналганданоқ муомаласи, чаққонлиги ўткир кўзли қайноналар “тарозисидан” ўтади. Ҳангоматалаб қўни-қўшнилар келин тушган хонадонга кўпроқ кириб чиқадиган бўлиб қолишади.

Келини қанақа экан, деган қизиқишлари бўлади. Ширинсўзлиги, фаросатлилигини кўриб, синглиси бўлса келин қилардим, деб қўшниларининг шундай келини борлигига ҳавас қиладилар.

Келин қидираётган оналар Сиздек қизни қидириб эмас, Сиздек қизнинг кўплигидан қай бирингизга “оғиз” солишни билмайин чарчашсин, қизларжон.

Фотима ШОДИЕВА

Паризодеки мушкин зулфи жоним мустаманд этмиш,
Малойик қушларин ул ҳалқа мўлар бирла банд этмиш.
Алишер НАВОИЙ

ПАРИЗОД 9

ТАБАССУМ ҚИЛИНГ

Ҳа, буни айтишга осон. Бизнинг кундалик ҳаёт ташвишларидан эзилган ҳорғин чеҳрамиз табассум нелигини унутиб юборган ҳам. Агар кутилмаганда каттакон кўзгунинг рўпарасига дуч келиб қолсангиз-у, қаршингизда худди эртакдаги девдек “ютаман” деб турган хўмрайган башара ўзингизга тегишли эканлигини билмасангиз, қўрқувдан нақ юрагингиз ёрилиб кетармиди? Ёки биронта ғарб фильмларидан чиқиб келган каллакесарга дуч келдимми, деб ўйлаб, тиракайлаб қочиб қолармидингиз...

Тўғри, кулиш умрни узайтиради, деб олимлар таъкидлайверишади, таъкидлайверишади. Биз эса гоҳ-гоҳида машойихларнинг “Табассум — кўнгил кўзгиси” деган нақлини эсга оламиз. Ахир, эртаклардаги етим болалару бахтсиз маликалар табассумга тўлиқ очиқ чеҳраси ила ваҳший қароқчилару одамхўр жодугар кампирларнинг шафқат билмас юрагини эритиб, кўнглига йўл топганлари бежиз эмас-ку. Эпчил, устомон америкаликлар ҳам оталарининг боболаридан қолган “Табассум қил!” деган шиорга амал қилишади. Чунки бир неча асрлар илгари уларнинг бобокалонлари нотаниш ўзга юртларда кўнгилсизликларни табассум билан енгиб ўтиб, келажак авлодлари учун ватан яратиб кета олишган...

Ким билан дир танишмоқчи бўлсангиз, табассум қанчалик “тош босиши”ни ўзингиз яхши биласиз. Эҳтимол, ишга кирмоқчидирсиз, бунда эса бўлғуси бошлиғингизнинг ишонч ва ҳурматини қозонишда табассумдан ҳам бўлак ишончли восита борми? Биров тугул ўзига-да ишонмайдиган энг мижғов бошлиқ ҳам юзингиз тўла табассумни кўрганида беихтиёр ийиб кетганини ўзи сезмай қолади. Табассум нотаниш одамлар орсидаги ишончсизлик чегарасини ювиб кетади.

Муҳаббат ЙЎЛДОШЕВА

ПОЙИНГИЗГА ЖАННАТ ПОЁНДОЗ

Аёл! У ҳақда жаҳон фозиллари, севимли шоирларимиз, ақл-заковат эгалари айтиб кетган ҳароратли фикрларда, ташбеҳларда Аёл сўзининг муқаддаслиги, Аёлларимизнинг қутлуғ фазилатлари, уларнинг фаолияти, бурч ва вазифалари, она ва севимли ёрлиги, инсонга дилдошлиги улуғланади.

Улуғ мутафаккир бобомиз Алишер Навоий аёлга шундай таъриф берганлар:

Ҳам жисмингга заъф бўлса жоним садқа,
Ҳам жонингга жони нотавоним садқа.
Сарвингга шакиб ўлса равоним садқа
Йўқ-йўққи, сенга жону-жаҳоним садқа.

Бугунги ўзбек аёлларининг жамиятимиздаги, ҳар биримизнинг ҳаётимиздаги ўрни ҳақида жуда кўп ва узоқ гапиришимиз мумкин. Ана шундан келиб чиқиб, оилани ҳам, жамиятимизни ҳам бирлаштириб, унга файз ато этадиган, хонадонларимизни меҳр-муҳаббат, нафосат, эзгулик нури билан мунаввар қиладиган зотлар ҳам аслида оналаримиз, мунис опа-сингилларимиз эканлиги ҳеч кимга сир эмас. Зеро, ўзбек халқининг ажойиб бир мақоли бор: “Она — ҳаётнинг гули, бола — унинг булбули”.

Олима ҲАМРОЕВА

ХАЗОН БЎЛГАН ҒУНЧА

Қишлоқдаги гап

Қишлоқда ҳар қандай гап тез тарқалади, айниқса, нохуши. Эмишки, Роҳат холанинг қизи Баҳор ҳомиладор бўлиб қолибди, яна кимдан денг, қўшни қишлоқлик Нодир фермернинг ўғли Қаҳрамонданмиш.

— Вой, ўлмасам, унақа деман-гей, — дейди ғийбатни хушламайдиган аёллардан бири. — Ҳали мактабни битирмаган, турмушга чиқмаган қиз-ку.

— Ҳа-да, Баҳорни ақлли қиз бўлди, мактабда ҳам “аъло” баҳоларга ўқийди, дердик. Уни келин қиламан деган оилалар қанчайди-ю, — дейди хабарчи хотин.

— Роҳат ўзидан кўрсин. “Қизим, ўқиб, олим бўлармиди, барибир эрга бервораман” дерди, — дейди ҳамма гапдан хабардор бошқа хотин. — Ўша йигит уларникига бемалол кириб чиқармиди-ей, Баҳорни етаклаб, ҳали у ёққа, ҳали бу ёққа олиб бориб келадими-ей, бемаҳалда келавералиям. Роҳат бўлса қизим бой йигит топди, деб унинг атрофида гирдикапалак. Бир оғиз “Ҳой, бу ишларинг номаъқул” деб на қизига айтди, на йигитни тартибга чақирди.

— Оилада эркак кишининг йўқлиги шундан-да...

Кейин Роҳат опанинг ўтмиши, маҳалла-кўйни тан олмай, ўзи билармонлик қилиши, бу иши албатта, ўз бошига бало бўлиши ҳақида гапиришди. Қизини тартибга чақирганда, албатта, Баҳор қулоқ тутарди, деб ҳам уқтиришди бир-бирларига.

Кўп ўтмай Баҳор билан Қаҳрамоннинг тўйи бўлаётганлигини гапира бошлашди. Баъзилар тилини тишлаган бўлса, баъзилар хурсанд бўлди. Ҳартугул йигит қизнинг юзини ерга қаратмай, уйланаётганлигини маъқуллашди. Аммо тўй шошилинч бўлгани, бунинг устига келиннинг сеп-сарпоси ҳам йўқлиги, яна Баҳорни тўйнинг эртасигаёқ касал бўлиб қолганлиги ҳақида ҳам бир сидра гапириб ўтишди.

Орадан кўп ўтмай эса ундан ҳам аянчлироқ гап тарқалди. Баҳор вафот этибди....

P.S. Ғунча бевақт хазон бўлди. Бунга ким айбдор? Фарзандига иймон-иффатдан, ҳаё-ибодан ўгит бермаган ота-онами, гўзал беғубор ёшликни, ор-номусини бир зумлик лаззат сиртмоғига осиб, жувонмарг қилган йигитми ёхуд олий туйғу деб аталмиш муҳаббатнинг алдамчи эгизи ҳавасу иштиёқмандликми? Эҳтимол, Баҳорнинг ўзидир... билмадим?

ШИРИН
Гулнора АҲМЕДОВА

Одам бировнинг ўлимини билиши қийиндир балки, аммо ўзиникини ҳис қилиши мушкул эмасга ўхшайди. Шоир Андрей Белий “Мен қуёш нури найзаларидан ўлгум” деб ёзганди. Ҳаётда эса чинданам офтоб уриб ўлган. Ёзувчи Венедикт Ерофеев асарларидан бирида лирик қаҳрамонини “бўғизлаб” ўлдиради. Ўзи эса ҳаётда томоқ ракидан вафот этган.

ЎЛИМНИНГ ҚИЁФАСИ

Шоирларнинг ижодига назар ташлайдиган бўлсак, бундай мисралларни кўплаб келтириш мумкин.

Энди ўзингиз ҳақингизда (гарчи ёқимсиз бўлса-да...) бир ўйлаб кўринг. Балки атрофингиздаги бирон кишининг ўлимини олдиндан сезгандирсиз?!

Кунлардан бир кун автобусда кетаётиб, қўшнимизга кўзим тушди. Девор-дармиён қўшни, ишдан келаётганди, кўзимга чеҳралари сўлғин, эзгин кайфиятда кўринди. Иссиқда чарчаган бўлсалар керак, деб ўйладим. Орадан уч кун ўтгач, у киши тўсатдан оламдан ўтди. Асли 60 га ҳам чиқмаган бу одам умрида касал бўлмаган, ҳали жуда бақувват кўринарди. Сўнгги куни ҳам у ишга кетган. Аммо йўлда мазаси қочиб, қайтиб келган. У киши уйга кирган заҳоти жон берган. Қўшнимизни бир ҳафта илгари кўрганлар ҳам: “Кейинги пайтда негадир хомуш тортиб қолганди”, дейишди. Демак, унга ўлим соя солганини кўпчилик сезган экан-да!

Мавлуда ИБРОҲИМОВА

ТУЙҒУЛАР МУЛКИДАН

Туйғулар мулкидан сени тиландим,
Сен-ла қолмоқ учун яккама-якка.
Тоғдайин муҳаббат оғир бўлмасми,
Биттагина жусса, митти юракка.

Туйғулар мулкидан сени тиландим,
Кўкларга беланган сенинг кўзларинг.
Нигоҳлар қатидан соғинч илиндим,
Чорлар-чорлайверар кетган изларинг.

Туйғулар мулкидан сени тиландим,
Сулаймон отлиғ пайғамбарим-ей.
Бугун боғларингда танҳо кезаман,
Ёлғончи дунёда — ёлғон севгим-ей.

Ёлғонингдан тўйиб ўтиб бораман.

* * *

Сабрнинг сарғайган маҳзун кўйлаги,
Армон елкасига қўяди бошин.
Ўн саккиз баҳорлар келмайди энди
Кетамизми, Раъно? — Қайда йўлдошим.

Кетдик, ҳар тарафга йўлимиз айри,
Қай биримиз шод-у, кўзлари ёшли.
Қай бир қиблаларга эгилди бошлар
Ўн саккиз баҳорлар юраги ғашли.

Ҳар гал баҳорлардан сени сўрайман,
Теграмда кезади баҳорлар ҳайрон.
Кўкка — изларингга кўзим тикаман,
Қайрилмас баҳорлар — юраги тошлар.

Роҳатой МАТТИЕВА

Саҳифа материалларини М. КАРИМОВА ва Н. ОЧИЛОВ тайёрлади

Қиёфа

БАХМАЛНИНГ НАСРИДДИНИ

Тўғриси, мен Шарофиддин Каримовни журналистлик дамларидан эмас, чиновниклик дақиқаларидан бошлаб биламан. Хизмат сафари билан Бахмал тумани ҳокимлигига борганимизда собиқ ҳоким Муса ака “Менинг ўринбосарим, ҳамкасбларингиз бўлади”, деб таништирганди.

Табиийки, журналистнинг журналист билан тил топишиши қийин эмас.

— Мени элга танитган, обрў ва шон-шуҳрат келтирган мартабам эмас, қаламим бўлади, — деганди ўшанда Шарофиддин. — Айниқса, кўп фельетон ёзардим. Ўша замоннинг “учарлари” ҳам кўчада мени кўриб қолса ёнимга “қўниб” ўтадиган бўлишганди. Қаламнинг қудратини, касбимнинг улуғлигини ўшанда сезганман. Аммо бугун ҳокимиятда ишлаб ҳам бу туйғуни унутганим йўқ. Таассуфки, биров топиб гапиради, биров қопиб деганларидек, касбни тирикчиликка айлантириб олган журналистлар (аслида уларни журналист деб ҳам бўлмайди) ҳам бор. Аммо ҳокимият ҳам ҳаётни кузатиш ва воқеаларга одил баҳо бериш учун менга катта мактаб бўлди.

Мен айнан шу гапни собиқ журналист, айни пайтда Тошкент вилоят ҳокимлигида ишлаётган Абдукарим Раҳимбердиевдан ҳам эшитганман.

— Мактаб хароб аҳволда, раис қаерга қараяпти, ҳокимчи, деб ёзади баъзи журналистлар, — деганди у. — Нима мактабнинг таъмирсизлигини раис билмайдими, билади, аммо воқеага сиртидан эмас, ичидан, моҳиятидан келиб чиқиб ёндашиш керак.

Хуллас, денг, Шарофиддин деганлари ажойиб инсон экан. Жуссаси унча катта бўлмагани билан давраларни тўлдириб ўтиради. Мартабасининг улуғлиги биланмас, гапининг бутунлиги билан, ширин дан шакар суҳбатлари билан! Бир пайтлари Омон Матжон Неъмат Аминни Бухоронинг Афандиси деб атаганди. Шу нисбатдан келиб чиқиб айтадиган бўлсак, Шарофиддин Бахмалнинг афандиси бўлса, ажаб эмас. Унинг ҳаётий ҳангомаларини эшитиб, ичагингиз узилиб қолай дейди. Японларнинг Бахмалга келиши, чолнинг неварасини “главврач”ликка ўқитиши, боланинг бир ярим ёшда тиши чиқиб, оилани режалаштиришга халақит бериши сингари латифаларини қайта-қайта эшитиб ҳам кўзингиз ёшланаверади.

Гарчанд ҳокимиятда ишлар кўп, гарчанд Шарофиддин уларни ўз ўрнига қўйиб ишлаётган бўлса-да, у журналистларни, журналистикани соғиниб яшайди, бу касбга сиғиниб яшайди. Унинг гоҳо мағрур, гоҳо маҳзун суҳбатларидан буни англаб олиш қийин эмас.

Баъзи ҳамкасбларим “Шарофиддин ҳокимиятда ҳам кўпчилик билан келишиб ишламайди” дейишади. Ҳа, улар тўғри айтишади. Шарофиддиннинг табиатига “келишиб ишлаш” деган калом тўғри келмайди. Аниқроғи, у ҳеч жойда адолатсизлик билан келишолмайди. Бир вақтлар прокурору судьялар сим қоқишиб, унга дағдаға қилган, топшириқ беришга уринган дамлар бўлган. Шунда Шарофиддининг уларга “қонун йўлини” яна бир карра уқтириб қўйишига тўғри келган. Қаранг, зўр келса, прокурор ҳам қонундан ҳайиқар экан!

Журналист дегани ана шундай бўлади. Бу касбдан фақат ва фақат фахрланиш мумкин!

Кийинади, озода юради. Ўзига, кийимига қарамай, кирчир юрганларни жини суймайди. Ҳойнаҳой, чўнтагида ҳар доим ойна ва атир юрса керак, сочларининг “укладка”си ҳеч қачон бузилмайди ва хушбўй ҳид таратади.

Шундай қилиб Бахмалдан сафаримиз ҳам “қарийди”. Тошкентга йўл оламиз. Шарафиддин бизни кузата туриб: “Бахмалнинг баҳаво жойлари кўп, ҳамма жойини кўролмадинглар, ёзда, албатта бир келинглар”, фақат “скатинам”, дейди. Раҳмат-раҳмат деймиз-у бирдан ўйланиб қоламиз. Бу нима дегани экан? Шарофиддин буни дарров пайқайди ва изоҳ беради:

— Хотин билан-да.

Яна бир карра мириқиб кулишамиз.

Э. БОЛИЕВ

«ЎЗСАНОАТҚУРИЛИШБАНК»
Акциядорлик тижорат банки
Одил қалам соҳиблари — журналистлар ва матбуот ходимларини уларнинг касб байрамлари билан самимий табриклайди!
“Ўзсаноатқурилишбанк” журналистларнинг шарафли фаолиятида, халқимизнинг эзгу интилишларида доимо содиқ ҳамкор, ишончли кўмакчи.
Байрам муборак, азизлар!
АЗИЗ ЮРТДОШЛАР
Ўзбекистон Саноатқурилишбанки Сизларга янги юқори даромадли “ТАҚДИМ ЭТУВЧИГА” деб номланувчи жамғариладиган омонат турига пул маблағларингизни қўйишни таклиф этади.
“ТАҚДИМ ЭТУВЧИГА”
омонати энг қулай омонатлардан бири бўлиб, бу омонатга пул маблағларини қўйётган ва олаётган шахслар ҳақида ҳеч қандай маълумот талаб қилинмайди. Ушбу омонатни очиш учун энг ками билан 100 минг сўм маблағ қўйилади. Омонатнинг юқори миқдори чегараланмаган.
Омонатнинг сақлаш муддати 1 ой бўлиб, ҳар ойда омонат қолдиғига 3,5 фоиз миқдорида, йиллик 42 фоиз ҳисобидан даромад тўланади.
Омонатга ҳисобланган фоиз даромадларини ҳар ойда олиш мумкин.
Ушбу омонатга пул маблағлари «Ўзсаноатқурилишбанк»нинг барча жамғарма кассаларида қабул қилинади.
Банк омонат шартларининг тўлиқ бажарилишини ва сизнинг биринчи талабингиз асосида пул маблағларингиз қайтариб берилишини кафолатлайди.
Қўшимча маълумотларни қуйидаги телефонлар оркали билиб олишингиз мумкин: 120-45-17, 120-45-24, 133-34-45

«МАСЛАҲАТ»
аудит фирмаси
барча журналистларни касб байрами билан қизғин табриклайди.
Биз билан ҳамкорлик қилсангиз фаолиятингиз самарали бўлади, деб умид қиламиз.
Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 7-уй, 438, 439-хоналар. Тел: 41-27-93, факс: 41-09-32.

Мунозара

Кўп соҳалар сингари, мамлакатимиз олий таълим тизими ҳам жиддий ислоҳотлар даврини бошдан кечиряпти. Бу тармоқда ҳам ўтиш даврининг талай мушкулотларига дуч келинаётгани сир эмас. Лекин бугун "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"ни ҳаётга жорий этишга киришилган кейинги беш йил мобайнида эришган ютуқларимизни сарҳисоб қилиш имконига эгамиз.

БЕШ ҚЎЛ БАРОБАР ЭМАС

ёки олий таълим тизимидаги ислоҳотлар хусусида

Олий ўқув юртларига тест синовлари орқали қабулнинг йўлга қўйилгани, инсоф билан айтайлик, билимли, кучли, иқтидорли ёшларнинг ҳеч қандай тўсиқларсиз ҳалол йўл билан ўқишга кириши имкониятини очиб берди. Мамлакатимиз ёшлари ўртасида йиллаб ўқишга кириш учун махсус ва пухта тайёргарлик кўриш анъанаси шаклланди.

Олий таълим тизимида жорий қилинган рейтинг тизими ҳам талабани ҳар бир дарсда фаол бўлишга, фан дастурини ўз вақтида ўзлаштириб боришга ундайди. Илгари замонлардагидек, "Имтиҳонга ҳали узоқ, яқинлашганда ўқийман-да" деган қараш йўқ.

Кейинги вақтларда айрим газеталаримизда мамлакатимиз олий ўқув юртлари профессор-ўқитувчилари орасида учраётган порахўрлик, таъмагирлик иллати тез-тез танқид қилиниб, фош этила бошлади. Бир хил муаллифлар бу мавзуни, ҳатто катта шов-шув кўтарган ҳолда ёритишни маъқул кўряпти.

Хўш, энди дўппини олиб, бир мулоҳаза-мушоҳада қилиб кўрайлик: чиндан ҳам, олий ўқув юртларида ишлаётганларнинг ҳаммаси порахўрми? Ёхуд бугун олий мактабларимизни фақат имтиҳонлардан пул билан ўтадиганларгина битиряптими?

Тўғри, ҳар қандай танқид ўша соҳа кишиларини анча сергаклантиради. Бироқ айримларнинг айбини бутун тизимга тўнкаш, ҳаммани "қора"га чиқариш адолатдан эмаслиги аниқ-ку.

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ва Давлат Тест маркази томонидан ўтказилган ижтимоий тадқиқотлар мажмуи натижалари шуни кўрсатадики, олинаётган ва берилаётган поралар билан боғлиқ барча ҳолатларнинг салмоғи 3-5 фоиздан ошмайди. Шундай экан, мамлакатнинг барча ўқитувчиларига "порахўр" деган ёрлиқни тиқиштириш адолатданми? Бундан чиқди, "Тўқайга ўт кетса, ҳўлу қуруқ баравар ёнади" деган мақол бежиз айтилмаган экан-да.

Ўзбекистон МДҲ давлатлари орасида биринчи бўлиб олий ўқув юртларига тест асосида қабул қилиш, талабалар билимини рейтинг асосида баҳолаш, юқори ахборот технологиялари асосида ўқитишнинг интерактив усуллари тизимига ўтди. Булар таълим жараёнининг очиқ-ошкоралигини назарда тутади. Аввалги тизимдан фарқли ўлароқ, талаба назоратнинг жорий, оралиқ ва якуний шакллари воситасида семестр мобайнида балл тўплаб боради. Илгари имтиҳон ва синовлар оғзаки шаклда бўлган. Ҳозир эса барчаси ёзма тарзда амалга оширилади. Бу талаба билимини адолатли баҳолаш, яъни ҳар бир баҳони далиллаш имконини беради. Бундан ташқари, ёзма ишларнинг сифати ва мазмунига қараб фақат талабаларнинггина эмас, ўқитувчининг ҳам савияси белгиланади.

Бир ҳақиқатни унутмайлик: агар талаба чиндан ҳам ўқишга ва назарий билимларни эгаллашга жиддий аҳд қилган бўлса, у ўз устида мунтазам ишлаши лозим. Бунинг учун олий ўқув юртларида барча шарт-шароитлар яратилмоқда. Кўпгина университет ва институтлар аллақачон компьютерлаштирилган.

Масалан, Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетининг мавжуд 15 факультети янги ахборот технологиялари, яъни энг сўнгги русумдаги компьютерлар билан таъминланган. Бундан ташқари, табиий фанларга ихтисослаштирилган факультетлар учун алоҳида, гуманитар факультетлар учун алоҳида ресурс марказлари ташкил этилган. Марказлар Интернетга уланган ва бу талабаларга жаҳоннинг нуфузли олий ўқув юртлари виртуал кутубхона ресурсларига мурожаат этиш, улар хизматларидан фойдаланиш имконини беради.

Бундан ташқари, ҳар йили университет олимлари ва тадқиқотчиларининг 10-15 дарслик, 100 дан ортиқ ўқув қўлланмаси нашр этилади.

2002-2003 ўқув йилининг ўзида университет кутубхонасига 2610 номдаги жами 38 миллион сўмлик 54 минг нусхада ўқув адабиётлари сотиб олинди, 200 номдаги умумий қиймати 65 миллион сўмлик маҳаллий ва хорижий илмий ва илмий-оммабоп журналларга обуна амалга оширилди. Бу рақамларни шарҳлашга ҳожат йўқ. Очиғини айтганда, дарслик сотиб олишга ортиқча зарурат йўқ.

Бу муаммо ҳал бўлгани учун талаба олдида энди мавжуд ўқув адабиётлари ва илмий ахборотларни ўзлаштириш вазифасигина кўндаланг туради.

Университет кутубхонаси Интернетга уланган. Ундаги электрон каталог 10 минг номдаги дарслик, ўқув қўлланмаси ва бошқа адабиётларни ўз ичига олади. Каталог ҳар ой Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта-махсус таълим вазирлиги электрон почтаси орқали узатиладиган янги ўқув адабиётлари билан тўлдириб борилади.

Барча факультетларда мураббийлик соатлари ташкил этилган. Уларда таълим ва тарбия билан боғлиқ барча масалалар тўлиқ муҳокама қилинади.

Яна имтиҳон масаласига қайтсак, шуни алоҳида таъкидлаш керакки, Миллий университетнинг ҳар бир факультетида адолат комиссияси фаолият кўрсатади. Юзага келган ҳар қандай келишмовчилик муҳокама қилиниб, адолатли ҳал этилади. Комиссия қарори – амри вожиб: уни ўзгартиришга ҳеч бир деканнинг ҳаққи йўқ.

Университет миқёсида давлат таълим сиёсатининг амалга оширилишини назорат қилувчи бўлим фаолият кўрсатади. Бир неча йиллардан бери 118-65-62 рақамли ишонч телефонлари ишлаб турибди (Олий ва ўрта-махсус таълим вазирлигида 133-68-14 ҳамда 139-10-43 рақамли ишонч телефонлари ишлаб турганини ҳам айтиб ўтиш ортиқчалик қилмас). Бу орқали ҳар бир талаба раҳбариятга факультет, университет миқёсида, хусусан, таътил жараёнида мавжуд айрим салбий ҳолатлар ҳақида ўзини ошкор этмаган ҳолда маълумот бериши мумкин.

Мана, икки йилдирки, вазирлик раҳбарияти бошчилигида ҳар ойда семинар ўтказиб турилади. Уларга фан, техника, маданият, ҳуқуқни муҳофаза қилиш соҳалари мутахассислари таклиф этилади. Бундай учрашувларда таълим жараёни, ўқув услубиёти, илмий тадқиқотлар, маънавий-маърифий ишларни ташкил этиш билан боғлиқ долзарб муаммолар атрофлича кўриб чиқилади. Шунингдек, якуний назорат, малакавий битирув ишлари, магистрлик диссертациялари экспертизаси натижалари эълон қилинади. Бу йиғинларда кўрилган чоралар ҳам эълон қилинади. Масалан, 1999 йилдан бошлаб ҳозиргача аттестация жараёнида ана шундай қоида бузишлар туфайли 27 кафедра мудири, 97 декан ва 55 проректор ишдан бўшатилди.

Лекин, афсуски, талабаларнинг ҳаммаси ҳам бу имкониятлардан тўлиқ фойдаланаётгани йўқ.

Айримлари турли баҳоналар билан дарсга келмайди, ўқув топшириқларини тўлиқ бажармайди. Бунга уларнинг минг бир баҳонаси тайёр: ё ота-онаси, яқинларидан кимдир касал бўлади, ё ўзи оғриб қолади, ё яшаш ва ўқиш учун пул ишлаб топишга мажбур бўлади. Аслида, уларни битта мақсад — нима қилиб бўлмасин, дарсда қатнашмай туриб, бир амаллаб диплом олишгина қизиқтиради. Шунинг учун дарс қолдирган талаба имтиҳонлар пайти турли "меҳрибон"ларини, совға-салом, саломалик, қўнғироқларни ишга солади. Албатта, ўзини англаган, муқаддас вазифасини ҳалол адо этадиган муаллим талаба билан бундай "битим"га киришмайди. Мабодо, кимдир шу нопок таклифга кўнса, бу ерда икки тараф ҳам айбдор эканини унутмайлик. Муаллимлар ўртасида учраб турадиган таъмагирлик – бошқа масала. Унда айб домланинг ўзида бўлади.

Олий ўқув юртларида порахўрликка қарши кураш олиб бориляпти. Хомаки ҳисоб-китобларга кўра, муаллимларнинг 4-5 фоизи шу "дард"га мубтало.

Иллатнинг катта-кичиги бўлмайди. Биргина муаллим порахўрлик қилса ҳам, унга қарши курашиш керак. Бу курашда, ҳақиқатан ҳам, оммавий ахборот воситаларидан кучлироқ қурол йўқ. Бу борада журналистлар бонг уриши керак.

Бироқ нишонга йўналтирилмаган ўқ қаёққа учгани номаълум бўлганидек, бунда ҳам қайси олий ўқув юртининг айнан қайси муаллими, кимдан, қачон, қанча пора олгани аниқ кўрсатилмаса, у далил-исбот топмаса, бундай "чўққан барака" танқиддан қандай самара кутиш мумкин? Манзилсиз-эгасиз танқид ёзилди, газета чиқди ҳам, дейлик. Хўш, энди қайси ректор ё декан қайси ўқитувчи ё талабага чора кўрсин?

Журналистика "кўча" гапларига эмас, аниқ фактларга таяниб иш кўриши керак эмасми?!

Шунда ҳатто иллатга қарши курашга ҳуқуқ-тартибот идоралари вакилларини ҳам жалб этиш мумкин бўлади-ку.

Манзилсиз-эгасиз, аниқтиниқ факт-далилларга асосланмаган чиқишлар шов-шув кўтариши мумкиндир, лекин амалда иллатни бартараф этишга хизмат қила олмайди. Ярани даволаш учун шифокорга у қайси қўл ё оёқда эканини айтиб, кўрсатиш керак-да.

Кудрат ЭРНАЗАРОВ,
ЎзМУ Журналистика факультети декани,
Тўлқин ЭШБЕК,
факультет ўқитувчиси

***ТАҲРИРИЯТДАН:** Албатта, матбуотда олий таълим даргоҳларида таъмагирлик ва бошқа салбий иллатлар мавжудлиги ҳақидаги чиқишлар бу соҳада ўтказилаётган ислоҳотлар кўламига соя солмайди. Гап «порахўрлик дардига мубтало бўлган 4-5 фоиз муаллимлар» ҳақида кетар экан, жамият шу даражадаги нопокликни ҳам кечира олмаётганлигида.*

Мақола мунозара тариқасида эълон қилинмоқда.

Эҳтиром

БОЙСУНЛИК МУҲАРРИР

Очил ака Пардаевни матбуот байрами арафасида кўпчилик йўқлаб туришади. Биров телефонда, биров бир энлик хат ёзиб... Йўқловлар республиканинг деярли барча олис-яқин манзилларидан бўлади. Туман газетаси таҳририятида байрам нишонланадиган кунида эса давранинг тўри, шубҳасиз, домланики: шогирдлар наздида устозсиз ўтган даврада файз йўқ.

Матбуотдаги қарийб қирқ беш йиллик фаолияти (шундан 30 йилида узлуксиз муҳаррирлик фаолияти) давомида бу фидойи инсон катта бир мактаб яратган, десам хато бўлмас. Ахир, бу "мактаб" таҳсилини олганлар орасида бугун кўзга кўринган шоиру адиблар, ноширлар, муҳаррирлар, таниқли журналистларни санаб адоғига етмайсан-да.

Матбуотнинг нони қаттиқ бўлади, дейишади. Бу журналистиканинг ўта заҳматли, шу билан бирга фидойилик талаб қиладиган касб эканлигига ишора, албатта. Афсуски, ана шу "қаттиқ нон"га ҳар ким ҳам ярим аср қаноат қилавермаслигини ҳаётда кўп учратганмиз. Бу ҳақда ўйласам, Очил Пардаев, у кишининг салафлари — термизлик Соатмурод Жўрақулов, шерободлик Самариддин Зиёев, шўрчилик Туроб Эшбоевлар (улар ҳам узоқ йиллар туман, вилоят газеталарига муҳаррирлик қилганлар) кўз ўнгимдан ўтаверади...

Очил Пардаевнинг журналистик фаолияти мактаб партасиданоқ бошланган. Урушнинг ҳал қилувчи дамлари кетаётган олис 1944 йилда ҳатто таҳририятлар ҳам деярли ҳувиллаб қолганди. Бойсун тумани газетаси — "Ғалла фронти"нинг ўша пайтдаги муҳаррири (марҳум) Нурулла Муродов эндигина мактабни тугатган йигитни тўғридан-тўғри масъул котиблик вазифасига чақириб олади.

"Ўша суронли йиллари таҳририят иккинчи уйимизга айланганди, — деб эслайди Очил ака, — кам сонли жамоа билан (улар ҳам айтарли мутахассис эмас) газетанинг узлуксиз чиқишини таъминлаш мақсадида ойлаб таҳририятда ётиб қолардик".

Туман газетасида кечган узоқ йиллик муҳаррирлик О. Пардаевнинг моҳир журналист, салоҳиятли раҳбар сифатидаги алоҳида фазилатларини кашф этди. Зотан, олис тоғлар орасидаги кичик бир масканда чоп этилаётган туман газетасининг бир неча марта собиқ Иттифоқ, республика даражасида ўтказилган танловларда ғолиб бўлиб, эл назарига тушиши ўша давр тош-тарозиси билан чамалаганда анчайин осон иш эмасди. Байрам табриги баҳонасида ушбу мақолага қўл уришдан аввал мен атайин туман газетаси архивига қараб, қуйидаги рақамларга эътибор қилдим: айнан О. Пардаев муҳаррирлик қилган йилларда ҳар йили туман газетасига 600 нафаргача жамоатчи мухбирлар жалб этилган. Газета билан узлуксиз боғланиб турган энг фаол мухбирлар сони эса 35-40 нафар бўлган. Шунингдек, йилига газета таҳририяти муштарийлардан 2000 дан ортиқ турли мазмундаги хат-хабарлар олиб турган. Таҳририят қошида ташкил этилган "Ишчи-қишлоқ мухбирлари" мактабига эса газета билан ҳамкорлик қилишни истаган, умуман, журналистика касбига мойиллик билдирган жамоатчи мухбирлар бошланғич журналистика сабоғини олиш имконига эга бўлганлар. Эътиборлиси шундаки, Бойсунда етишиб чиққан кўпчилик журналистлар ана шу мактабда бошланғич журналистика сабоғини олганлар.

Ўқувчилик йилларимиз туман газетасига бирда-ярим хабарлар ёзиб турганим боисми, ҳар бир сонни қизиқиб кузатардим. Ўшанда унинг биринчи саҳифасида газета жамоасининг нуфузли танловларда иштирок этиб, биринчи, иккинчи даражали мукофотлар олганлиги хусусида тез-тез табрикномалар, билдиришлар бериб борилгани эсимда.

Биз шогирдлар иш давомида домланинг (ҳурмат маъносида муҳаррирга "домла" деб мурожаат қилардик) ҳамиша руҳий-маънавий мададини ҳис қилиб турардик. Айтайлик, ижодий ходимлар йўл қўйган хато-камчиликлари учун ҳеч қачон пўписа эшитмаганмиз. Ҳар бир хато учун айтиладиган муҳаррир танқиди журналистика этикаси (касб одоби) доирасида мулойимлик билан уқтирилардики, ортиқча эътирозга ўрин қолмасди. "Хато ҳаммада, ўзимда ҳам бўлади, ҳеч ким ҳеч қачон ундан муҳофаза қилинмаган, — дердилар домла. — Унга йўл қўйишдан эмас, балки уни бартараф эта олмасликдан қўрқиш лозим". Ва раҳбар сифатида ҳар қанча қаттиққўл, ҳар қанча талабчан бўлмасинлар, у киши иш жараёнида муҳаррир томонидан йўл қўйилган баъзи бир қусурларни тан олишга ўзларида куч топа олардилар.

Эсимда, худди шундай ҳол биринчи иш кунимда рўй берганди. Радиодан туман газетасига ишга ўтган биринчи куниёқ мени навбатчиликка қўйишди. Саҳифаларни ўқиш жараёни хатосиз ўтганига ишончим комил. Эрталаб не кўз билан кўрайки, босмадан чиққан газетанинг (босмахона айби билан) тенг ярмида ўша пайтларда барча газеталар учун ягона бўлган шиор тескари кетиб қолибди. Албатта, бу хато кечирилмас ҳисобланарди. (Ахир, бундай жиддий хато муҳаррирга, ижодий жамоага сиёсий жиҳатдан қимматга тушиши мумкин экан-да). Аммо муҳаррир: "Хафа бўлма, аслида бу менинг айбим, чунки янги ходимни биринчи иш кунидаёқ навбатчиликка қўймаслигим керак эди", дея эндигина иш бошлаган ходимдан ўз хатосини яширмаганлигини, очиғи, анча вақт тасаввуримга сиғдиролмай юрганман.

Устознинг яна бир ибратли хислатлари, бу — мўътабар ёшга борган бўлишларига қарамай, ҳануз газета, шу жамоа билан ҳамкорликни давом эттириб, улардан қимматли маслаҳатларини аямай келаётганларидир. Бир-икки йил бўлди, туман газетаси "Бойсун овози" жамоасига уч-тўрт нафар ёш, иқтидорли йигитлар қўшилишган. Бир гурунгда домла улар ҳақида илиқ фикрлар билдирдилар. Ҳатто уларнинг баъзи бир материалларини таҳлил ҳам қилдилар. Газета муҳарририга эса бундай ёш иқтидорларни авайлаш, тарбиялаш, қўллаб-қувватлаш лозимлигини таъкидладиларки, бу ҳол кекса журналист, фидойи инсон, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Очил Пардаевнинг матбуотимизнинг бугуни, ҳатто эртаси ҳақида ҳануз куюнчаклик қилаётгани, умуман, матбуот, журналистика у кишининг бутун ҳаёти мазмунига айланиб қолганлигини билдиради.

Даврон ОРИПОВ,
"Ҳуррият" мухбири

27 июнь

«ТОШМАРГЁҒ»

акциядорлик жамияти жамоаси

ҳуқуқий демократик давлат, фуқаролик жамиятини шакллантириш жараёнида фаол иштирок этаётган матбуот ва ОАВ ходимлари — барча қалам аҳлини бугунги касб байрами билан чин дилдан муборакбод этади.

Уларга соғлиқ-саломатлик, узоқ умр, ижодларига улкан муваффақият тилайди!

Корхонамиз соф пахта мойидан тайёрланган маргарин ва майонез маҳсулотларини арзон нархларда таклиф этади. Бизнинг маргаринлардан турли хил ширинликлар ва печенье маҳсулотлари, майонездан эса хилма-хил салатлар тайёрлашда фойдаланилади.

Тўлов шакли: пул ўтказиш йўли билан.

Мурожаат учун манзилимиз: Тошкент шаҳри, Ҳамза тумани, Жарқўрғон кўчаси, 47-уй.
Тел: 96-53-81, 96-57-02; факс: 96-65-10.

Хотира

ҚАНДАЙ ГЎЗАЛ ДЎСТ ЭДИ У

Уни илк бор 1985 йилда “Саодат” журнали таҳририятида кўрганман.

У Бош муҳаррир ҳузурида бўлиб, кейин бизнинг хоналарга чиққан, ўзини таништиргач, очиқ кўнгил билан шундай degани ёдимда:

— Ҳаммаларингизни Улуғбек шаҳарчасига, олимлар билан учрашувга таклиф қилиб келдим. Журналист аёллар эшитадиган гаплар кўп.

У Ватаннинг “бахт-саодати”-га битта “Саодат” журнали ёки бошқа матбуот органлари ёки журналистлар сабабчи каби куйиб-пишар, бу нарсаларнинг жилови Буюк пойтахт қўлида эканини билиб тургани ҳолда куйган юрагини очиб, бирозгина бўлса-да, енгил тортарди, холос... Биз ўша куни ўзбек деҳқонининг турмуш тарзи, оналар ва болалар соғлиғи, Орол муаммолари хусусида анча вақтгача биримиз олиб, биримиз қўйиб фикрлашдик, баҳслашдик. Назаримда, кўнгилларимиз ўзига кўнгилдош топгандек эди. Шу-шу биз ҳар гал учрашганимизда ўзимизни янгидан кашф этаётгандек бўлардик.

Меҳнаткаш ўзбек аёллари сирти ялтироқ, ичи қалтироқ синтетик нарсаларга шу қадар ўч даврга ўтдикки, Ҳафизахон бунинг соғлиққа зарарини биринчилардан бўлиб англаб етган зиёлилардан эди. У давраларда “6 миллион тонна!” пахта тоғларини бунёд этган халқнинг бир ҳовуч елимдан тўқилган кремплин, нейлон, сейлон ва ҳоказо матолардан тикилган либослар кийиши саломатлик кушандаси эканлигини билатуриб, тиббиётимиз бу ҳақда, ғинг, демаслигидан ҳайратланиб гапирарди. Ўзимиз ҳам ўшандай синтетик кристаллон кўйлакларни 120-150 сўмдан олиб кийганмиз (ўша вақтдаги 100 рубль 100 доллардан босим турарди). Кристаллонлар гулига қараб, бир кийимлиги 200 сўмдан ҳам қиммат турарди, сепида кристаллони бўлмаган келинлар ҳатто ўзини “томдан ташлаб юбориши” мумкин эди. Ҳафизахон эса ўзаро давраларимизда “ювибсиқиб, дазмолламасдан кийилавериладиган” бу матолар инсон соғлиғининг душмани, дея жон куйдирарди.

Ҳафизахоннинг таклифи билан ўша йилларда хотин-қизлар журналида колхозчи хотин-қизларнинг иш кийимлари, чит кўйлакнинг чиройи каби мавзуларда мақолалар ёзилди...

Ҳафизахон Насруллаеванинг ҳаётга катта бир масъулият билан қаровчи инсон эканлигини кўрсатувчи бу каби мисолларни жуда кўп гапириш мумкин. У фақат миллатпарваргина эмас, том маънода инсонпарвар эди.

Ҳафизахон маънавиятимизни бойитиш, қадриятларимизни асраш, аёлнинг жамиятдаги ўрни каби мавзуларда Ўзбекистон радиосида, маҳаллий матбуотда, ҳатто чет эл матбуотида ҳам чиқишлар қилган. Натижада унинг фикрлари жаҳон тараққийпарвар аёлларининг назарига тушиб, у 1994 йилда Лондонда бўлиб ўтган жаҳон маърифатпарвар аёллари анжуманида иштирок этиш бахтига муяссар бўлди. У анжуман қатнашчиларининг ўзбек аёллари хусусидаги баъзи нотўғри хулосаларини очиқлаб беришга эришди. Ўзбек аёлининг менталитети, миллий маданиятимиздаги ўзига хос анъанавийликнинг салбий ва ижобий жиҳатларини кўрсатиб берувчи маърузаси билан анжуман қатнашчиларида ижобий таассурот қолдирди.

Ҳафизахон меҳнат фаолияти давомида аёл руҳиятини англаш устида доим изланишда экан, Қуръони карим маъноларининг илк ўзбекча таржимаси чиқиши билан турмуш ўртоғи, дўсти ва маслакдоши, физика-математика фанлари доктори, профессор Иззатулло Нуриддинов билан биргаликда уни ўрганишга жадал киришиб кетди. У ҳар бир оят мазмунидан ҳайратланар, ҳаяжонини оиласи билан баҳам кўрарди.

... Ўлим Ҳақлиги билан сафимизга қўл чўзиб, Ҳафизахон Насруллаевадек қадрдон бир сафдошимизни қаторимиздан фожеали равишда юлиб олди. Бу воқеа 2002 йилнинг 11 декабрида, унинг 49 ёшида, руҳан ижодий кучга тўлган, фикрлари қиёмига етган, тақдирнинг неъматига шукр, балосига сабр, қазосига розилик мақомининг илк пиллапояларидан журъат ила кўтарилиб бораётган бир муборак кунларда содир бўлди. Начора, битик шу: “Инналиллаҳи ва инна илайҳи рожиун — Ўзидан эдик, Ўзига қайтгувчимиз”. Ҳар биримиз интилганимиз боқий ҳаётга фақат “ўлим” отли дарвоза орқали киришимизни билганликдан, такбиру таҳлил ила дўстимизнинг чин дунёсига ободлик тиладик.

Кунлар Ҳафизахон дўстимизсиз ўтаётгандек эса-да, унинг соғинчлари, кулиб турган руҳий олами, саховат ва халқ меҳр-муҳаббати ила кечган ҳаёти-дунёси хотиралари ёдимизга, кўнглимизга ҳамроҳлигидан таскин оламиз. У сафимизда йўқ, аммо, наздимизда, унинг амал дафтари саҳифалари ҳамон очиқ тургандек. Чунки ундан Ҳадиси

муборакда таъкидланганидек, солиҳ фарзандлар, муносиб шогирдлар, маънили илмий ишлар ёдгор қолди.

Албатта, дўстимиз хотираси улар қалбида мангу яшайди. Жумладан, комила қизлари Ферузахон ўз қалб туғёнини шундай баён қилади:

“Ҳаётимда шу пайтгача кўрган қишларимнинг энг совуқ ва энг узуни ўтиб, баҳор келди.

Бу йилги қиш ҳақиқий қиш бўлди, десам адашмайман. Қор устига қор, изғирин устига изғирин, унинг устига совуқ қишда аяжонимдан ажраб қолдим. Балки шунинг учун ҳам қиш менга узун ва совуқ туюлгандир.

Баҳор келди. Кўнгилларга иликлик берувчи баҳор. Баҳорнинг ҳар бир куни, табиатдаги ҳар бир ўзгариш менга аямни эслатади. Аям илк баҳорни жуда севардилар. Бу севгини менга ҳам ўргатганлар. Дарахтдаги гулларни, учиб келган қалдирғочларни кўриб, хурсанд бўлардилар ва айвонга чиқиб кўзларида ёш билан Аллоҳга узоқ-узоқ шукрона қилиб, дуо қилишларини эслайман.

Баҳор севгисини невараларига — менинг икки қизалоғимга ҳам ўргатганлари-чи. Кичкинам: “Аяжон, Қаймоқ бувижоним (аямни шундай чақиришарди) қачон келадилар? Гуллар очилди-ку. Бизларни қачон айлантиришга олиб чиқадилар?” деб сўрашгани-сўрашган. Ҳа, гуллар очилганда эринмай, иккаласини олиб, уйлари яқинидаги хиёбонга олиб чиқар, узоқ вақт айлантириб, уйга қайтардилар.

Ўтган йил баҳор кунларининг бирида телефон қилиб: “Қизим, хиёбоннинг чиройли бўлганини кўрсанг. Фотоаппарат топсанг, момошларимни гулларнинг ўртасига қўйиб бир расмга туширай”, — дедилар. Ҳафсала қилмадим. Ўзлари таниш-билишлардан сўраб-суриштириб, фотоаппарат топибдилар. Болаларни ташлаб ишга кетганимда, невараларини олиб тушиб, плёнка тўлгунга қадар суратга туширибдилар. Расмларни чиқартириб, янги альбомга солиб қўйганлар. Вафотларидан бир ҳафта ўтгач, укам альбомни менга узатаётиб: “Опа, қаранг, аям расмларнинг орқасига ёзиб қўйган эканлар”, — деди. Ўқиб йиғлаб юбордим. Ҳар бир сурат орқасида ўзига хос шарҳ кетидан Аллоҳга шукрона келтирганлар. Кичкинамнинг гуллар ўртасида кулиб турган суратининг орқасидаги ёзувни ўқиб, юрагим ачишиб кетди. Худдики келаси баҳорга етолмасликларини сезгандай, навараларига эсдалик бўлиб қолишини билгандай дуо қилиб, дил изҳорларини баён этибдилар:

“Асалим! Ҳаётимнинг энг гўзал гул чечаги. Сени жуда-жуда севаман. Дунёдаги барча гулларни бошингга таққим, оёғинг остига сочгим келади. Аллоҳим толеингни баланд қилсин. Бахту иқболингни тўкис қилиб берсин. Омин!”

Аяжон! Бизларга гўзалликни кўра билишни ўргатдингиз. Бизга гўзал тарбия бердингиз. Аллоҳ сиздан рози бўлсин”.

Ҳафизахон дўстимиз ҳаётидан денгиздан бир қатрагина ҳикоя қилар эканмиз, ҳикоямизни ҳозирча унинг ўзи жуда ихчам ифодалаган таржимаи ҳолидан бир парча билан тугатамиз:

“...1974 йилда Самарқанд давлт désинститутининг физика-математика факультетини имтиёзли диплом билан тугатар эканман, ўша институт йўлланмаси билан 1976 йилда ЎзФА Фалсафа ва ҳуқуқ институти аспирантурасига келдим. Ўшандан 1992 йилгача ЎзФА Ядро физикаси институтида илмий ходим, 1992-94-йилларда Ўзбекистон Республикаси хотин-қизлар қўмитасида референт, 1994-99-йилларда Тошкент давлат санъат институтида ноширлик бўлимининг бошлиғи, 1999-2000-йилларда “Тафаккур” журнали таҳририятида бўлим мудири бўлиб ишладим ва айни пайтда Ўзбекистон ёшлари муаммолари институтида тадқиқот ишлари олиб бормоқдаман. 2000 йилда “Ўзбек хотин-қизларининг ижтимоийлашув жараёнининг фалсафий муаммолари” мавзуида номзодлик диссертациясини ҳимоя қилдим...

1994 йилда Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотланганман...”

Яратгандан Ҳафиза Насруллаеванинг охиратлари обод бўлишини тилаб қоламиз.

Раъно РАҲМОН қизи

Тажриба

САРЛАВҲА ТОПИШ САНЪАТИ

Хоразмнинг Қўшкўпир туманида “Ҳаёт кўзгуси” газетаси чоп қилинади. Икки минг нусхадан хийла зиёдроқ (воҳа туманлари учун бу катта адад). Мана, бир йилки, газета офсет усулида босилаётир. Шу ўринда “сон ва сифат ҳамжиҳатлиги” деган таърифни айнан шу газетага ҳеч иккиланмасдан бериш мумкин.

Ўқишли, қизиқарли вақтли нашр. Эътиборлиси, бошқа туман рўзномаларидан фарқли газета катта-катта ҳажмдаги мақолалар (аксари қайсидир йиғилиш ҳисоботи, туман ҳокимлиги тадбири ёки ҳуқуқ органларининг “суд очерк”лари)дан иборат эмас. Ҳар сонида ихчам, ўнлаб мақолалар, суратлар бериб борилади. Бирорта сони йўқки, жиддий танқидий чиқиш қилинмаган бўлсин. Маҳаллий журналистлар назаридан четда қолиб кетаётган соҳа ва, албатта, мансабдорнинг ўзи йўқ. Ачинарлиси, бошқа туман газеталарида баъзида ойлаб танқидий материал кўзга ташланмайди...

Газета ҳақида туман ҳокими Бахтиёр ака Ражабовнинг фикри: “Газета кўзгуга ўхшайди. Унга қараб, кам-кўстингни билиб оласан...”

“Ҳаёт кўзгуси”да ҳар бир мақолага минг ўйлаб сарлавҳа қўйилиши ўрганса арзийдиган тажриба. Буни ўзига хос “маҳорат мактаби”га қиёсласак... сира асакамиз кетмайди.

Одатда янги (ҳатто эски бўлсин) газетани қўлига олган ҳар бир банда аввало сарлавҳаларига кўз югуртиради. Ўзига ёққан — эътиборини тортгани бўлса, ўқишга тушади. Муккасидан кетади, деяверинг.

Сарлавҳа бамисли эшикоғасига ўхшайди. Ўзи хизмат қилаётган, тақдим этаётган маҳсулотини биринчи бўлиб реклама қилиш — кўрсатиб бериш унинг зиммасида. Сарлавҳа — эшикоғаси ортидаги сирли оламга сизни сеҳрлаб, керак бўлса, ёқангиздан ушлаб олиб кириши ва яратмиш маҳсулининг эътиборсиз қолмаслиги учун курашиши керак.

“Ҳаёт кўзгуси” газетаси муҳаррири Бекпўлат Ҳасан шундай ўйлайди ва ҳар бир мақолага сарлавҳа топиш масаласига биринчи вазифа сифатида қарайди.

Мана, газета қўлингизда. Одатингизни бузмасдан аввало бир қур сарлавҳаларни кўриб чиқасиз. “Ана энди мажбурий” деган сарлавҳага кўзингиз тушиши билан... шу ерда “саёҳат”ни тўхтатиб, мақолани ўқишга тушасиз. Мақола қизиқарли, ихчам, содда, тушунарли ёзилган. Нима ҳақда дейсизми? Бор-йўғи техника воситаларининг кўриги ҳақида. Аммо ўқувчини тортадиган сарлавҳа топилган ва ўқишбоп қилиб ёзилган. Агарда, шу мақолага “Техника кўриги бошланди” деган эски қолипдаги сарлавҳа қўйилса, соҳа мутахассисларидан бошқа бировнинг назарига тушиши қийин эди. Ёки “Газета текинга офтобга чиқмайди” мақоласи. Гап обуна ҳақида кетяпти, аммо ихчамгина ахборот жойида, мос тушган ва ўқувчини охирги нуқтага қадар қўйиб юбормайди.

“Насияга ишлаганнинг насибаси бутун бўлмас”, “Ёқа ушладим”, “Ҳар кимнинг хатоси ўзига аён”, “Ота қарғиши — ўқ”, “Фаоллар фаол бўлса”, “Енг ичидаги ошпичоқ”, “Чарм билан мовутни фарқламайдиган “уста”, “Эркинларга барака берсин”, “Ҳам яшовчига, ҳам ширкатга маъқул” каби сарлавҳалар остидаги мақолалар одатда биз кўникиб кетган бирор “Саодат йўли”, “Инсонийлик зийнати”, “Муаммолар кўриб чиқилди”, “Туман ҳокимлигида” каби мавҳум сарлавҳалар билан ҳам берилаверса бўладиган мавзулар. Аммо бу мақолаларда бирор соҳа, тармоқнинг оғриқли нуқтаси кўтариб чиқилган. Ўқувчига ихчам мақолада долзарб мавзу оҳанрабо сарлавҳа остида тақдим қилинган.

“Ҳаёт кўзгуси”да беш-ўн қаторлик хабарларга сарлавҳалар ниҳоятда топиб қўйилган. Мисоллар келтирамиз: “Қулоғи” боғланди” хабарида гап ариқларнинг суви боғланиб, экиш тараддудига киришилгани ҳақда. Ёки “Дам” олмайди” хабарида гап қиш мавсумида машина-трактор паркида иш қизғин бўлиши ҳақида, холос. “840 минг туп” хабари баҳорда туманда ўтқазилиши мўлжалланган дарахтлар сони тўғрисида. Бундай кўзтортар ажиб сарлавҳали ихчам хабарлардан юзлаб келтириш мумкин.

Газетада “Лавозим ўзагариши” рукни остида туман идора-ташкилотларида содир бўлган кадр алмашишлар бериб борилади. Ана шундай ахборотдан иккитасини тўлиқ келтирамиз:

“Тожиев яна раис”. “И. Иброҳимов номли ширкат хўжалиги аъзолари вакилларининг йиғилиши туман ҳокимининг тавсиясини маъқуллаб, М. Тожиевни бошқарув раислигига сайладилар. Янги раҳбар аввал ҳам 1978-1987-йилларда шу хўжаликни бошқарган. Тажрибаси катта, ҳозир 63 ёшда”. “Аввалги ўрнига”. “И. Иброҳимов номли ширкат хўжалиги раиси бўлиб ишлаб келган Бахтиёр Қўчқоров туман “Агротаъминот” ҳиссадорлик жамияти раиси вазифасига ўтказилди. У 1997-2001-йилларда ҳам шу жамиятга бошчилик қилган эди”.

Бир-бирини тўлдирувчи икки хабарнинг бор-йўғи шу. Содда ва ҳаммага тушунарли. Бошқа газеталарда эса шундай рубрика бўлса, раҳбарнинг туғилгани, мактабни тугатиб қаерда ўқигани ва қаерларда ишлагани, ҳатто олган нишон, фахрий ёрлиқлари ҳақида кадрлар бўлимидан бошқани қизиқтирмайдиган маълумотлар берилган бўларди. “Ҳаёт кўзгуси”даги ҳамкасбларимиз доимий рукнни ихчам беришнинг ана шу усулини яхши топишган.

Газетанинг рукнлари ҳам яхши ўйлаб топилган. “Керакли гурунг”, “Жиноятнинг башараси”, “Ишлар қалай?”, “Мен сизга айтсам”, “Эпчилга иш кўп”, “Шифокор огоҳлантиради”, “Тарбия бобида”, “Офарин” ва бошқа рукнлар ўқувчини бефарқ қолдирмайди.

“Жамоамизда талаб шу — яхши мақола бўлсин, ундан-да яхши — теша тегмаган сарлавҳа унга ярашиб тушсин. Баъзида яхши мақолага сарлавҳа тополмай, кейинги сонга қолдирган вақтимиз ҳам бўлади. Лекин барибир топамиз”. Булар Бекпўлат Ҳасаннинг эътирофи...

... Салкам йигирма йиллик газетачилик фаолиятига эга одам сифатида ўзимдаги бир “камчилик”ни айтмасам бўлмас. Ҳатто тўрт йўллик хабар бўлсин, яхши сарлавҳа топмагунча ёзув машинкасига ўтира олмайман. Ҳатто танқидий чиқишларимга сарлавҳани ҳафталаб, ойлаб излаган, ўнлаб вариантларини маъқул кўрмаган вақтларим бўлган.

Мақтанишга йўйманг — сарлавҳа топиш бир маҳорат, бир санъат. Аввал мақолани ёзиб, сўнг келган сарлавҳани гўё оғзи боғланган қопга ёрлиқ мисол илдирган ҳамкасбимга ҳавасим келмайди.

... “Комсомольская правда” газетасида материалларга сарлавҳа топиш билан шуғулланадиган махсус бўлим борлиги ҳақида эшитганман. Газета ана шу изланувчанлигидан миллионлаб ададга эга бўлди ва дунёга чиқди...

Сарлавҳашуносликдан роса гап сотгач, хайр-маъзур қилиб, газетанинг сўнгги сонларини ипидан игнасигача ўқиб чиқиб, қайтаётиб йўл-йўлакай бошқа бир тумандаги ҳамкасбларни йўқладим. Салом-аликдан сўнг улар “дастурхон”ни очишди — газетанинг сўнгги сонларини кўрсатишди. Кўз югуртирдим, шўро замонларидан бери таниш “башаралар” — бир қолипдаги сарлавҳалар ҳафсаламни пир қилди, вақтим зиқлигини айтиб “дастурхон”ни ёпдим ва ... ушбу мақолани ёздим.

Рўзимбой ҲАСАН,
журналист

Тафаккур

СЎЗ билан ифода этилган ҳақиқат одамлар ҳаётида қудратли кучдир.

Л. ТОЛСТОЙ

* * *

АГАР менга ҳал қил — газеталарсиз ҳукумат керакми ёки ҳукуматсиз газеталар, дейишса, мен ҳеч иккиланмасдан иккинчисини танлаган бўлардим.

Т. ЖЕФФЕРСОН,
АҚШ собиқ президенти

* * *

ДОНО одам уни танқид қилаётганлар томонида бўлиши керак. Зеро, у ўзининг заиф томонларини билиб олишдан бошқалардан кўра манфаатлироқдир.

ЭМЕРСОН

* * *

ҲАЁТНИНГ жамики қувончу шодлиги ижодда. Ижод — ўлимни маҳв этишдир.

Р. РОЛЛАН

Акциядорлик тижорат
«ПАХТАБАНК»
Юртимиздаги барча журналистларни 27 июнь — Матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимлари куни билан чин дилдан табриклайди.
Истиқлол ғояларига садоқатли авлодни тарбиялашда халқимизга муносиб турмуш шароитлари яратиш йўлидаги ташаббусларни оммага ёйишда матбуотнинг ўрни беқиёсдир.
Бу байрам нафақат журналистлар, балки барчамизнинг айёмимиздир.
Фаровонлик калити — «ПАХТАБАНК» ҳамиша сиз билан бирга!

Нигоҳ

ЖУРНАЛИСТ — АЛЬТРУИСТЛАР

Ҳақиқий журналист бўлиб етишиш учун истеъдод, маҳоратнинг ўзи камлик қилади. Авваллари журналист деб ҳисоблаш учун қўлда қалам тута билиш кифоя қилгандир балки. Бироқ она Ер кўзда ёшдай қалқиб турган ҳозирги нотинч замонда “тўртинчи ҳокимият” вакиллари учун энг биринчи навбатда букилмас ирода ва душманга дов бермас юрак сув-ҳаводай зарур. Чунки журналист касб тақозосига кўра жангу муҳораба, тўс-тўполон, қирғинбаротларда “хизмат сафари”да бўлади (яна қурол-яроғ билан эмас, микрофон, диктофон билан!). Шундай ҳолатлар бўладики, мундир кийган кишилар ҳам ортга чекинади, титроққа тушади. Журналистнинг эса ортга қайтишга ҳаққи йўқ! Чунки у воқеаларни ҳаёт саҳифаларига муҳрламаса, тарих китоби кемтик бўлиб қолиши мумкин.

Журналистикани бежизга ўт ўчириш касбидан кейинда турувчи энг хавфли касб деб баҳолашмайди. Халқаро Матбуот институти (International Press Institute) маълумотларига қараганда, сўнгги уч йилда 165 нафар журналист хизмат вазифасини бажараётган вақтда ўлдирилган (АҚШ Ироқ урушида 100 дан ортиқроқ қурбон берганини ёдга олсак, бу ҳолат ҳар қандай соҳа вакилида хавотир уйғотмай қўймайди). 2000 йилнинг майида икки машҳур агентликнинг ходимлари Курт Шорк (Рейтер) ва Мигель ди Мола (Ассошиэйтед Пресс) Африка давлати Сьерра Леонеда ўлдирилди. 2001 йил Афғонистондаги ҳарбий ҳаракатлар вақтида ҳам кўплаб уруш мухбирлари жонига суиқасд қилинди. “Уолл стрит джорнал” мухбири Дэниэл Перл Покистонда террорчилар томонидан ўғирлаб кетилди ва маҳв этилди. Умуман, дунёнинг “қайноқ” нуқталарида кечаётган барча урушлар “демократия посбонлари” учун қимматга тушяпти. Яқин Шарқдаги тўқнашувлар пайтида Би-би-си ходими Обид Таккоуш, итальян журналисти Рафаэль Сириело Исроил танклари ҳужумидан ҳалок бўлди. Ироқдаги ҳарбий операцияларда ҳам Би-би-си, Ал-Жазира телеканали журналистлари қурбон бўлди. Минг таассуфки, бу каби мисолларни яна ва яна келтириш мумкин.

Хавотирли рақамлар журналистларни ҳимоя қилувчи халқаро ташкилотларни жиддий ҳаракатга ундамоқда. Ўтган йили Халқаро Матбуот институти ва Халқаро Журналистлар федерацияси Словения пойтахти Люблянада худди шу масала юзасидан конференция ўтказди. Унда журналистлар хавфсизлигини таъминловчи ягона механизм ишлаб чиқиш ғояси илгари сурилди. Бироқ бу механизмни қандай қилиб бутун дунёга ёйиш, тўла амалга татбиқ этиш мумкин? Ҳозирча бу саволга жўяли жавоб топилганича йўқ.

Албатта, молиявий жиҳатдан бақувват медиа корпорацияларида журналистлар хавфсизлигини таъминлаш борасида ўзига яраша чора-тадбирлар кўриляпти. Масалан, Би-би-си (BBC), Си-эн-эн (CNN), Си-би-эс (CBS), Эй-би-си (ABC), Рейтер (Reuters) каби оммавий ахборот воситаларида махсус ахборот хавфсизлиги гуруҳлари мавжуд. Айтиш мумкинки, бу гуруҳ аъзолари журналистлар учун шахсий тансоқчи вазифасини ўтайди. Лекин барча оммавий ахборот воситалари ҳам бундай имкониятга эга деб бўлмайди. Қолаверса, уруш шароитида ўқ ёмғирлари остида тансоқчиларнинг журналист хавфсизлигини тўла таъмин этиши имкондан ташқари юмуш.

ОАВ ходимларининг азиз жонини сақлашнинг ягона йўли эса халқаро ҳуқуқ меъёрлари, қонунларга риоя этишдир. Халқаро нормаларга мувофиқ, қолаверса, “Журналист — элчи, унга ўлим йўқ” ақидасига кўра, қонун доирасида ахборот излаш, йиғиш билан шуғулланаётган журналистга қарши ҳаракат бориб турган жиноятдир. Афсуски, бу хил жиноятчилар ҳар доим ҳам жазоланмайди. Чунки бу борада ҳали-бери халқаро жиноят қидирув механизми ишлаб чиқилмаган. Ҳозирги вақтда Халқаро Матбуот институти журналистлар ҳаётига қасд қилиш ҳолатлари бўйича айбдорларни топиш, жазолаш стандартларини йўлга қўйиш борасида иш олиб бормоқда. Бироқ бу бир кун, бир ҳафтада битадиган осон иш эмас, албатта. У дунё журналистларидан, ОАВдан, умуман, ривожланишни истаган жами давлатлардан уюшган хатти-ҳаракат, ҳамкорликни талаб қилади.

Нима бўлганда ҳам, қўлида микрофон, камера ёхуд диктофон билан жангда қатнашаётган журналистларга қурол кўтармоқчи бўлган шахсларга инсоф берсин. Йўқ, яхшиси, ниятни бошқачароқ қилган маъқул. Истагимиз, рубъи маскунимизда уруш аталмиш офат ва у билан бирга уруш мухбирлари деган тушунчага ўрин қолмасин. Тинчлик, осойишталик журналистлари кўпайсин.

Собиржон ЁҚУБОВ,
Зумрат ЛУТФУЛЛАЕВА

Хорижда

«АГАР ҲОКИМИЯТГА ҚАРШИ БЎЛСАНГ — ПАРТИЗАНСАН»

Кўпчилик Америка матбуотини дунёдаги энг эркин матбуот деб ҳисоблайди. Бу эркинликнинг чегараси борми? АҚШда ҳам яширин цензура мавжудми? Шу каби саволлар доирасида АҚШдаги газета ва журналистлар фаолиятининг айрим хусусиятлари тўғрисида “Уолл стрит джорнал” газетасининг махсус мухбири Стив ЛЕВИН билан суҳбатлашдик.

У йигирма йилдан ошиқроқ вақт давомида “Нью-Йорк Таймс”, “Ньюсуик” каби нашрларда фаолият юритган. Америка ўқувчиларига жуда яхши таниш Левин айни вақтда “Уолл стрит джорнал”нинг Кавказ, Марказий Осиё, Афғонистон ва Покистон бўйича махсус мухбири. У ҳудуднинг 10 мамлакатидаги воқеаларни ёритиб боради.

ЦЕНЗУРА ҲАҚИДА

—Халқаро терроризмга қарши кураш биринчи планга чиққан бугунги кунда Ғарб матбуоти ҳам у қадар эркин эмаслиги, хусусан, Америка газеталарига айнан цензура дейиш мумкин бўлган ички йўриқлар берилаётгани ҳақида гаплар пайдо бўлмоқда. Ҳақиқатан ҳам шундайми?

— Мен ҳеч қачон бунга дуч келмадим. Умуман, бизда ягона қоида бор: қайси мавзуда ёзишингиздан қатъи назар доим исботга эга бўлишингиз шарт. Асоссиз ҳеч кимни айблаш мумкин эмас. Масалан, Буш ўғри дейлик, агар сиз шу ҳақда ёзсангиз, албатта, зарур ҳужжатлар қўлингизда бўлиши зарур.

АҚШнинг ҳозирги вице-президенти Ричард Чейни сиёсий фаолиятига қадар йирик корпорацияда ишлаган. Яқиндан буён у ўша вақтларда иқтисодий ўйинлар билан шуғуллангани тўғрисида гапиришяпти. Лекин бу бор-йўғи миш-миш, шу пайтгача ҳеч ким бу ҳақда муфассал ёзгани йўқ. Далил-исбот мавжуд эмас.

— Айтишларича, сизларда — АҚШда ҳамма нарсага рухсат берилган: жиноят тафсилотларини бемалол эълон қилиш, фаҳш ҳақида ошкора ёзиш...

— Ишқий алоқаларни тасвирлашда ҳам маълум чегара бор. Агар чегарадан чиқилса, бу порнографияга айланади. Бунинг учун судга беришлари ҳам мумкин. Сиёсат ҳақида гапирганда, Америка матбуоти Билл Клинтон ҳамда Моника Левински алоқаларини қанчалик кўп ва хўб ёритгани ёдга келади. Ўқувчилар Оқ уйда улар ўртасида қандай воқеа рўй берганини тўғрисида, умуман, ҳамма нарса тўғрисида билиб олишганди. Бироқ кейин бу ҳодисага бошқачароқ, масалан, “Клинтон президентимиз, агар у бирор нарсани ноқонуний ўзлаштирган бўлса ёки сиёсий хатога йўл қўйса, у ҳақда ёзиш керак. Бироқ президентнинг офисида нималар содир бўляпти — бу унинг шахсий иши” тарзидаги ёндашувлар пайдо бўлди.

Сўнгги президентлик сайлови вақтида ҳам роса тўс-тўполон бўлганди. Кичик Буш талабалик йилларида кокаин истеъмол қилгани ҳақида матбуот сурон солганди. Ва ҳатто Бушнинг ўзига айни шу савол билан мурожаат қилишганди. Ўшанда Буш тахминан шундай жавоб қайтарганди: “Бу саволга жавоб бермайман. Бу менинг шахсий ишим, сизларнинг эмас”. Ажабланарлиси, ана шундан кейин бу ҳақда матбуот ёзмай қўйди.

— Демак, Америка матбуоти сиёсатчиларнинг шахсий ҳаётига аралашмаяпти, ҳеч кимни фош қилмаяпти. Шундайми?

— Мана, ўн етти йилдан буён хорижда яшайман. Ҳар сафар Америкага қайтганимда, сезиларли ўзгаришлар рўй берганига гувоҳ бўламан. Масалан, Клинтондан кейин шахсий ҳаёт ҳақида ёзиш бўйича бир қатор чекловлар пайдо бўлди.

— 11 сентябрдан сўнг Америка матбуоти қандай ўзгаришларга учради?

— Менимча, матбуот кичик Буш ҳокимият тепасига келган вақтдаёқ ўзгарган эди. Албатта, истиснолар бўлиши мумкин. Мен умумий маънода гапиряпман. 11 сентябрдан кейин эса янада кучлироқ ўзгаришлар сезила бошлади. Ўйлашимча, матбуот Клинтон пайтида Буш давридан кўра танқидга ўчроқ эди. Негадир сўнгги вақтда Буш ҳукумати ва у амалга ошираётган ишларини танқид қилиш ватанпарварликка зид, дегандай кайфият пайдо бўлди. Нафақат танқид, балки таҳлил ҳам Клинтон даврида эркинроқ бўлганди. Сўнгги Сенат сайловида республикачилар ғалаба қозонгандан сўнг эса матбуотимиз янада қўрқоқ бўлиб қолди. Газеталар Бушдан қўрқишади.

— Ана, холос! Наҳотки, ҳаммаси худди биздагидай бўлса?

— Вашингтон журналистлари агар ҳукуматни танқид қилгудек бўлсалар, Оқ уй ахборот манбалари эшиклари ёпилишидан қўрқишади. Менга айни вақтда матбуот ҳукумат фаолиятини таҳлил қилишни истамаётган давр келгандай туюлади. Менимча, бу фақат ортга қайтиш, бундай ҳолат Клинтон даврида ҳам, катта Буш пайтида ҳам, Рейган даврида ҳам кузатилмаганди. Ўйлашимча, кичик Буш узоққа боради. Бундай вазиятда, албатта, ижтимоий дебатлар зарур. Лекин бундай бўлиш даргумон. Матбуот, нафақат матбуот, ҳатто сиёсатчилар танқид қилгудек бўлса, Буш ва унинг атрофидагилар “Агар сен қарши бўлсанг, демак, сен партизансан, демак, сен мамлакат хавфсизлигига душмансан”, дейишади. Бу сизга ниманидир ёдга солмаяптими?

«САРИҚ МАТБУОТ» ҲАҚИДА

— Сизларда сиёсат, иқтисод, ижтимоий ҳаётга бағишланган катта ҳажмли жиддий газеталар билан бирга “сариқ матбуот” ҳам мавжуд...

— Ҳа, “Нэшнл энквайер”, “Стар” каби газеталар бор.

— Улар нима ҳақида ёзишади? Қандай пул топишади?

— Уларда ҳар нима чоп этилиши мумкин. Ярми — ҳақиқат, ярми — ёлғон. Асосийси, улар ўқувчи жалб этиш учун фаҳш материаллар эълон қилишади.

— Бунинг учун уларни судга беришмайдими?

— Албатта, судга беришади. Ҳаммаси худди сизлардагидай: айримлар судлашади, яна айримлар бу тоифа нашрлар билан умуман алоқа қилмасликни афзал билишади.

— АҚШда газета очиш учун уни бизнес фаолияти сифатида (худди пирожка сотгандай) рўйхатдан ўтказиш кифоя. Шундай эмасми?

— Ҳа, одатий бизнес. Бу ўринда завод, аптека ёхуд газета ўртасида ҳеч қандай фарқ йўқ.

ГАЗЕТАЛАР «УРУШИ» ВА ЖУРНАЛИСТ КАСБИ ҲАҚИДА

— Сизларда газеталар “уруши” бўлиб турадими?

— Бундай ҳодиса кузатилмаган. Гап шундаки, АҚШда умуммиллий газеталар кам. Газетаноширлиги фаолияти сиз ва бизда бошқачароқ. Бундан 20 йил аввал ҳар бир Америка шаҳрида кўплаб газеталар чиқариларди. Бироқ кейинроқ иқтисодий аҳвол оғирлашгач, ҳар бир шаҳарда биттадан газета қолди. Шундан келиб чиқиб, газета ўқувчилари алоҳида-алоҳида. Вашингтонда яшайдиганлар фақат “Вашингтон пост”ни, Нью-Йоркдагилар эса “Нью-Йорк Таймс”ни ўқишади.

— Билишимча, Чеченистонда “Нью-Йорк Таймс” учун материал тайёрлаётган вақтингизда жароҳатлангандингиз. Бу қандай рўй берганди?

— 1995 йилнинг декабрида Россияда парламент сайлови бўлиб ўтди. Ўшанда Грозниййдан 25 км масофада жойлашган чечен исёнчилари блокпостидан ўтишга тўғри келди. Улар транспортни текширмоқчи бўлишди. Ҳайдовчи, бошқа икки мухбир ва мен машинадан тушдик. Худди шу вақтда ҳеч қандай огоҳлантиришсиз ўт очишди. Маълум бўлишича, блокпост коменданти ҳайдовчини қўрқитиш учун унинг боши узра гранатамётдан отган экан. Биз унинг шундоққина биқинида тургандик. Гранатанинг бир нечта қолдиғи ўнг оёғимга тегди. Суягим майда-майда бўлиб кетди. Лекин нима бўлганда ҳам, бахтим бор экан. Ахир, улар оёғимдан эмас, қорнимдан дарча очишлари ҳам мумкин эдида. Бундай деяётганим боиси, ҳатто урушдан йироқда бўлган вақтда ҳам киши барибир қўрқувга тушиши мумкин. Касбимиз ана шундай.

Арсен Баянов суҳбатлашди
(“Законодательство и практика” журналининг 2003 йил 3-сонидан қисқартириб олинди)
С. САЛИМ таржимаси

«ЧЕГАРА БИЛМАС МУХБИРЛАР»

Дунёдаги машҳур ва етакчи журналистик ташкилотлардан бири “Чегара билмас мухбирлар”дир. У бутунжаҳон миқёсида матбуот ва сўз эркинлиги учун курашувчи, кўплаб давлатлар томонидан тан олинган йирик ассоциация ҳисобланади. Жаҳон халқларининг асосий қисми матбуот эркинлиги бегона бўлган давлатларда яшашади. “Чегара билмас мухбирлар” мамлакатларда матбуот эркинлигини таъминлаш, журналистларнинг ҳуқуқлари бузилишининг олдини олиш, жамиятни имкон қадар демократиялаштириш борасида изчил ҳаракат қилади. 17 йилдан зиёд вақт мобайнида фаолият олиб бораётган “ЧБМ” турли тўсиқ-тазйиқларга дуч келиши табиий. Демократия, матбуот озодлиги душманлари уларга қарши тиш қайраб юриши тайин. Бироқ юзага келаётган ҳар қандай қийинчиликни мардонавор енгиб, дунёни демократиялаштиришга ҳаракат қилаётган чегарасиз мухбирлар катта ютуқларга эришмоқда. Ҳозирда бу ташкилот жаҳоннинг энг нуфузли давлатларидан тортиб, ҳали-ҳамон ривожланолмай депсиниб турган қолоқ давлатларда ҳам матбуот эркинлиги масаласи билан шуғулланаяпти.

“Чегара билмас мухбирлар”нинг саъй-ҳаракати, ташаббуси маҳсули ўлароқ, ҳозирда жаҳоннинг 5 қитъасида ташкилот ваколатхоналари ишлаб турибди. Хусусан, Германия, Австрия, Бельгия, Испания, Франция, Буюк Британия, Италия, Швеция, Швейцария каби давлатлардаги миллий бўлимлар, шунингдек, Абиджон, Бангкок, Буэнос-Айрес, Истанбул, Монреаль, Найроби, Нью-Йорк, Токио ва Вашингтондаги офислар жамиятни имкон қадар эркинлаштиряпти. Шунингдек, ташкилот маҳаллий ва минтақавий матбуот озодлиги тишкилотлари билан ёпиқ доирада ҳамкорлик қилади. Бундан ташқари, Афғонистон, Аргентина, Бангладеш, Мьянма (Бирма), Куба, Эритрея, Гаити, Перу, Конго Демократик Республикаси, Россия, Тунис ва Украина ҳаётини мунтазам ёритиб берувчи “Чегара билмас мухбирлар тармоғи” билан ҳам шерикчиликда ишлайди.

“Чегара билмас мухбирлар” халқаро ташкилоти ўз веб-саҳифаси орқали бутун дунёга тўплаган маълумотларини тарқатади. **www.rsf.org** том маънода жаҳон матбуот эркинлигига хизмат қилади. Инглиз, француз, испан тилларидаги веб-сайтдан Сиз ўзингизга керакли бўлган маълумот, ахборот олишингиз мумкин. Мазкур веб-саҳифа бутун дунёда матбуот ва сўз эркинлигига доир содир бўлаётган воқеаларни ҳар куни ёритиб боришни кўзда тутган. Баъзида шундай ҳолатлар юз берадики, **www.rsf.org** ни матбуот эркинлигига оид ахборот агентлигига менгзаш мумкин бўлади. Веб-саҳифа Интернет фойдаланувчилари учун бир қанча қулайликлар туғдиради. Масалан, улар Интернет орқали қамоқда бўлган журналистларнинг озодликка чиқишини талаб қилиб, бошқалар билан алоқа ўрнатиш йўли билан аниқ ҳаракатлар олиб бориши мумкин. Шунингдек, “Чегара билмас махбирлар” веб-саҳифаси баъзан цензурага чап бериб, айрим мамлакатларда эълон қилиниши тақиқланган мақолаларни чоп этиб боради, турли сабабларга кўра ёпиб қўйилган газеталарга хайрихоҳлик билдиради, амалий қўллаб-қувватлайди. Бундан ташқари, “ЧБМ” журналистларнинг ҳуқуқлари бузилган, давлат бошқарувчилари томонидан босим ўтказиладиган, хуллас, матбуот эркинлиги йўқ бўлган мамлакатларда форум вазифасини ўтайди. Мазкур веб-саҳифа хизматидан ҳар ойда 35000-45000 инсон фойдаланади. Айтиш керакки, **www.rsf.org** да матбуотга алоқадор мукаммал ҳисоботлар, мунтазам бериб борилади. Матбуот эркинлигига доир содир бўлган энг сўнгги ҳодисалар ҳақида кунлик хабар берувчи “барометр” доим ишлаб турибди.

“Чегара билмас мухбирлар” тарқатган маълумотларга кўра, 2001 йилда 31 етакчи журналистлар матбуот эркинлиги бузилиши қурбони бўлишди. Бугунга келиб эса, бутун жаҳон бўйича 120 дан ортиқ журналистлар хизмат вазифаларини бажараётган чоғда ҳибсга олинган ва ҳозирда қамоқда сақланмоқда. Бу, албатта, аниқланган фактлар, аниқланган миқдор, холос. Ҳали аниқламаганлари қанчани ташкил этиши Аллоҳга аён. Непал, Эритрея ва Хитойда салгина қалтис фикр ёки фотосуратлар эвазига журналистлар йиллар давомида қамоқда ўтириш билан “сийланиши” ҳеч гап эмас. “Чегара билмас мухбирлар” жаҳонда матбуот ва сўз эркинлиги устивор бўлишини истайдиган ҳар бир инсонни ҳибсда сақланаётган ёки ўлдирилган журналистлар қисмати тўлқинлантирмай қолмаслигига ишонади.

Ҳар йил 3 майда “Чегара билмас мухбирлар” Бутунжаҳон матбуот эркинлиги кунини кенг нишонлайди. Шу муносабат билан ташкилот жаҳондаги 150 дан ортиқ мамлакатда матбуот эркинлиги хусусида муфассал ҳисоботлар тайёрлайди, нашр этиб, тарқатади. Бундан ташқари, ассоциация мазлум, жабрдийда журналистларни ўзининг “Ҳомийлик” дастури асосида қўллаб-қувватлайди. Йилда бир марта Ҳомийлик куни ўтказилиб, унда таъқиб остида бўлган ва ҳибсда сақланаётган журналистларнинг аҳволи тўғрисида очиқ-ойдин муҳокама юритишади. Ҳар йили 10 декабрда Reporters Without Borders — Fondation de France Prize (“Чегара билмас мухбирлар” — Франция Мукофоти жамғармаси) мукофотини ўз мамлакатида матбуот эркинлиги ва унинг хусусиятлари, мақсад ва вазифаларини кенг тарғиб қилган энг фаол журналистга топшириш маросими бўлиб ўтади. Жамғарма маблағлари “Чегара билмас мухбирлар”нинг матбуот эркинлиги борасидаги кундалик курашларини жадаллаштириш, кўламини кенгайтиришда асқотади. Айтиш керакки, бу маблағлар ташкилотнинг 2 та фотодўконидан тушадиган йиллик даромад, жамоатчилик хайрия пуллари ва турли институтларнинг молиявий қўллаб-қувватлови эвазига қопланади.

“Чегара билмас мухбирлар” матбуот эркинлиги учун қуйидагича курашадилар:

- ташкилот дунёнинг турли бурчакларидаги 100 дан зиёд мухбирларидан матбуот эркинлигига солинган раҳна, кўрсатилган таҳдид, тажовузлар хусусида махсус қабул қилинган стандарт виртуал сигналлар орқали хабар топади ва бу ҳолатга ОАВ ва жамоатчилик эътиборини турли пресс-релизлар ва тарғибот-ташвиқот кампаниялари ёрдамида қаратади;
- ассоциация барча турдаги қамоққа олинган ёки таъқиб остида бўлган ОАВ ходимлари, матбуот эркинлиги курашчиларини қўллаб-қувватлайди. Бу кўпгина мамлакатларда одатий ҳолга айланиб қолган қийноқлар, турли шафқатсиз жазо чораларига қарши курашишни ҳам билдиради;
- ташкилот ўз мамлакатида турли тазйиқларга учраган, ҳуқуқлари поймол қилинган журналистлар ва уларнинг муҳтож, эҳтиёжманд оилаларига молиявий кўмак беришга, қўллаб-қувватлашга доимо тайёр;
- “ЧБМ” ҳар қандай мамлакатда, қолаверса, бутун дунё миқёсидаги цензурага ва матбуот эркинлигига раҳна солувчи, унинг фаолият ва ваколатини чеклаб қўядиган қонун ҳужжатларига барҳам беришга ҳаракат қилади;
- ассоциация бутун жаҳон бўйлаб, айниқса, уруш ҳолатида бўлган ҳудудлардаги журналистларнинг хавфсизлигини таъминлашга интилади. Шунингдек, у медиа-гуруҳларнинг қайтадан оёққа туришларига ёрдам беради ҳамда қийин шароитларда ишлаб тажриба орттирган янгиликдай тез бузиладиган товар кетидан юрадиган репортёрларни моддий-маънавий, молиявий жиҳатдан қўллаб-қувватлайди;
- ва, ниҳоят, 2002 йил январидан буён, Democles Network (Дэмоклс тармоғи) ташкил қилингач, “Чегара билмас мухбирлар” ҳуқуқий армия жорий этди.

Алқисса, “Чегара билмас мухбирлар” фаолиятига назар ташлаб фақат қойил қолиш мумкин. Матбуот ва сўз эркинлигидек мураккаб ва ечими қийин муаммоларга қарши курашишга катта жасорат керак. “ЧБМ”да бу жасорат етарлича топилаётгандирки, матбуот ғанимларига, демократия душманларига қарши очиқ-ошкор мардонавор кураш олиб боряпти. Фақат олға, ортга йўл йўқ, “ЧБМ!”

Муҳиддин АБДУРАСУЛОВ

Voice of America
Америка овози
www voanews. com/uzbek
● *Дунё хабарлари*
● *Америка ҳаётидан лавҳалар*
● *Қўшма Штатлар сиёсати, иқтисоди, маданияти ва маърифатининг турли қирраларини акс эттирган маълумотлар*
● *Америка ва дунё жамоатчилигини боғловчи қадриятлар*
● *АҚШ ва Марказий Осиё муносабатлари*
● *Вашингтон-Тошкент алоқалари*
● *Демократия ва инсон ҳуқуқлари борасидаги жараёнлар*
● *Терроризмга қарши кураш босқичлари*
● *Дунёдаги долзарб воқеаларга Вашингтондан назар*
Буларнинг ҳаммаси “Америка овози” радиосининг ўзбек тилида ҳавога узатиладиган дастурларида
Эшиттиришларимиз ҳар куни алоҳида-алоҳида дастурлар ҳолида Тошкент вақти билан 17.30-18.00 ва 20.00-20.30 оралиғида эфирга узатилади.
«Америка овози»
радиосини қисқа тўлқин — УКВ
17.30-18.00 да 15470, 17555, 17730 kHzда 19 ва 16 метрларда;
20.00-20.30 да 7295, 9745, 15255 kHzда 41, 31 ва 19,
шунингдек, Душанбе атрофида ўрта тўлқин 1143 килогерцда
ва Ўш минтақасида FM 103,2 метрларда тинглаш мумкин.
VOA
МУРОЖААТ УЧУН
VOA UZBEK SERVICE Independence Avenue SW, Room # 2141, Washington, DC 20237, USA
Tel: (202)6197566, (202)6190368, fax: (202)2603498, (202)6190368
uzbek@voanews.com

ММMда

ЛОКАЛИЗАЦИЯ

У журналистларни баҳс-мунозарага чорлади

Бир неча йилдирки, “Бритиш Американ Тобакко Ўзбекистон” қўшма корхонаси ҳузурида журналистлар клуби фаолият кўрсатади. Йигирмадан зиёд оммавий ахборот воситалари вакиллари клубнинг аъзолари ҳисобланишади.

Клуб аъзоларининг бу галги йиғилиши 27 июнь Матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимлари куни байрами арафасида бўлиб ўтди. Йиғилишда сўз олган “Бритиш Американ Тобако Марказий Осиё” корхонаси Бош директори рене Айзельстайн клуб аъзоларини бугунги касб байрами билан табриклади. У ўз сўзида журналистика қанчалик сермашаққат, қанчалик хавфли бўлмасин, у шу, деди даражада шарафли ҳамдир.

Йиғилишда асосий эътибор қўшма корхонада маҳаллийлаштириш (локализация) соҳасида амалга оширилаётган ишлари қаратилди. Маълумотларга қараганда, бугунги кунда локализация борасида кутилганидан ҳам кўпроқ натижага эришилди. 80 турдаги маҳсулотлар бевосита локализациянинг маҳсули дейиш мумкин.

Йиғилишда Рене Айзельстайн журналистлар, яъни клуб аъзоларининг саволларига жавоб қайтарди. Маълумотларга қараганда, жуда катта миқдордаги тамаки маҳсулотлари ноқонуний йўллар билан келтирилмоқда. Шундай экан “ЎзБАТ” бунга қарши қандай кураш олиб бораяпти? ЎзБАТ келажакдаги рақобатга ўзини тайёр, деб айта оладими? йиғилишда ана шундай саволларга жавоб изланди.

Айтиш жоизки, бу галги йиғилиш ҳам одатдагидек баҳс-мунозара руҳида ўтди.

Озода АЛИМУҲАМЕДОВА,
Дилдора ХОЛБЕРДИЕВА

Газетамизнинг навбатдаги сони 9 июль куни чиқади.

Ўзингни англаб ет!
Mustaqil gazeta HURRIYAT
Муассис: Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси
Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи: Исмат ХУДОЁРОВ
Таҳрир ҳайъати: Турсунали АКБАРОВ, Хуршид ДЎСТМУҲАММАД, Азамат ЗИЁ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Амирқул КАРИМОВ, Наим КАРИМОВ, Ҳаким САТТОРИЙ (масъул котиб), Озод ШАРАФИДДИНОВ, Раҳмон ҚЎЧҚОР
Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот ва ахборот агентлигида 165-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими А-2.
Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 16-уй. Тел-факс: 41-49-91. Тел: 41-52-72, 144-25-06.
Индекс:
Якка обуначилар ва ташкилотлар учун — 233
«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Манзил: Буюк Турон кўчаси, 41-уй.
Навбатчи муҳаррир: Муҳиддин АБДУРАСУЛОВ
Ⓡ — тижорат белгиси.
Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 20.00
Буюртма — Г - 515
Адади: 3047
Таҳририятга юборилган мактуб ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.
«Hurriyat» kompyuter markazida Jamshed TOG'AEV tomonidan sahifalandi.